

WYROK SĄDU PIERWSZEJ INSTANCJI (trzecia izba)

z dnia 27 września 2006 r.*

W sprawie T-322/01

Roquette Frères SA, z siedzibą w Lestrem (Francja), reprezentowana przez
adwokatów O. Prosta, D. Voillemot i A. Choffela,

strona skarżąca,

przeciwko

Komisji Wspólnot Europejskich, początkowo reprezentowanej przez A. Bouqueta,
W. Wilsa, A. Whelana i F. Lelièvre'a, a następnie przez A. Bouqueta, W. Wilsa
i A. Whelana, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez
adwokatów A. Condominesa i J. Liygoniego,

strona pozwana,

mającej za przedmiot, po pierwsze, skargę o stwierdzenie nieważności art. 1 i 3
decyzji Komisji C(2001) 2931 wersja ostateczna z dnia 2 października 2001 r.
dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia

* Język postępowania: francuski.

o EOG (COMP/E-1/36.756 — Glukonian sodu), w zakresie w jakim ustalają one kwotę grzywny nałożonej na skarżącą, po drugie, o obniżenie kwoty grzywny i po trzecie, o zwrócenie skarżącej bezprawnie pobranych kwot,

SĄD PIERWSZEJ INSTANCJI
WSPÓLNOT EUROPEJSKICH (trzecia izba),

w składzie: J. Azizi, prezes, M. Jaeger i F. Dehousse, sędziowie,
sekretarz: I. Natsinas, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 18 lutego 2004 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

- 1 Roquette Frères SA (zwana dalej „Roquette”) jest spółką prowadzącą działalność w przemyśle chemicznym. W szczególności produkuje ona glukonian sodu.

- 2 Glukonian sodu jest jednym z czynników chelatujących, które są produktami powodującymi utratę aktywności przez jony metali w procesach przemysłowych. Do procesów tych zalicza się w szczególności czyszczenie przemysłowe (czyszczenie butli lub urządzeń), obróbkę powierzchniową (obróbkę antykorozyjną, odtłuszczenie, grawerowanie aluminium) i uzdatnianie wody. Czynniki chelatujące są więc wykorzystywane w przemyśle spożywczym, kosmetycznym, farmaceutycznym, papierniczym, betonowym i innych gałęziach przemysłu. Glukonian sodu jest sprzedawany na całym świecie, a na światowych rynkach obecne są konkurujące ze sobą przedsiębiorstwa.
- 3 W 1995 r. wartość całkowitej światowej sprzedaży glukonianu sodu wyniosła około 58,7 mln EUR, natomiast sprzedaży zrealizowanej w Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) — około 19,6 mln EUR. W chwili zdarzeń leżących u podstaw niniejszego postępowania niemal cała światowa produkcja glukonianu sodu znajdowała się w rękach pięciu przedsiębiorstw, a mianowicie, po pierwsze, spółki Fujisawa Pharmaceutical Co. Ltd (zwanej dalej „Fujisawą”), po drugie, spółki Jungbunzlauer AG, po trzecie, spółki Roquette, po czwarte, spółki Glucona vof, przedsiębiorstwa do grudnia 1995 r. kontrolowanego wspólnie przez spółkę Akzo Chemie BV, będącą spółką zależną w 100% należącą do spółki Akzo Nobel NV (zwanej dalej „Akzo”) oraz przez spółkę Coöperatieve Verkoop- en Productievereniging van Aardappelmeel en Derivaten Avebe BA (zwaną dalej „Avebe”), oraz po piąte, spółki Archer Daniels Midland Co. (zwanej dalej „ADM”).
- 4 W marcu 1997 r. amerykańskie ministerstwo sprawiedliwości poinformowało Komisję o tym, że w następstwie dochodzenia prowadzonego na rynkach lizyny i kwasu cytrynowego wszczęto również dochodzenie dotyczące rynku glukonianu sodu. W październiku i grudniu 1997 r. oraz w lutym 1998 r. Komisja została poinformowana o tym, że spółki Akzo, Avebe, Glucona, Roquette i Fujisawa przyznały się do uczestnictwa w porozumieniach, decyzjach i uzgodnionych praktykach (zwanym dalej „kartelem”), polegających na ustalaniu cen glukonianu sodu oraz na podziale wielkości sprzedaży tego produktu w Stanach Zjednoczonych i poza nimi. W następstwie porozumień zawartych z amerykańskim ministerstwem sprawiedliwości władze amerykańskie nałożyły na wspomniane przedsiębiorstwa grzywny.
- 5 W dniu 18 lutego 1998 r. Komisja, na podstawie art. 11 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r., pierwszego rozporządzenia wprowadzającego w życie

art. [81] i [82] traktatu (Dz.U. 1962, 13, str. 204), skierowała żądania udzielenia informacji do głównych producentów, importerów, eksporterów i nabywców glukonianu sodu w Europie.

- 6 W następstwie żądania udzielenia informacji spółka Fujisawa nawiązała kontakt z Komisją w celu poinformowania jej, że w ramach wspomnianego powyżej dochodzenia współpracowała z władzami amerykańskimi oraz że chciałaby współpracować z Komisją na podstawie komunikatu Komisji z dnia 18 lipca 1996 r. dotyczącego nienakładania grzywien lub obniżenia ich kwoty w sprawach dotyczących karteli (Dz.U. C 207, str. 4, zwanego dalej „komunikatem w sprawie współpracy”). W dniu 12 maja 1998 r., w następstwie spotkania odbytego z Komisją w dniu 1 kwietnia 1998 r., spółka Fujisawa przedłożyła pisemne oświadczenie oraz akta zawierające zwięzłe przedstawienie historii kartelu i pewną liczbę dokumentów.
- 7 W dniach 16 i 17 września 1998 r. Komisja na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 przeprowadziła kontrolę w pomieszczeniach spółek Avebe, Glucona, Jungbunzlauer i Roquette.
- 8 W dniu 10 listopada 1998 r. Komisja skierowała do spółki ADM żądanie udzielenia informacji. W dniu 26 listopada 1998 r. ADM oświadczyła zamiar współpracy z Komisją. W trakcie spotkania odbytego w dniu 11 grudnia 1998 r. spółka ADM przekazała „pierwsze informacje w ramach jej współpracy”. Następnie, w dniu 21 stycznia 1999 r., przedstawiono Komisji oświadczenie przedsiębiorstwa oraz dokumenty dotyczące sprawy.
- 9 W dniu 2 marca 1999 r. Komisja skierowała do spółek Glucona, Roquette i Jungbunzlauer żądania udzielenia szczegółowych informacji. W pismach z dnia 14, 19 i 20 kwietnia 1999 r. przedsiębiorstwa te wyraziły chęć współpracy z Komisją i przedstawiły pewne informacje dotyczące kartelu. W dniu 25 października 1999 r. Komisja skierowała do spółek ADM, Fujisawa, Glucona, Roquette i Jungbunzlauer żądania udzielenia dodatkowych informacji.

- 10 W dniu 17 maja 2000 r., na podstawie podanych jej do wiadomości informacji, Komisja skierowała do Roquette oraz innych zainteresowanych przedsiębiorstw pismo w sprawie przedstawienia zarzutów w związku z naruszeniem art. 81 ust. 1 WE oraz art. 53 ust. 1 porozumienia o EOG (zwanego dalej „porozumieniem EOG”). W odpowiedzi na zarzuty postawione przez Komisję Roquette i pozostałe zainteresowane przedsiębiorstwa przekazały pisemne uwagi. Żadna z wymienionych stron nie zażądała przeprowadzenia przesłuchania ani nie podważyła prawdziwości okoliczności faktycznych przedstawionych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

- 11 W dniu 11 maja 2001 r. Komisja wysłała do Roquette oraz innych zainteresowanych przedsiębiorstw żądania udzielenia dodatkowych informacji.

- 12 W dniu 2 października 2001 r. Komisja wydała decyzję C(2001) 2931 wersja ostateczna dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 WE oraz art. 53 porozumienia EOG (COMP/E-1/36.756 — Glukonian sodu) (zwaną dalej „decyzją”). Decyzja została doręczona Roquette pismem z dnia 11 października 2001 r.

- 13 Decyzja zawiera w szczególności następujące postanowienia:

„Artykuł 1

[Akzo], [ADM], [Avebe], [Fujisawa], [Jungbunzlauer] i [Roquette] naruszyły art. 81 ust. 1 [...] WE oraz — począwszy od dnia 1 stycznia 1994 r. — art. 53 ust. 1 porozumienia EOG, uczestnicząc w porozumieniu lub uzgodnionej praktyce o charakterze ciągłym w sektorze glukonianu sodu.

Naruszenie to trwało:

- w przypadku spółek [Akzo], [Avebe], [Fujisawa] i [Roquette] od lutego 1987 r. do czerwca 1995 r.;
- w przypadku spółki [Jungbunzlauer] od maja 1988 r. do czerwca 1995 r.;
- w przypadku spółki [ADM] od czerwca 1991 r. do czerwca 1995 r.

[...]

Artykuł 3

Za określone w art. 1 naruszenie zostają nałożone następujące grzywny:

a) [Akzo]	9 mln EUR
b) [ADM]	10,13 mln EUR
c) [Avebe]	3,6 mln EUR
d) [Fujisawa]	3,6 mln EUR
e) [Jungbunzlauer]	20,4 mln EUR
f) [Roquette]	10,8 mln EUR

[...]” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej decyzji poniżej].

- 14 W celu ustalenia kwoty grzywien Komisja zastosowała w decyzji metodologię przedstawioną w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (Dz.U. 1998, C 9, str. 3, zwanych dalej „wytycznymi”), jak również komunikat w sprawie współpracy.
- 15 W pierwszej kolejności Komisja ustaliła kwotę podstawową grzywiny w zależności od wagi i czasu trwania naruszenia.
- 16 W tym kontekście w odniesieniu do wagi naruszenia Komisja w pierwszej kolejności uznała, że zainteresowane przedsiębiorstwa popełniły bardzo poważne naruszenie, a to ze względu na jego charakter, rzeczywisty wpływ na rynek glukonianu sodu w EOG oraz rozmiar właściwego rynku geograficznego (motyw 371 decyzji).
- 17 Następnie Komisja stwierdziła, że należało uwzględnić rzeczywiste ekonomiczne możliwości spowodowania przez te przedsiębiorstwa szkód konkurencji i ustalić kwotę grzywiny na poziomie, który zapewnia jej wystarczająco odstrasżający skutek. W konsekwencji opierając się na światowym obrocie osiągniętym przez zainteresowane przedsiębiorstwa poprzez sprzedaż glukonianu sodu w 1995 r., czyli w ciągu ostatniego roku trwania naruszenia, podanym do wiadomości przez te przedsiębiorstwa w następstwie żądania udzielenia informacji ze strony Komisji, na podstawie którego Komisja obliczyła udziały tych przedsiębiorstw w rynku, Komisja podzieliła je na dwie kategorie. Do pierwszej kategorii zaliczyła przedsiębiorstwa, których udziały w światowym rynku glukonianu sodu, według będących w jej posiadaniu danych, przewyższały 20%, czyli spółki Fujisawa (35,54%), Jungbunzlauer (24,75%) i Roquette (20,96%). Dla tych przedsiębiorstw Komisja ustaliła kwotę wyjściową grzywiny na 10 mln EUR. Do drugiej kategorii Komisja zaliczyła przedsiębiorstwa, których udziały w światowym rynku glukonianu sodu, według będących w jej posiadaniu danych, nie przekraczały 10%, czyli spółki Glucona (około 9,5%) i ADM (9,35%). Dla tych przedsiębiorstw Komisja ustaliła kwotę wyjściową grzywiny na

5 mln EUR, co oznacza, że dla spółek Akzo i Avebe, będących współwłaścicielami spółki Glucona, kwota wyjściowa wynosiła 2,5 mln EUR dla każdej z nich (motyw 385 decyzji).

- 18 W celu, po pierwsze, zapewnienia grzywnie wystarczająco odstrasżającego skutku, a po drugie, uwzględnienia tego, że duże przedsiębiorstwa dysponują wiedzą oraz infrastrukturą prawną i gospodarczą, które pozwalają im na dokonanie lepszej oceny ich zachowania noszącego znamiona naruszenia i konsekwencji, jakie z tego wynikają z punktu widzenia prawa konkurencji, Komisja dokonała ponadto dostosowania kwoty wyjściowej. W konsekwencji biorąc pod uwagę wielkość i całkowite zasoby zainteresowanych przedsiębiorstw, do kwot wyjściowych ustalonych dla ADM i Akzo Komisja zastosowała współczynnik mnożenia w wysokości 2,5 i podwyższyła je w ten sposób, że wyniosły one 12,5 mln EUR dla ADM i 6,25 mln EUR dla Akzo (motyw 388 decyzji).
- 19 W uwzględnieniu czasu trwania naruszenia popełnionego przez każde z przedsiębiorstw kwota wyjściowa została ponadto podwyższona o 10% rocznie, co oznacza podwyżkę o 80% dla spółek Fujisawa, Akzo, Avebe i Roquette, 70% dla spółki Jungbunzlauer i 35% dla spółki ADM (motywy 389–392 decyzji).
- 20 W ten sposób dla spółki Roquette Komisja ustaliła kwotę podstawową grzywny na 18 mln EUR. Dla spółek ADM, Akzo, Avebe, Fujisawa i Jungbunzlauer kwota podstawowa została ustalona, odpowiednio, na 16,88 mln EUR, 11,25 mln EUR, 4,5 mln EUR, 18 mln EUR i 17 mln EUR (motywy 396 decyzji).
- 21 W drugiej kolejności, z tytułu okoliczności obciążających, kwota podstawowa grzywny nałożonej na spółkę Jungbunzlauer została podwyższona o 50%, z powodu tego, że przedsiębiorstwo to odgrywało rolę przywódczą w ramach kartelu (motyw 403 decyzji).

- 22 W trzeciej kolejności Komisja rozważyła argumenty niektórych przedsiębiorstw dotyczące skorzystania z okoliczności łączących i nie uwzględniła ich (motywy 404–410 decyzji).
- 23 W czwartej kolejności, na podstawie pkt B komunikatu w sprawie współpracy Komisja zastosowała względem spółki Fujisawa „bardzo istotne obniżenie” kwoty grzywny (w tym przypadku o 80%), którą by na nią nałożono w przypadku braku współpracy. Komisja uznała ponadto, że spółka ADM nie spełniała przewidzianych w pkt C tego komunikatu przesłanek skorzystania z „istotnego obniżenia” kwoty nałożonej na nią grzywny. Wreszcie na podstawie pkt D tego komunikatu Komisja zastosowała względem spółek ADM i Roquette „odczuwalne obniżenie” (w tym przypadku o 40%) kwoty grzywny, a względem spółek Akzo, Avebe i Jungbunzlauer obniżenie o 20% (motywy 418, 423, 426 i 427 decyzji).
- 24 W dniu 19 marca 2002 r. Komisja cofnęła decyzję w zakresie dotyczącym spółki Jungbunzlauer. W dniu 29 września 2004 r. Komisja wydała nową decyzję C(2004) 3598 dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG (COMP/E-1/36.756 — Glukonian sodu) (zwaną dalej „decyzją z dnia 29 września 2004 r.”), skierowaną do spółki Jungbunzlauer oraz trzech innych spółek należących do grupy Jungbunzlauer (Jungbunzlauer Ladenburg GmbH, Jungbunzlauer Holding AG i Jungbunzlauer Austria AG) i nakładającą na nie grzywnę w wysokości 19,04 mln EUR z tytułu uczestniczenia przez nie w kartelu w sektorze glukonianu sodu. W dniu 23 grudnia 2004 r. czterej adresaci tej ostatniej decyzji wnieśli na nią skargę do Sądu. Skarga została zarejestrowana w sekretariacie Sądu pod numerem sprawy T-492/04.

Przebieg postępowania i żądania stron

- 25 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 20 grudnia 2001 r. spółka Roquette wniosła niniejszą skargę.

- 26 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (trzecia izba) zdecydował o otwarciu procedury ustnej oraz w ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu Sądu wezwał strony do udzielenia odpowiedzi na piśmie na niektóre pytania. Strony spełniły te żądania w wyznaczonym terminie.
- 27 Na rozprawie w dniu 18 lutego 2004 r. wysłuchano wystąpienie stron.
- 28 W następstwie wydania decyzji z dnia 29 września 2004 r., dotyczącej w szczególności spółki Jungbunzlauer, spółka Roquette pismem z dnia 2 lutego 2005 r. złożyła wniosek o przyjęcie środków organizacji postępowania na podstawie art. 64 § 4 regulaminu Sądu lub ewentualnie o podjęcie przez Sąd wszelkich właściwych środków, jak ponowne otwarcie obrad lub połączenie. Mając na względzie ogólną zasadę prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, Sąd, bez ponownego otwierania procedury, wezwał Komisję do przedstawienia uwag w przedmiocie wniosku Roquette. W piśmie z dnia 7 marca 2005 r. Komisja stwierdziła, że według jej oceny nie należało uwzględniać wniosków Roquette.
- 29 Roquette wnosi do Sądu o:
- stwierdzenie nieważności art. 1 decyzji w zakresie, w jakim stwierdza on, że naruszenie popełnione przez skarżącą trwało od lutego 1987 r. do czerwca 1995 r.;
 - stwierdzenie nieważności art. 3 decyzji w zakresie, w jakim nakłada się w nim na skarżącą grzywnę w kwocie 10,8 mln EUR;

- skorzystanie z nieograniczonego prawa orzekania w celu obniżenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą;
- zobowiązanie Komisji do zwrotu skarżącej bezprawnie pobranej kwoty grzywny (kwoty głównej wraz z odsetkami według stopy procentowej 3,76%);
- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

30 Komisja wnosi do Sądu o:

- oddalenie skargi;
- obciążenie Roquette kosztami postępowania.

Co do prawa

- 31 Zarzuty podniesione przez spółkę Roquette, mające bez wyjątku związek z ustaleniem kwoty nałożonej na nią grzywny, dotyczą, po pierwsze, wagi naruszenia, po drugie, czasu trwania naruszenia, po trzecie, istnienia okoliczności łagodzących, po czwarte, współpracy tej spółki w toku postępowania administracyjnego oraz po piąte, zastosowania zasady *ne bis in idem* w odniesieniu do grzywien nałożonych na nią przez władze amerykańskie.

I — *W przedmiocie wagi naruszenia*

A — *Wstęp*

- 32 W odniesieniu do dokonanej przez Komisję oceny wagi naruszenia Roquette podnosi trzy zarzuty, oparte, po pierwsze, na nieprawidłowym określeniu obrotu podlegającego uwzględnieniu, po drugie, na błędnej ocenie rzeczywistego wpływu kartelu na rynek właściwy oraz po trzecie, na nieuwzględnieniu zachowania spółki Roquette.
- 33 Przed rozstrzygnięciem w przedmiocie zasadności tychże zarzutów słuszne wydaje się przypomnienie pewnych elementów oceny wagi naruszenia dokonanej przez Komisję w decyzji.
- 34 Z decyzji wynika, że w celu oceny wagi naruszenia Komisja w pierwszej kolejności uznała, że zainteresowane przedsiębiorstwa popełniły bardzo poważne naruszenie, a to ze względu na jego charakter, rzeczywisty wpływ na rynek glukonianu sodu w EOG oraz rozmiar właściwego rynku geograficznego; naruszenie, które miało wpływ na cały EOG (motywy 334–371 decyzji).
- 35 Następnie Komisja uznała, że należało zastosować względem zainteresowanych przedsiębiorstw „różnicowane traktowanie w celu uwzględnienia ich rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania przez nie znaczących szkód konkurencji oraz [...] ustalić grzywnę na poziomie zapewniającym jej wystarczająco odstraszający skutek”. W tym kontekście Komisja wskazała, że uwzględni konkretne znaczenie każdego przedsiębiorstwa, a zatem i rzeczywisty wpływ jego bezprawnego zachowania na konkurencję (motywy 378 i 379 decyzji).

- 36 W celu dokonania oceny tych elementów Komisja postanowiła oprzeć się na światowym obrocie osiągniętym przez zainteresowane przedsiębiorstwa ze sprzedaży glukonianu sodu w ciągu ostatniego roku trwania naruszenia, czyli w 1995 r. Komisja w związku z tym uznała, że ponieważ „rynek [glukonianu sodu jest rynkiem] globalnym, obroty te da[wały] najlepszą z możliwych wskazówkę co do możliwości spowodowania przez uczestniczące w naruszeniu przedsiębiorstwa znaczących szkód innym przedsiębiorcom na wspólnym rynku lub rynku EOG” (motyw 381 decyzji). Komisja dodała, że metoda ta jej zdaniem znajdowała potwierdzenie w fakcie, że w tym przypadku chodziło o kartel na poziomie światowym, którego celem był w szczególności podział rynków na poziomie światowym i w konsekwencji uniknięcie konkurencji w niektórych strefach rynku EOG. Komisja uważa ponadto, że światowy obrót osiągnięty przez daną stronę kartelu dawał również wyobrażenie o jej wkładzie w skuteczność całego kartelu lub przeciwnie, o niestabilnej sytuacji, jaka miałaby miejsce w przypadku braku uczestnictwa tej strony w kartelu (motyw 381 decyzji).
- 37 Na tej podstawie Komisja wyodrębniła dwie kategorie przedsiębiorstw, mianowicie, po pierwsze, kategorię stworzoną przez „trzech głównych producentów glukonianu sodu [których] udziały w światowym rynku [glukonianu sodu] przewyższały 20%”, a po drugie, kategorię stworzoną przez przedsiębiorstwa, „których udziały w światowym rynku glukonianu sodu były znacznie niższe (poniżej 10%)” (motyw 382 decyzji). W ten sposób Komisja ustaliła kwotę wyjściową grzywny na 10 mln EUR dla spółek należących do pierwszej kategorii, czyli spółek Fujisawa, Jungbunzlauer i Roquette, których udziały w rynku wynosiły odpowiednio około 36%, 25% i 21%, oraz na 5 mln EUR dla przedsiębiorstw należących do drugiej kategorii, czyli spółek Glucona i ADM, których udziały w rynku wynosiły około 9% dla każdej z nich. Ponieważ spółka Glucona była współwłasnością Akzo i Avebe, Komisja przyjęła kwoty podstawowe grzywien w wysokości 2,5 mln EUR dla każdej z tych spółek (motyw 385 decyzji).
- 38 Wreszcie w celu, po pierwsze, zapewnienia wystarczająco odstrasżającego skutku grzywny, a po drugie, uwzględnienia tego, że duże przedsiębiorstwa dysponują wiedzą i infrastrukturą prawno-ekonomiczną, które pozwalają im lepiej ocenić, w jakim zakresie ich zachowanie stanowi naruszenie, oraz ocenić konsekwencje, jakie się z tym wiążą z punktu widzenia prawa konkurencji, Komisja dokonała

dostosowania kwoty wyjściowej. W konsekwencji biorąc pod uwagę wielkość i całkowite zasoby zainteresowanych przedsiębiorstw, do kwot wyjściowych ustalonych dla ADM i Akzo Komisja zastosowała współczynnik mnożenia w wysokości 2,5 i ustaliła kwotę grzywny w zależności od wagi naruszenia na 12,5 mln EUR dla ADM i 6,25 mln EUR dla Akzo (motyw 388 decyzji).

B — W przedmiocie określenia obrotu

1. Argumenty stron

39 Roquette zarzuca Komisji w istocie, że nieprawidłowo określiła ona obrót podlegający uwzględnieniu w celu obliczenia kwoty podstawowej grzywny. Zdaniem Roquette, ta błędna ocena Komisji jest wynikiem uwzględnienia przez nią obrotu obejmującego obrót osiągany ze sprzedaży „roztworów macierzystych”, podczas gdy Komisja miała przyznać, że rynek glukonianu sodu uwzględniony w związku z kartelem nie obejmował „roztworów macierzystych”.

40 Po przypomnieniu, że „roztwory macierzyste” zostały wyłączone z zakresu stosowania decyzji, spółka Roquette podkreśla, że z pisma z dnia 19 listopada 1999 r., jak również z przedstawionej przez nią w dniu 3 maja 1999 r. odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji wystosowane przez Komisję w dniu 2 marca 1999 r. oraz uwag skarżącej z dnia 25 lipca 2000 r. w przedmiocie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wynika, iż produkowany przez nią glukonian sodu w postaci ciekłej odpowiada jedynie „roztworom macierzystym” uzyskiwanym przez nią w szczególnym procesie produkcyjnym, a zatem jest on odmienny tego produkowanego przez jej konkurentów. Na tej podstawie skarżąca stwierdza, że Komisja nie mogła zdawać sobie sprawy z faktu, iż „ciekły glukonian”, do którego czyni odniesienie Roquette, odpowiadał „roztworom macierzystym”, nie zaś glukonianowi sodu w postaci ciekłej produkowanemu przez jej konkurentów. W tym względzie skarżąca odsyła również do stanowiska Komisji w odpowiedzi na skargę, w której miała ona przyznać w sposób dorozumiany, że to, co Roquette określa nazwą „roztworów macierzystych”, nie jest dokładnie tym samym produktem co glukonian sodu w postaci ciekłej.

41 Roquette stwierdza, że brak odniesienia do „roztworów macierzystych” w jej odpowiedziach z dnia 3 maja 1999 r. oraz 21 maja 2001 r. na żądania udzielenia informacji z dnia 2 marca 1999 r. oraz 11 maja 2001 r. może usprawiedliwiać fakt nierozróżniania przez Komisję „roztworów macierzystych” i glukonianu sodu w postaci ciekłej. Skarżąca podkreśla, że udzielając odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji, dostosowała się do formularzy sporządzonych przez Komisję, które nie rozróżniały „ciekłych glukonianów” i „roztworów macierzystych”. Zdaniem Roquette informacje przedstawione w jej odpowiedziach, w tym obroty, należało ponadto oceniać w świetle wcześniejszych wyjaśnień wskazujących na to, że jej ciekłe glukoniany nie były produktami objętymi kartelem. W związku z tym skarżąca odsyła również do pisma spółki Fujisawa z dnia 12 maja 1998 r., w którym zdaniem skarżącej spółka ta przyznała, że „roztwory macierzyste” nie stanowią produktu końcowego i nie wchodziły w zakres kartelu. Wreszcie zdaniem Roquette niewymienienie przez strony kartelu faktu, że glukonian sodu w postaci ciekłej produkowany przez Roquette był wyłączony z kartelu, nie stoi na przeszkodzie temu, by wszystkie podmioty trzecie oraz Komisja uznały wyłączenie „roztworów macierzystych” z kartelu. W ten sposób Komisja, zdaniem Roquette, mogła wiedzieć, że produkt określany przez Roquette mianem „ciekłego glukonianu” stanowił w istocie „roztwory macierzyste”.

42 W konsekwencji Roquette twierdzi, że nie mogła domyślać się niezrozumienia przez Komisję właściwości produkowanego przez nią glukonianu sodu w postaci ciekłej oraz że jeżeli Komisja uznała posiadane przez nią informacje za niewystarczające, nie dołożyła ona należytej staranności w związku z obliczeniem obrotu, nie żądając w tym celu koniecznych wyjaśnień dotyczących różnicy między „ciekłym glukonianem” produkowanym przez Roquette i tym produkowanym przez inne przedsiębiorstwa (wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-310/94 Gruber + Weber przeciwko Komisji, Rec. str. II-1043, pkt 242). Zdaniem Roquette, dołożenie przez Komisję najwyższej staranności pozwoliłoby jej uzyskać inne dokumenty dotyczące produkcji „roztworów macierzystych” prowadzonej przez Roquette. Wreszcie Roquette cytuje oświadczenie jej prezesa-dyrektora generalnego, potwierdzające, że produkowany przez Roquette ciekły glukonian sodu odpowiadał „roztworom macierzystym” oraz że Roquette nie produkowała innego rodzaju ciekłego glukonianu sodu niż „roztwory macierzyste”.

43 Roquette twierdzi dodatkowo, że zgodnie z orzecznictwem badanie kwestii odpowiedzialności za błąd w obliczeniu kwoty grzywny jest bez znaczenia oraz że

w każdym wypadku z uwagi na ten błąd grzywnę należy stosownie obniżyć (wyrok Sądu z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-156/94 Aristrain przeciwko Komisji, Rec. str. II-645, pkt 584–586).

- 44 W konsekwencji Roquette uważa, że obrót uwzględniony w celu ustalenia kwoty grzywny nie powinien obejmować sprzedaży produkowanych przez nią „roztworów macierzystych”. Tymczasem obrót uwzględniony w motywie 48 decyzji w celu obliczenia kwoty podstawowej grzywny obejmował obrót osiągnięty przez Roquette ze sprzedaży „roztworów macierzystych”.
- 45 Roquette dodaje, że wskutek błędu w ocenie popełnionego przez Komisję obrót, który został uwzględniony, był niższy niż ten osiągnięty przez skarżącą ze sprzedaży produktu stanowiącego przedmiot naruszenia. Z powodu tego błędu w ocenie Komisja działała w sposób sprzeczny z jej własnymi zasadami, z zasadami Trybunału w tym zakresie, jak również z zasadami równości i proporcjonalności. Roquette twierdzi, że nie powinna być zatem zaliczona do producentów „pierwszej kategorii”, których udział w rynku przewyższa 20% i wobec których przyjęto kwotę podstawową grzywny w wysokości 10 mln EUR, oraz że Komisja nałożyła na nią zbyt wysoką grzywnę.
- 46 Roquette przypomina jeszcze, że zgodnie z orzecznictwem obrót jest istotnym elementem przy ocenie znaczenia każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu i że jedynie obrót osiągnięty ze sprzedaży towarów będących przedmiotem kartelu może być uwzględniany jako wskazówka co do rozmiaru naruszenia (wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 *Musique diffusion française* i in. przeciwko Komisji, Rec. str. 1825, pkt 120; wymieniony w pkt 42 powyżej wyrok Sądu w sprawie Gruber + Weber przeciwko Komisji, pkt 237; wyrok Sądu z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-157/94 *Ensidesa* przeciwko Komisji, Rec. str. II-707). Skarżąca jest zdania, że utrzymanie tej samej wysokości grzywny po zmniejszeniu obrotu w następstwie wyłączenia obrotów odnoszących się do „roztworów macierzystych” narusza zasady równego traktowania oraz proporcjonalności. Ponadto skarżąca przypomina, że Sąd jest niezależny od Komisji w kwestii ustalania grzywien, ponieważ przysługuje mu nieograniczone prawo orzekania.

- 47 Komisja odpiesa wszystkie argumenty Roquette. Komisja uważa, że w żaden sposób nie mogła wiedzieć, że produkowany przez Roquette glukonian sodu w postaci ciekłej odpowiadał „roztworom macierzystym”. Komisja uważa, że Roquette świadomie utrzymywała niejasność w tym względzie. W celu poparcia tego twierdzenia Komisja odsyła do udzielonych przez Roquette w dniach 3 maja 1999 r. i 21 maja 2001 r. odpowiedzi na wystosowane przez nią żądania udzielenia informacji oraz do dokumentu handlowego załączonego do pisma Roquette z dnia 19 listopada 1999 r. Komisja zwraca uwagę na to, że w każdym z tych dokumentów Roquette wymienia glukonian sodu w postaci ciekłej, nie precyzując, że stanowi on „roztwory macierzyste”. Komisja dodaje, że zawarte w piśmie Roquette z dnia 19 listopada 1999 r. odniesienia do glukonianu sodu w postaci ciekłej oraz do „roztworów macierzystych” nie pozwalały na pewne stwierdzenie, że Roquette prowadziła wyłącznie sprzedaż ciekłego glukonianu sodu mającego charakter „roztworów macierzystych”. Komisja podkreśla fakt, że spółka Roquette była świadoma, iż żądane informacje miały posłużyć do oceny rynku objętego kartelem, umożliwiającą przystąpienie do obliczania wysokości grzywien. W konsekwencji Komisja uznaje za mało wiarygodne, aby Roquette, odpowiadając na żądania udzielenia informacji, nie wspomniała o właściwościach produkowanego przez nią glukonianu sodu w postaci ciekłej w trosce o dostosowanie się do przekazanego jej formularza i z obawy o uchybienie obowiązkowi współpracy w przypadku braku dostosowania się do formularza. Komisja kwestionuje stosowność wymienionego w pkt 42 powyżej wyroku w sprawie Gruber + Weber przeciwko Komisji, przywołanego przez Roquette, przez wzgląd na to, że w niniejszym przypadku Komisja została wprowadzona w błąd przez Roquette. Komisja podnosi wreszcie, że żadna ze stron kartelu w trakcie postępowania nie wskazała, że produkowany przez Roquette glukonian sodu w postaci ciekłej mógł być wyłączony z zakresu kartelu.
- 48 Komisja podkreśla dodatkowo, że nawet gdyby produkt Roquette w postaci ciekłej należało pominąć przy obliczaniu obrotu osiągniętego przez tę spółkę ze sprzedaży glukonianu sodu, nie miałyby to wpływu na kwotę wyjściową grzywiny ustaloną przez Komisję na 10 mln EUR.
- 49 W tym względzie Komisja stwierdza, że grzywina musi być proporcjonalna do wagi i czasu trwania naruszenia, nie zaś do właściwego obrotu danego przedsiębiorstwa. Komisja dodaje, że wytyczne przewidują, że wagę naruszenia należy oceniać w zależności od charakteru naruszenia, jego wpływu na rynek, tam gdzie może to być zmierzone, jak również rozmiaru właściwego rynku geograficznego. Ponadto zdaniem Komisji pkt 1 A wytycznych oraz utrwalone orzecznictwo potwierdzają, że

wykonanie zasady równości może doprowadzić do zastosowania różnych kwot grzywien wobec zainteresowanych przedsiębiorstw w przypadku jednakowego zachowania, bez potrzeby opierania tych różnic na rachunku arytmetycznym (wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawie T-48/98 Acerinox przeciwko Komisji, Rec. str. II-3859, pkt 90).

- 50 W niniejszym przypadku Komisja ocenia, że nawet gdyby udział Roquette w rynku należało zmniejszyć z 20,96% do 17,4%, spółka Roquette pozostałaby jednym z trzech głównych producentów glukonianu sodu, wobec których należałoby ustalić kwotę wyjściową grzywiny na 10 mln EUR. Komisja twierdzi, że skarżąca utrzymałaby swoją pozycję daleko przed spółką ADM oraz spółkami dominującymi spółki Glucona, których udział w rynku nie przekraczał 10% i na które nałożono grzywnę w kwocie 5 mln EUR.

2. Ocena Sądu

- 51 Na wstępie należy zaznaczyć, że zgodnie z motywami 34 i 38 decyzji bezsporne jest, że produktem stanowiącym przedmiot naruszenia jest glukonian sodu, obejmujący glukonian sodu w postaci stałej, glukonian sodu w postaci ciekłej oraz kwas glikonowy, z wyłączeniem produktu nazywanego „roztworami macierzystymi”.
- 52 Z motywów 48 i 381 decyzji wynika ponadto, że dane dotyczące obrotu uwzględnione przez Komisję zostały zaczerpnięte z odpowiedzi przedstawionych przez strony kartelu na żądania udzielenia informacji wystosowane przez Komisję oraz że obrót ten odpowiada wielkości obrotu osiągniętego ze światowej sprzedaży glukonianu sodu przez każdego z członków kartelu w ciągu ostatniego roku trwania naruszenia, czyli w 1995 r. Na tej podstawie Komisja uznała więc, że w 1995 r. światowy obrót Roquette związany z glukonianem sodu wynosił 12 293,62 mln EUR, a wynikający stąd udział tej spółki w rynku światowym został obliczony na 20,96% (motyw 48 decyzji).

- 53 W następstwie pytania postawionego na piśmie przez Sąd Komisja potwierdziła, że kwota w wysokości 12 293,62 mln EUR odpowiadała kwocie 80 216 582 franków francuskich (FRF), czyli kwocie, którą Roquette podała do wiadomości Komisji w odpowiedzi na jej żądanie udzielenia informacji z dnia 21 maja 2001 r. Z tej odpowiedzi z dnia 21 maja 2001 r. wynika, że kwota w wysokości 80 216 582 FRF, wyrażająca światowy obrót Roquette osiągnięty ze sprzedaży glukonianu sodu w 1995 r., odpowiada kwocie obrotu osiągniętego przez Roquette ze sprzedaży glukonianu sodu w postaci stałej (60 517 501 FRF), w postaci ciekłej (16 029 382 FRF) oraz w postaci kwasu glikonowego (3 669 699 FRF) w 1995 r.
- 54 Wreszcie spółka Roquette załączyła do repliki oświadczenie sporządzone przez jej prezesa-dyrektora generalnego, zgodnie z którym w 1995 r. i wcześniej pod nazwą „ciekłego glukonianu” spółka ta prowadziła wyłącznie sprzedaż „roztworów macierzystych”. Komisja nie kwestionowała ścisłości tego oświadczenia ani w duplice, ani w odpowiedziach na pytania zadane na piśmie przez Sąd, ani też na rozprawie.
- 55 W konsekwencji bezsporne jest, że obrót spółki Roquette uwzględniony przez Komisję obejmował obrót osiągnięty ze sprzedaży „roztworów macierzystych”, podczas gdy produkt ten nie wchodził w zakres kartelu. Wynika z tego, że obrót Roquette uwzględniony w celu określenia kwoty grzywny jest błędny. W wyniku błędu na Roquette nałożono więc grzywnę, której kwota nie odzwierciedla właściwie jej pozycji na rynku produktu będącego przedmiotem naruszenia.
- 56 Konsekwencje tego błędu zostaną ocenione w ramach nieograniczonego prawa orzekania Sądu po dokonaniu analizy innych zarzutów podniesionych przez spółkę Roquette.

C — W przedmiocie rzeczywistego wpływu kartelu na rynek

1. Uwagi wstępne

- 57 Roquette twierdzi zasadniczo, że Komisja nie uwzględniła ograniczonych skutków kartelu w związku z oceną jego rzeczywistego wpływu na rynek właściwy. W konsekwencji Komisja odstąpiła, zdaniem skarżącej, od własnej praktyki i utrwalonego orzecznictwa, naruszając w ten sposób art. 15 rozporządzenia nr 17 oraz zasadę proporcjonalności.
- 58 W tym względzie należy przypomnieć utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym wagę naruszeń należy ustalać na podstawie licznych okoliczności, zwłaszcza szczególnych okoliczności sprawy oraz jej kontekstu, przy czym nie ma potrzeby ustalania wiążącej lub wyczerpującej listy kryteriów, które należy obowiązkowo uwzględnić (postanowienie Trybunału z dnia 25 marca 1996 r. w sprawie C-137/95 P SPO i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-1611, pkt 54; wyrok Trybunału z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-219/95 P Ferriere Nord przeciwko Komisji, Rec. str. I-4411, pkt 33; wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-9/99 HFB i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-1487, pkt 443).
- 59 W swoich wytycznych (pkt 1 A akapit pierwszy) Komisja wskazała, że w celu oceny wagi naruszenia uwzględniła ona, obok charakteru tego naruszenia i rozmiaru właściwego rynku geograficznego, również „rzeczywisty wpływ [naruszenia] na rynek, tam gdzie może to być zmierzone”.
- 60 W niniejszym przypadku z motywów 334–388 decyzji wynika, że Komisja rzeczywiście ustaliła kwotę grzywny, określoną w zależności od wagi naruszenia,

przy uwzględnieniu wspomnianych trzech kryteriów. W tym kontekście uznała ona w szczególności, że kartel miał „rzeczywisty wpływ” na rynek glukonianu sodu (motyw 371 decyzji).

61 W motywie 340 decyzji Komisja przedstawiła swoją analizę w następujący sposób:

„Komisja stwierdza, że naruszenie popełnione przez przedsiębiorstwa, które w okresie objętym niniejszą decyzją reprezentowały ponad 90% światowego rynku glukonianu sodu i 95% europejskiego rynku tego produktu, miało rzeczywisty wpływ na ten rynek w EOG, ponieważ było ono starannie wprowadzone w życie. W związku z tym że ustalenia miały na celu w szczególności ograniczenie wielkości sprzedaży, stosowanie cen wyższych niż te, które byłyby stosowane w braku ustaleń oraz ograniczenie sprzedaży niektórym klientom, musiały one wpłynąć na zwyczajny schemat zachowań rynkowych, a zatem wywołać na nim skutki”.

62 W motywie 341 decyzji Komisja podkreśliła, że „w największym możliwym stopniu [dokonano] rozróżnienia między kwestią wykonania porozumień i kwestią skutków wywołanych przez nie na rynku”, lecz „nieunikniona [była] jednak zbieżność niektórych okoliczności stanu faktycznego wykorzystanych w celu wyciągnięcia wniosków w tych dwóch kwestiach”.

63 Na tej podstawie Komisja w pierwszej kolejności dokonała analizy wprowadzenia w życie kartelu (motywy 342–351 decyzji). Zdaniem Komisji na wprowadzenie w życie kartelu wskazywały różne okoliczności związane z limitami sprzedaży, które uznaje ona za kamień węgielny kartelu. Ponadto Komisja wskazała na fakt, że „[k]artel charakteryzował się nieustanną troską o ustalanie cen docelowych lub minimalnych” oraz dodała, że jej zdaniem „[t]e ceny musiały wywrzeć skutek na

zachowanie uczestników, chociaż nie były one przez nich systematycznie osiągnane” (motyw 348 decyzji). Komisja stwierdziła w końcu, że „nie [było] wątpliwości co do skuteczności wprowadzenia w życie [kartelu]” (motyw 350 decyzji).

- 64 W drugiej kolejności Komisja oceniła wpływ naruszenia na rynek glukonianu sodu. W tym względzie najpierw powołała się na ocenę rynku właściwego zawartą w motywach 34–41 decyzji. Następnie, odsyłając do oceny dokonanej już w motywach 235 i 236 decyzji, Komisja przedstawiła następujące twierdzenie, wskazując jednocześnie na dwie tabele (zwane dalej „wykresami”) znalezione w pomieszczeniach Roquette (motyw 354 decyzji):

„Ewolucja cen wynikająca z [wykresów] znalezionych w pomieszczeniach Roquette w trakcie kontroli wskazuje na to, że cel, do którego zmierzali członkowie kartelu, został osiągnięty, przynajmniej w części. Dwa [wykresy], przedstawiające ewolucję cen wyrażonych we [frankach francuskich (FRF)] na europejskim rynku glukonianu sodu od 1977 r. do 1995 r., wskazują na spadek cen w 1985 r. Zmiana ta była prawdopodobnie wynikiem rozwiązania wcześniejszego kartelu i następującego po tym zwiększonego wykorzystania zdolności produkcyjnych. W końcu 1986 r. poziom cen obniżył się niemal o połowę w stosunku do początku 1985 r. Jest bardzo prawdopodobne, że stosowanie porozumień ustanawiających nowy kartel począwszy od 1986 r. w znacznej mierze przyczyniło się do istotnego podwyższenia (podwojenia) ceny stwierdzonego między 1987 r. a 1989 r. Po spadku cen w 1989 r., mniej zdecydowanym niż w 1985 r., poziom cen utrzymał się aż do 1995 r. na poziomie około 60% wyższym niż w 1987 r.”.

- 65 W motywach 235 i 236 decyzji, do których odnosi się motyw 354 tej decyzji, Komisja stwierdziła:

„(235) Dwa dokumenty znalezione w pomieszczeniach Roquette w trakcie kontroli są wystarczająco jednoznaczne i stanowią dowody rezultatów osiągniętych

przez kartel w odniesieniu do glukonianu sodu. Zawierają one w szczególności [wykres] przedstawiający średnią » europejską « cenę glukonianu sodu od 1977 r. do 1995 r.

- (236) [Jeden z wykresów] w trafny sposób wskazuje, że w 1981 r. i w 1987 r., kiedy wprowadzono w życie odpowiednio » pierwszy « i » drugi « kartel, ceny gwałtownie wzrosły. Ceny spadły nagle w 1985 r., co pokrywa się z rozwiązaniem » pierwszego kartelu «, gdy spółka Roquette wycofała się z niego. Między 1987 r. a 1989 r. cena glukonianu sodu znacząco wzrosła, w rzeczywistości została ona podwojona. Następnie od 1989 r. do 1995 r. cena utrzymała się na poziomie około 60% wyższym niż w okresie zastoju w 1987 r. Należy zauważyć, że w przeciwieństwie do okresu 1981–1986 cena glukonianu sodu mogła zostać utrzymana na bardzo wysokim poziomie do 1995 r.”.

- 66 Następnie Komisja streściła, przeanalizowała i oddaliła różne argumenty przedstawione przez zainteresowane strony w trakcie postępowania administracyjnego w celu podważenia wniosków Komisji wyciągniętych z wykresów znalezionych w pomieszczeniach Roquette. W odniesieniu do argumentów spółki ADM, która podniosła w szczególności, że taka sama ewolucja cen miałaby miejsce również w braku kartelu, Komisja stwierdziła (motywy 359, 365 i 369 decyzji):

- „(359) [...] Argumenty przedstawione przez spółkę ADM nie wykazują w przekonujący sposób, że wprowadzenie w życie kartelu nie mogło odgrywać żadnej roli w wahaniach cenowych. Chociaż sytuacja przedstawiana przez spółkę ADM może potwierdzić się w braku kartelu, to pokrywa się ona ściśle także z istniejącą znową. Zwiększenie zdolności [produkcyjnych] odnotowane w połowie lat osiemdziesiątych mogło być jednocześnie przyczyną i skutkiem rozwiązania pierwszego kartelu (1981–1985). Jeśli chodzi o ewolucję cen od 1987 r., to zbiega się ona całkowicie z reaktywacją kartelu przeprowadzoną w tym okresie. W konsekwencji fakt zapoczątkowania wzrostu ceny glukonianu sodu nie może zostać całkowicie wyjaśniony

jedynie przez konkurencję, lecz powinien być interpretowany w świetle porozumienia zawartego między uczestnikami w przedmiocie »cen minimalnych«, podziału rynku oraz systemu informacji i nadzoru. Wszystkie te czynniki miały wpływ na pomyślne przeprowadzenie podwyżki cen.

[...]

- (365) [Jeden z wykresów] znalezionych w pomieszczeniach Roquette potwierdza, że między 1991 r. a 1995 r., czyli w okresie, w którym spółka ADM uczestniczyła w kartelu, ceny były stabilne lub nieznacznie spadły. Nic nie wskazuje na to, że ceny spadły w znacznym stopniu, ani tym bardziej, że były one nierentowne. Zniknięcie z rynku spółki ADM najprawdopodobniej tłumaczy poważne problemy techniczne, które napotkała ta spółka wkrótce po przyłączeniu się do kartelu i które się utrzymywały. Spółka ta nigdy nie była w stanie wypełnić swojego limitu sprzedaży.

[...]

- (369) Nie do przyjęcia jest wreszcie, że strony postanowiły kilkakrotnie odbyć spotkania w różnych miejscach na świecie w celu przyznania limitów sprzedaży, ustalenia cen i podziału klientów w tak długim okresie, biorąc pod uwagę między innymi podejmowane ryzyko, jeżeli ich zdaniem kartel nie miał żadnego wpływu na rynek glukonianu sodu lub wpływ ten był ograniczony”.

⁶⁷ W świetle tej analizy poszczególne zarzuty podniesione przez Roquette w odniesieniu do wykazania przez Komisję istnienia rzeczywistego wpływu kartelu na rynek można rozróżnić w zależności od tego, czy mają one związek z wnioskami wyciągniętymi przez Komisję z wprowadzenia kartelu w życie, z okolicznościami uwzględnionymi przez Komisję w celu udowodnienia wprowadzenia w życie kartelu

i jego skutków czy też z nieuwzględnieniem przez Komisję innych okoliczności przy ocenie rzeczywistego wpływu kartelu na rynek.

2. W przedmiocie błędnego podejścia Komisji zastosowanego w celu wykazania rzeczywistego wpływu kartelu na rynek

a) Argumenty stron

68 Poza stwierdzeniami w przedmiocie rzeczowości okoliczności uwzględnionych przez Komisję w celu udowodnienia wprowadzenia kartelu w życie i jego skutków spółka Roquette kwestionuje możliwość stwierdzenia przez Komisję istnienia rzeczywistego wpływu kartelu na rynek na podstawie wniosków wyciągniętych przez nią z wprowadzenia kartelu w życie.

69 Roquette w szczególności odrzuca, po pierwsze, analizę Komisji przedstawioną w motywach 340–351 decyzji, w których stwierdza ona, że ponieważ kartel został starannie wprowadzony w życie, musiał on wpłynąć na zwyczajny schemat zachowań rynkowych, oraz że skuteczne wykonanie porozumień niekoniecznie zakłada ściśle stosowanie jednakowych cen i wielkości [sprzedaży] na rynku, lecz że wystarczałoby ich zbliżenie na uzgodnionym poziomie. Po drugie Roquette kwestionuje wniosek o istnieniu wpływu na rynek, wyciągnięty przez Komisję w motywie 369 decyzji z ciągłych spotkań stron w długim okresie bez względu na ryzyko.

70 Komisja kwestionuje zasadność powyższych argumentów.

b) Ocena Sądu

- 71 Na wstępie należy przypomnieć, że, zgodnie z pkt 1 A akapit pierwszy wytycznych, przy obliczaniu kwoty grzywny na podstawie wagi naruszenia Komisja uwzględniła między innymi „rzeczywisty wpływ [tego naruszenia] na rynek, tam gdzie może to być zmierzone”.
- 72 W tym względzie należy przeanalizować dokładne znaczenie sformułowania „tam gdzie może to [czyli rzeczywisty wpływ] być zmierzone”. Dotyczy to w szczególności określenia, czy w rozumieniu tego sformułowania Komisja może uwzględnić rzeczywisty wpływ naruszenia w ramach obliczania przez nią kwoty grzywny, wyłącznie wtedy — i w takim zakresie, w jakim — jest ona w stanie ująć ten wpływ w kategoriach liczbowych.
- 73 Jak słusznie podniosła Komisja, analiza wpływu kartelu na rynek musi pociągnąć za sobą oparcie się na pewnych założeniach. W tym kontekście Komisja musi między innymi przeanalizować, jaką cenę miałby produkt w przypadku braku istnienia kartelu. Tymczasem przy analizowaniu przyczyn rzeczywistych zmian cen ryzykowne jest przeprowadzanie czysto teoretycznych rozważań na ich temat. Należy wziąć pod uwagę obiektywną okoliczność, że ze względu na uczestnictwo w kartelu cenowym jego członkowie wyraźnie zrezygnowali z przysługującej im swobody konkurencyjnej za pomocą cen. A zatem ocena wpływu, jaki wywarły czynniki inne niż ta dobrowolna rezygnacja członków kartelu, musi nieuchronnie opierać się na rozsądnym i niedającym ująć się w dokładnych kategoriach liczbowych prawdopodobieństwie.
- 74 Nie można zatem, nie pozbawiając przy tym skuteczności kryterium, które może zostać uwzględnione przy określaniu kwoty grzywny, zarzucić Komisji, że oparła się na rzeczywistym wpływie kartelu na rynek właściwy, chociaż nie mogła ująć tego wpływu w kategoriach liczbowych lub przedstawić wyrażonej liczbowo oceny w tej kwestii.

- 75 W konsekwencji należy uznać, że rzeczywisty wpływ kartelu na rynek został dostatecznie wykazany, jeżeli Komisja jest w stanie przedstawić konkretne i wiarygodne dane, które wskazują z rozsądnym prawdopodobieństwem, że kartel miał wpływ na rynek.
- 76 W niniejszym przypadku ze streszczenia analizy dokonanej przez Komisję (zob. pkt 61–66 powyżej) wynika, że oparła się ona na dwóch wskazówkach w celu stwierdzenia istnienia „rzeczywistego wpływu” kartelu na rynek. Po pierwsze, powołała się ona na fakt, że członkowie kartelu staranie wykonali porozumienia kartelowe (zob. w szczególności motyw 340 decyzji, zacytowany w pkt 61 powyżej) oraz to, że kartel istniał przez długi okres (motyw 369 decyzji, zacytowany w pkt 66 powyżej). Po drugie, Komisja uznała, że wykresy znalezione w pomieszczeniach Roquette wykazywały pewną zgodność pomiędzy cenami ustalonymi przez kartel i cenami rzeczywiście stosowanymi na rynku przez uczestników kartelu (motyw 354 decyzji, zacytowany w pkt 64 powyżej).
- 77 Należy przede wszystkim podkreślić, że Komisja nie poprzestała na wyciągnięciu wniosku o rzeczywisty wpływ kartelu na rynek glukonianu sodu jedynie z faktycznego wprowadzenia w życie tego kartelu. Jak wynika bowiem z fragmentów decyzji cytowanych powyżej, Komisja usiłowała w miarę możliwości odrębnie zbadać wprowadzenie w życie kartelu oraz jego rzeczywisty wpływ na rynek, uznając co do zasady, że wprowadzenie kartelu w życie stanowi przesłankę konieczną do wykazania jego rzeczywistego wpływu na rynek, nie będąc jednak przesłanką wystarczającą do tego wykazania (zob. podobnie motyw 341 decyzji). W motywie 341 decyzji Komisja przyznała wprawdzie, że „nieunikniona [była] jednak zbieżność niektórych okoliczności stanu faktycznego wykorzystanych w celu wyciągnięcia wniosków w tych dwóch kwestiach” — z powodu czego Komisja nie zawsze, jak twierdzi Roquette, stosowała właściwe określenia w ramach każdej części

swojej analizie — niemniej nie można zarzucić Komisji pomylenia kwestii wprowadzenia w życie kartelu z jego rzeczywistym wpływem na rynek. Co więcej, faktyczne wprowadzenie w życie kartelu — jako przesłanka rzeczywistego wpływu kartelu na rynek — stanowi pierwszą wskazówkę istnienia tego rodzaju wpływu.

78 Ponadto nie można czynić Komisji zarzutu z powodu stwierdzenia, że ponieważ członkowie kartelu reprezentowali ponad 90% światowego rynku glukonianu sodu i 95% rynku EOG tego produktu oraz włożyli znaczny wysiłek w organizację, ciągłość i kontrolę porozumień kartelowych, wprowadzenie w życie tego kartelu stanowiło istotną wskazówkę wystąpienia skutków na rynku, przy założeniu, że w niniejszym przypadku Komisja nie ograniczyła się do tej analizy (zob. pkt 167 poniżej).

79 Komisja mogła ponadto słusznie uznać, że znaczenie tej wskazówki wzrasta z czasem trwania kartelu. Prawidłowe funkcjonowanie złożonego kartelu, obejmującego, jak w niniejszym przypadku, ustalanie cen, podział rynków i wymianę informacji, powoduje bowiem w szczególności znaczne koszty związane z administracją i zarządzaniem. Komisja mogła zatem rozsądnie uznać, że fakt, iż przedsiębiorstwa kontynuowały przez długi okres naruszenie i zapewniały jego skuteczne zarządzanie, mimo ryzyka nieodzownie związanego z tego rodzaju bezprawną działalnością, wskazuje na to, że członkowie kartelu osiągnęli z niego pewną korzyść, a zatem że miał on rzeczywisty wpływ na rynek właściwy, nawet jeżeli nie można go było ująć w kategoriach liczbowych.

80 Z powyższego wynika, że Komisja nie zastosowała błędnego podejścia do oceny rzeczywistego wpływu kartelu na rynek glukonianu sodu.

3. W przedmiocie zarzutów opartych na uwzględnionych przez Komisję okolicznościach świadczących o wykonaniu i wpływie kartelu na rynek

a) W odniesieniu do różnych faz kartelu

Argumenty stron

- ⁸¹ Komisja, zdaniem Roquette, wyróżnia w decyzji trzy fazy wykonania naruszenia, a mianowicie fazę „przygotowawczą” (od maja 1986 r. do kwietnia 1987 r.), fazę „operacyjną” (od kwietnia 1987 r. do maja 1990 r., kiedy do kartelu dołączyła spółka ADM) oraz fazę „kończącą” (od maja 1990 r. do czerwca 1995 r.), Roquette twierdzi, że rozróżnienie to jest najwyraźniej oparte na stopniu wpływu kartelu na rynek, a Komisja niewłaściwie oceniła wpływ kartelu na rynek w pierwszej i ostatniej fazie kartelu.
- ⁸² Roquette uważa, że w toku fazy przygotowawczej kartel nie wywoływał żadnych rzeczywistych skutków antykonkurencyjnych na rynku właściwym, ponieważ w tej fazie strony jedynie zawarły ze sobą kontakty i uzgodniły wyłącznie zasady rządzące kartelem. Skoro Komisja uznała w motywie 106 decyzji, że spotkanie z maja 1986 r. nie wywołało skutków, a zatem nie należało go brać pod uwagę w celu oceny wpływu kartelu na rynek, Roquette ocenia, że to spotkanie z dnia 19 i 20 lutego 1987 r. także nie wywołało skutków, a zatem Komisja nie powinna go być uwzględniać. Roquette twierdzi, że w trakcie tego ostatniego spotkania ustalono jedynie główne zasady kartelu, nie zaś jego szczegółowe zasady, które zostały ustalone dopiero w trakcie spotkania z dnia 11 i 12 kwietnia 1987 r. Roquette dodaje, że w konsekwencji Komisja mogła uwzględnić wpływ naruszenia na rynek dopiero od kwietnia 1987 r., nie zaś, jak to uczyniła, od lutego 1987 r.

- 83 Roquette uważa nadto, że przy ocenie wpływu kartelu na rynek Komisja nie uwzględniła funkcjonalnego osłabienia kartelu w jego końcowym okresie. Komisja miała więc nie uwzględnić załamania systemu wyrównawczego wynikłego z niemożności przestrzegania przez ADM limitów przyznanych tej spółce od chwili dołączenia do kartelu, chociaż Komisja miała przyznać te fakty w motywach 100, 200 i 209 decyzji. Skarżąca twierdzi, że Komisja nie uwzględniła również nietrzymania się zasad uzgadnianych w trakcie spotkań, w szczególności w odniesieniu do przekazywania danych dotyczących sprzedaży i przestrzegania limitów przez strony. Roquette zarzuca Komisji w szczególności, że nie wzięła ona pod uwagę odmowy uczestniczenia przez skarżącą w systemie nadzoru zewnętrznego, co umożliwiło jej swobodę działania.
- 84 Komisja wnosi o oddalenie powyższych argumentów.

Ocena Sądu

- 85 W odniesieniu do nieuwzględnienia różnych okresów kartelu należy przede wszystkim zauważyć, że w przeciwieństwie do twierdzeń Roquette, Komisja nie ustala stopnia wpływu kartelu na rynek w zależności od każdej fazy kartelu. Z motywów 352 i nast. decyzji wynika bowiem, że Komisja uwzględniła wpływ kartelu na podstawie tylko jednego okresu obejmującego cały czas trwania naruszenia.
- 86 Ponadto w odniesieniu do braku wpływu kartelu na rynek w jego okresie przygotowawczym z decyzji bez wątplenia wynika, że w trakcie spotkania w dniu 19 i 20 lutego 1987 r. w Amsterdamie spółki Benckiser GmbH (która w 1988 r. zbyła działalność związaną z glukonianem sodu spółce Jungbunzlauer), Fujisawa, Glucona i Roquette zawarły porozumienie ramowe, którego szczegółowe zasady miały być

rozważone w trakcie kolejnego spotkania, przewidzianego dwa miesiące później w Vancouver (motywy 108 i 109 decyzji), jak też że w trakcie spotkania z dnia 11 i 12 kwietnia 1987 r. w Vancouver te same strony, jak również spółka Finnsugar, sprecyzowały zasady wykonania kartelu (motywy 112, 113, 115 i 116 decyzji).

- 87 Jednakże w trakcie spotkania z dnia 19 i 20 lutego 1987 r. w Amsterdamie w odniesieniu do zasady ustalania, zamrożenia oraz przestrzegania udziałów w rynku na podstawie rzeczywistych obrotów ze sprzedaży osiągniętych w poprzednim roku lub w dwóch poprzednich latach uzgodniono, że za odniesienie powinny służyć obroty uzyskane ze sprzedaży w 1986 r. (motywy 108 decyzji), a udziały w rynku należało przyznać według pewnego klucza rozdziału. Ten ostatni element wynika z pisma przedstawiciela Roquette z dnia 3 marca 1997 r., przedstawionego Komisji przez Roquette w trakcie postępowania administracyjnego. W konsekwencji w trakcie spotkania w dniu 19 i 20 lutego 1987 r. w Amsterdamie strony uzgodniły przynajmniej niektóre zasady szczegółowe, umożliwiające częściowe wprowadzenie kartelu w życie. W konsekwencji wykonanie kartelu od tej daty nie może być kwestionowane, mimo różnych uściśleń dokonanych w późniejszym okresie.
- 88 W odniesieniu do nieuwzględnienia zmniejszenia wpływu kartelu na rynek w jego końcowym okresie z decyzji wynika bez wątpienia, że nieprzestrzeganie limitów przez spółkę ADM spowodowało liczne konflikty między poszczególnymi członkami kartelu oraz żądania odstąpienia od systemu wyrównawczego (zob. w szczególności motywy 100, 200 i 209 decyzji). Jednakże niemożność osiągnięcia limitów sprzedaży przez ADM, podczas gdy pozostali członkowie kartelu ograniczali [dla ich utrzymania] podaż produktu, jeszcze bardziej obniżyła podaż glukonianu sodu na rynku, co nie osłabiało wpływu kartelu na rynek, lecz wręcz go wzmacniało.
- 89 Ponadto w odniesieniu do twierdzeń Roquette w sprawie nieprzestrzegania przez strony obowiązku przekazywania danych dotyczących ich sprzedaży i przestrzegania limitów w końcowym okresie kartelu zauważyć należy, iż spółka Roquette ograniczyła się do wskazania na poparcie tego argumentu odmowy uczestniczenia przez nią w systemie kontroli zewnętrznej, co umożliwiało jej swobodę działania.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem rzeczywiste zachowanie zamierzone przez przedsiębiorstwo jest bez znaczenia dla oceny wpływu kartelu na rynek, ponieważ wpływ, jaki podlega uwzględnieniu, wynika z całości naruszenia, w jakim przedsiębiorstwo to brało udział (wyrok Trybunału z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-49/92 P Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, Rec. str. I-4125, pkt 150 i 152; wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-224/00 Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, Rec. str. II-2597, pkt 160 i 167). W konsekwencji argument dotyczący nieuwzględnienia ograniczenia wpływu kartelu na rynek w jego końcowym okresie jest również bezzasadny.

90 Wreszcie nawet gdyby okazało się, że kartel nie był wykonywany w okresie przygotowawczym oraz okresie końcowym, nie mogłoby to samo przez się świadczyć o braku wpływu tego kartelu na rynek. Wpływ danego kartelu na rynek nie jest koniecznie powiązany z czasem jego trwania. Nie można zatem wykluczyć, że jeżeli wpływ danego kartelu na rynek jest zerowy w długim okresie, a bardzo duży w krótkim okresie, to wpływ tego kartelu na rynek jest tak samo duży jak wpływ kartelu mającego pewien wpływ na rynek w całym okresie jego trwania. W konsekwencji brak wpływu lub występowanie ograniczonego wpływu kartelu na rynek w niektórych okresach, nawet udowodnione, niekoniecznie świadczą o mniejszym wpływie tego kartelu na rynek niż w przypadku wpływu kartelu na rynek przez cały okres jego trwania.

91 Z uwagi na powyższe zarzuty Roquette oparte na nieuwzględnieniu różnych okresów kartelu należy oddalić.

b) W odniesieniu do niezrealizowania celów kartelu w okresie operacyjnym

Wstęp

92 Roquette stwierdza również, że rzeczywisty wpływ kartelu na rynek w jego fazie „operacyjnej” (od kwietnia 1987 r. do maja 1990 r.) był ograniczony, czego Komisja

należycie nie uwzględniła. Roquette wskazuje w szczególności na nieuwzględnienie ograniczonego wpływu kartelu, z uwagi na zawodność systemu nadzoru oraz niezrealizowanie celów kartelu, jakimi były wprowadzanie limitów, ustalanie cen oraz podział klientów.

- 93 W tym względzie należy przede wszystkim podkreślić, że w niniejszym przypadku Komisja nie udowadnia wpływu kartelu na rynek na podstawie całkowitej realizacji jego celów. Komisja uważa, że wymiana danych między stronami, szczegółowe określenie udziałów w rynku, ustalanie cen docelowych lub minimalnych oraz przydzielanie klientów członkom kartelu podczas spotkań w pierwszej kolejności świadczą o wykonaniu kartelu. W świetle tego wykonania kartelu oraz ewolucji cen na rynku glukonianu sodu, odpowiadającej zdaniem Komisji wykresom znalezionym w pomieszczeniach Roquette, Komisja stwierdza, że pierwszy z celów stawianych sobie przez członków kartelu, czyli sztuczne utrzymanie wysokiej ceny glukonianu sodu, został zrealizowany przynajmniej częściowo (motyw 354 decyzji).
- 94 Należy więc ponownie rozważyć zarzuty Roquette dotyczące niezrealizowania celów kartelu w celu ustalenia, czy mogą one podważyć fakt wykonania kartelu wykazany przez Komisję. Jako że wykonanie kartelu jest wstępnym warunkiem istnienia rzeczywistego wpływu tego kartelu na rynek, podważenie faktu wykonania kartelu uniemożliwia wykazanie istnienia rzeczywistego wpływu kartelu na rynek.

System nadzoru

— Argumenty stron

- 95 Roquette stwierdza, że system nadzoru, uznany za kluczowy element dla wpływu kartelu na rynek, okazał się całkowicie zawodny. Miało to zostać przyznane przez

Komisję w motywach 93, 172, 195 i 214 decyzji i podkreślone przez Roquette w porozumieniu o współpracy z dnia 22 lipca 1999 r. (zwanym dalej „porozumieniem z dnia 22 lipca 1999 r.”), wskazującym, że członkowie kartelu przedstawiali niedokładne dane. Roquette stwierdza, że Komisja nie uwzględniła jednak tej zawodności systemu nadzoru podczas oceny wagi naruszenia.

96 Komisja wnosi o oddalenie tych argumentów.

— Ocena Sądu

97 W odniesieniu do systemu nadzoru, w początkowym okresie prowadzonego za pośrednictwem szwajcarskiej spółki powierniczej, która zbierała dane statystyczne dotyczące członków kartelu, jak również systemu, w którym jeden z członków kartelu zbierał dane dotyczące poszczególnych członków kartelu w celu późniejszego przekazania ich innym członkom kartelu (motyw 92 decyzji), bezsporne jest, że systemy te nie działały w sposób doskonały, tak że dane zebrane w ramach tych systemów nie odzwierciedlały całkowicie rzeczywistej sytuacji na rynku.

98 Jednakże żadna z okoliczności wskazanych przez Roquette nie pozwala na podważenie faktu, że dane były przekazywane przez strony kartelu w ramach systemu nadzoru. Ponadto przekazane dane, nawet przyznawszy ich przybliżony charakter, musiały mieć chociażby niewielkie znaczenie, a więc i użyteczność dla członków kartelu. W żadnym bowiem momencie strony kartelu nie zaprzestały przekazywania tych danych do systemu nadzoru i w dalszym ciągu spotykały się w celu poddawania ich dyskusji i ustalania na tej podstawie limitów.

- 99 W konsekwencji Komisja mogła słusznie uznać w motywie 344 decyzji, że system nadzoru, chociaż niedoskonały, został przez strony ustanowiony.

Limity

— Argumenty stron

- 100 Roquette stwierdza, że cel w postaci wprowadzenia systemu limitów sprzedaży został w dużym stopniu zneutralizowany przez zawodność systemu nadzoru. Zdaniem Roquette motywy 181, 196, 200, 209 i 225 decyzji wskazują zresztą, że przestrzeganie limitów było stale źródłem trudności. Roquette dodaje ponadto, że w całym okresie swojej współpracy z Komisją zwracała uwagę na kwestię nieprzestrzegania limitów. Tak więc w porozumieniu z dnia 22 lipca 1999 r. spółka Roquette miała stwierdzić, że stale prowadziła produkcję oraz sprzedaż na maksymalnym poziomie swych zdolności produkcyjnych — co wyklucza zamysł ograniczenia produkcji bądź sprzedaży — i podążała za ewolucją popytu. Roquette podkreśla, że Komisja nie kwestionowała tego stanu rzeczy, ale też nie uwzględniła go w swojej analizie. Skarżąca wskazała również na przekroczenie limitów sprzedaży przez niektórych członków kartelu, co podawało je w wątpliwość wiarygodność stwierdzeń Komisji dotyczących precyzyjności ilości przyznawanych w skali rocznej. Roquette stwierdza wreszcie, że przedstawiona przez nią analiza potwierdzona jest przez znaczne przekroczenia przyznanych limitów, co spowodowało utratę przez nią jednego ważnego klienta na podstawie sankcji nałożonej przez pozostałych członków kartelu.
- 101 Roquette kwestionuje rozumowanie Komisji, prowadzące ją do uznania na podstawie niewielkich różnic między uzgodnionymi limitami i rzeczywistymi wielkościami sprzedaży, że system limitów został „rzeczywiście wykonany” przez

strony (motyw 346 decyzji). Zdaniem Roquette nie można wyciągnąć takiego wniosku z danych przekazywanych przez strony w ramach kartelu, ponieważ zostało jasno wykazane, że dane te były w większości niedokładne, a w przypadku skarżącej system limitów nie miał żadnego wpływu na jej politykę handlową. O nieskuteczności systemu limitów świadczy, zdaniem Roquette, niemożność zobowiązania przez członków kartelu spółki Roquette i spółki ADM do przestrzegania ich limitów. Roquette kwestionuje wreszcie możliwość stwierdzenia przez Komisję w motywie 347 decyzji, że wykonanie limitów wynikało ze „skrupulatnego przygotowania”, ponieważ ustalanie limitów połączonych z systemem wyrównawczym łagodzi jego surowość.

102 Komisja wnosi o oddalenie tych argumentów.

— Ocena Sądu

103 W odniesieniu do uwzględnienia przez Komisję limitów Roquette w pierwszej kolejności uznaje, że skuteczność systemu limitów jest w dużym stopniu zneutralizowana wskutek zawodności systemu nadzoru. Z uwagi na to że — jak wskazano w pkt 98 powyżej — ewentualna zawodność systemu nadzoru nie mogła podważyć faktu jego wykonania, nie może ona również wpływać na wykonanie systemu limitów, dzięki wspomnianemu systemowi nadzoru.

104 W drugiej kolejności Roquette stwierdza brak przestrzegania limitów przez strony. Jeżeli oczywiście, jak wskazała Komisja w decyzji, pewne elementy świadczą o nieprzestrzeganiu limitów przez niektórych przedsiębiorców, należy podkreślić, że strony w dalszym ciągu regularnie prowadziły dyskusje w przedmiocie tych limitów

i ich przestrzegania. Fakt ten w wystarczającym stopniu świadczy o tym, że system limitów został przygotowany przez strony i że został przynajmniej częściowo wykonany. Gdyby bowiem dyskusje w kwestii limitów były czysto teoretyczne, jak twierdzi Roquette, strony nie podejmowałyby wysiłków w celu dalszego dyskusowania tych limitów.

- ¹⁰⁵ Okazuje się ponadto, a Roquette temu nie zaprzecza, że niektóre strony popadały w spory na tle przestrzegania limitów. Tak więc odnotowano spór między stronami, kiedy delegaci Finnsugar powiadomili o zamiarze znacznego zwiększenia jej udziału w rynku (motyw 125 decyzji). Fakt przedstawienia przez Finnsugar deklaracji zamierzeń oraz wywołana tym reakcja stanowią wskazówkę co do istnienia wcześniejszego porozumienia dotyczącego limitów i podziału udziałów w rynku. Również nakłanianie spółki ADM do przestrzegania przydzielonych jej limitów i niezadowolenie spółki Glucona będącego następstwem nieprzestrzegania przez ADM wspomnianych limitów wskazują, że Glucona czuła się związana limitami przyznawanymi stronom na podstawie kartelu, a w konsekwencji własnymi limitami, co pozwala przypuszczać, że przestrzegała ich ona w tym momencie (motyw 193 decyzji).
- ¹⁰⁶ W trzeciej kolejności Roquette stwierdza, że Komisja nie mogła opierać się na danych przekazywanych przez strony w ramach kartelu, ponieważ zostało ustalone, że dane te w większości przypadków były niedokładne. W konsekwencji Roquette ocenia, że Komisja nie mogła udowodnić wykonania kartelu w oparciu o niewielką różnicę między limitami i rzeczywistą wielkością sprzedaży.
- ¹⁰⁷ O ile oczywiście nie można wykluczyć, że niektóre strony kartelu przekazały dane niedokładne, które inne strony kartelu uważały za dokładne, dane zostały rzeczywiście przekazane przez strony, a udziały w rynku zostały precyzyjnie obliczone i przyznane przez strony. Fakty te wskazują wykonanie kartelu.

- 108 W czwartej kolejności Roquette stwierdza, że fakt niemożności zmuszenia jej samej oraz spółki ADM do przestrzegania limitów świadczy o braku funkcjonowania systemu wyrównawczego. Roquette ocenia ponadto, że ustalanie limitów związanych z systemem wyrównawczym ma charakter łagodzący jego surowość oraz że w konsekwencji Komisja nie może wywnioskować z samego tylko wykonania limitów, że były one przedmiotem skrupulatnego przygotowania przez strony.
- 109 W tym względzie należy przypomnieć, że system wyrównawczy polegał na zwiększeniu lub zmniejszeniu w skali rocznej, na podstawie różnicy między limitem rocznym przyznanym danemu przedsiębiorstwu i jego rzeczywistą sprzedażą, limitów przyznanych temu przedsiębiorstwu w następnym roku. W ten sposób przedsiębiorstwo przekraczające w danym roku przyznany mu limit roczny w następnym roku miało kwotę roczną pomniejszoną o różnicę między przyznanym mu limitem i rzeczywistą sprzedażą w roku poprzednim i odwrotnie (motyw 99 decyzji).
- 110 Jednakże fakt, że spółki ADM i Roquette nigdy nie mogły być zmuszone do przestrzegania ich limitów niekoniecznie świadczy o niewdrożeniu systemu wyrównawczego. Fakt gromadzenia przez ADM nadwyżki limitów w porównaniu z innymi członkami kartelu z powodu tego, że spółka ta nie zdołała przestrzegać swoich limitów, powodując jednocześnie niezadowolenie spółki Glucona (motyw 193 decyzji), dowodzi, że nieprzestrzeganie limitów przez ADM było karane oraz że system wyrównawczy funkcjonował. Z faktu, że system wyrównawczy miał charakter łagodzący surowość limitów, nie można zresztą wnioskować, że system ten został przygotowany z większą lub mniejszą skrupulatnością. Skrupulatność wskazana przez Komisję dotyczyła w każdym razie wyłącznie samego ustalenia limitów. Argument ten nie odpowiada wreszcie faktom, ponieważ w niniejszym przypadku surowość systemu limitów nie jest łagodzona przez system wyrównawczy, który pozwala bowiem jedynie na zróżnicowanie sankcji za nieprzestrzeganie limitów. Ponadto Roquette sama zaznacza, że dana strona kartelu nie mogła nadużywać tego systemu wyrównawczego, ponieważ — jak wynika z porozumienia z dnia 22 lipca 1999 r. — nieprzestrzeganie przez nią limitów doprowadziło skarżącą do utraty spółki Glucona, ważnego klienta na rynku glukonianu sodu, a to na podstawie sankcji nałożonej przez innych członków kartelu.

111 Komisja ustaliła zatem, że system limitów został wykonany.

Ceny

— Argumenty stron

- 112 Roquette stwierdza również, że ustalanie cen minimalnych lub docelowych w rzeczywistości nigdy nie działało w praktyce. Motywy 199 i 209 decyzji oraz porozumienie z dnia 22 lipca 1999 r. miały świadczyć o nieprzestrzeganiu przez strony cen minimalnych lub docelowych. Stwierdzenie zawarte w motywie 219 decyzji, zgodnie z którym ceny minimalne i/lub docelowe były przestrzegane zostało, zdaniem Roquette, udowodnione wyłącznie w odniesieniu do spółki Glucona.
- 113 Roquette ponadto uważa, że Komisja nie uwzględniła przekazanych jej przez skarżącą danych umożliwiających stwierdzenie, że różnice między cenami ustalonymi przez strony i cenami przez nie stosowanymi były bardzo duże oraz że ceny te były ciągle niższe od cen docelowych lub minimalnych. W celu wyjaśnienia tego stwierdzenia Roquette przedstawiła w skardze w formie tabeli wykaz swoich głównych nabywców w Europie oraz cen stosowanych od 1989 r. do 1994 r.
- 114 Roquette utrzymuje zresztą, że w porozumieniu z dnia 22 lipca 1999 r. zwracała ona uwagę Komisji na fakt, że ustalona przez strony cena docelowa miała charakter czysto teoretyczny.

- 115 Oprócz tego Roquette uważa, że argument Komisji, zgodnie z którym wykonanie porozumień w sprawie cen udowodnione jest wtedy, gdy ceny stosowane zbliżają się do uzgodnionego poziomu (motyw 348 decyzji), w niniejszym przypadku jest trafny wyłącznie w odniesieniu do cen docelowych, nie zaś minimalnych.
- 116 Komisja wnosi o oddalenie powyższych argumentów.

— Ocena Sądu

- 117 W odniesieniu do braku funkcjonowania systemu cen minimalnych lub docelowych nie ulega wątpliwości, że strony przedstawiły niektóre przypadki niestosowania uzgodnionych cen (zob. w szczególności motywy 199 i 209 decyzji).
- 118 Jednakże nie można z tego wywnioskować, że wspomniane ceny docelowe lub minimalne nigdy nie zostały wprowadzone w życie. Jak przyznała spółka Roquette, z motywu 219 decyzji wynika, że Glucona stosowała ceny docelowe.
- 119 Ponadto w przeciwieństwie do twierdzeń Roquette, wspomniany motyw decyzji nie jest jedynym świadczącym o stosowaniu uzgodnionych cen przez niektóre strony kartelu. Z motywu 204 decyzji wynika bowiem, że wewnętrzne pismo spółki Jungbunzlauer świadczy o stosowaniu przez nią ceny docelowej uzgodnionej w trakcie spotkania kartelu.

- 120 Komisja uznała więc rozsądnie, że ceny ustalone przez strony nie były czysto teoretyczne oraz że strony wykonały porozumienia co do cen, chociaż w sposób niekonsekwentny.
- 121 Wniosku tego nie podważa fakt — przy założeniu jego udowodnienia — że spółka Roquette nigdy nie stosowała się do ustalonych przez kartel cen oraz że jej rzeczywista cena systematycznie i znacznie różniła się od ceny docelowej. Jak wskazano bowiem w pkt 89 powyżej, w stadium badania wagi naruszenia przez Komisję Sąd nie ma obowiązku badania zachowań przedsiębiorstw, ponieważ wpływ danego zachowania na rynek uwzględniany w celu ustalenia ogólnego poziomu grzywien nie jest wpływem wynikającym z rzeczywistego zachowania, na które powołuje się przedsiębiorstwo, lecz tym, jaki wynika z całości naruszenia, w jakim ono uczestniczyło.
- 122 Roquette uważa wreszcie, że w niniejszym przypadku nietrafne jest stanowisko Komisji, zgodnie z którym skuteczne wykonanie kartelu obejmującego ceny docelowe i limity sprzedaży niekoniecznie zakłada występowanie na rynku dokładnie jednakowych cen i limitów, ponieważ w celu udowodnienia stosowania porozumienia wystarczy ustalenie przez strony cen zbliżających się do uzgodnionego poziomu (motyw 348 decyzji). Skarżąca uważa, że to stanowisko Komisji jest właściwe jedynie w odniesieniu do cen docelowych, nie zaś w odniesieniu do cen minimalnych. W niniejszym przypadku natomiast, zdaniem Roquette, występowały jedynie ceny minimalne. W tym względzie wystarczy stwierdzić, że spółka Roquette nie wykazała, w jaki sposób stanowisko to powinno być odmienne w odniesieniu do cen minimalnych.
- 123 W konsekwencji Komisja mogła słusznie stwierdzić, że strony wykonały porozumienie co do cen glukonianu sodu w ramach kartelu.

Podział klientów

— Argumenty stron

- 124 Roquette stwierdza, że nigdy nie uczestniczyła w ustaleniach dotyczących klientów oraz że utrzymywała zdobyte znaczenie na rynku, co świadczy jej zdaniem o nieskuteczności systemu wymiany klientów i podważa skuteczność kartelu.
- 125 Komisja nie przedstawia szczególnych argumentów w tym względzie.

— Ocena Sądu

- 126 W odniesieniu do zarzutów Roquette dotyczących nieskuteczności systemu wymiany klientów należy odnotować, że Roquette opiera swój argument wyłącznie na tym, że sama nie uczestniczyła w tej wymianie.
- 127 Okoliczność ta nie wystarcza jednak do zakwestionowania tego, że wymiana klientów miała miejsce między innymi członkami kartelu, co wynika ze sprawozdań ze spotkań z dnia 9 sierpnia 1989 r. klientów Zurychu (motywny 137 decyzji) oraz z odrębnych notatek sporządzonych dla Roquette podczas spotkań z dnia 28 listopada 1989 r. w Hakone oraz w dniach 10 i 11 czerwca 1991 r. w Genewie (motywny 148 i 177 decyzji).

- 128 W każdym razie, jak wskazano w pkt 89 powyżej, w tym stadium analizy wagi naruszenia należy wziąć pod uwagę jedynie skutki wynikające z całości naruszenia, nie zaś szczególne zachowania jednego z uczestników naruszenia. Ponieważ zarzuty Roquette mają związek wyłącznie z jej własnym zachowaniem, w tym stadium analizy niemożliwe jest uwzględnienie tego argumentu.
- 129 Komisja mogła zatem słusznie stwierdzić, że między stronami miała miejsce wymiana klientów.
- 130 Z powodów przedstawionych powyżej należy uznać, że Komisja nie popełniła błędu, uznając, że strony wprowadziły w życie kartel.

c) W przedmiocie zarzutów opartych na ustaleniu skutków kartelu na podstawie wykresów znalezionych w pomieszczeniach spółki Roquette

Argumenty stron

- 131 Zdaniem Roquette Komisja w celu udowodnienia skutków kartelu oparła się wyłącznie na wykresach znalezionych w pomieszczeniach skarżącej. Wykresy te nie dotyczą jednak, zdaniem Roquette, wszystkich przedsiębiorców, a Komisja niesłusznie wyciągnęła ogólne wnioski co do kartelu z jednostkowej sytuacji skarżącej. Skarżąca dodaje ponadto, że dane zawarte w znalezionych wykresach pozostawały w całkowitej sprzeczności z cenami stosowanymi wobec klientów, przedstawionymi przez Roquette Komisji w ramach współpracy skarżącej z Komisją, co dowodziło braku zastosowania cen przewidzianych przez kartel. Roquette twierdzi, że wspomniane wykresy wskazują zresztą na silne wahania i tendencję zniżkową w okresie rozpoczynającym się od 1989 r., czyli w kluczowym okresie kartelu, co jest jednak sprzeczne z zakończonym powodzeniem wykonaniem kartelu. Zdaniem

Roquette Komisja przyznała również w odpowiedzi na skargę, że nie wiedziała, czy wspomniane wykresy odpowiadały cenie glukonianu sodu stosowanej przez Roquette bądź cenie stosowanej przez wszystkich członków kartelu. W opinii skarżącej wątpliwości te potwierdzają brak należytej staranności Komisji w związku ze zdobyciem informacji na temat znaczenia tych wykresów.

132 Komisja wnosi o oddalenie tych argumentów.

Ocena Sądu

133 Oprócz wyciągnięcia z wykonania kartelu wniosku o istnieniu jego rzeczywistych skutków (zob. pkt 63 powyżej), Komisja stwierdza istnienie „rzeczywistego wpływu” kartelu na rynek w oparciu o możliwą współzależność między wykonaniem kartelu a ewolucją cen wynikającą z dwóch wykresów znalezionych w pomieszczeniach spółki Roquette.

134 W tym względzie okazuje się, że dwa wykresy znalezione przez Komisję w pomieszczeniach Roquette, z których pierwszy zatytułowany jest „Glukonian sodu — ewolucja cen w Europie”, a drugi „Europejska ewolucja cen glukonianu sodu”, przedstawiają ewolucję cen. Wspomniane wykresy obejmują w usystematyzowany sposób ceny wyrażone we FRF/kg w okresie od 1977 r. do 1995 r. w wykresie pierwszym oraz od 1979 r. do 1992 r. w wykresie drugim.

135 Pierwszy wykres wykazuje, że od 1985 r. do początku 1987 r. cena spada, zmieniając się z ponad 8,5 FRF/kg na niewiele ponad 4,5 FRF/kg. Od 1987 r. do

początku 1989 r. cena ta wzrasta, przechodząc z niewiele ponad 4,5 FRF/kg na niewiele ponad 8 FRF/kg. W latach 1989–1991 cena znowu spada, zmieniając się z niewiele ponad 8 FRF/kg na niewiele poniżej 7 FRF/kg, a następnie od 1991 r. wzrasta do około 7,5 FRF/kg i stabilizuje się na tym poziomie do 1994 r. Drugi wykres wskazuje na podobną ewolucję cen w okresie między 1986 r. i 1992 r.

136 Na podstawie tych wykresów można stwierdzić, że stosowanie porozumień ustanawiających nowy kartel od 1986 r. odpowiada silnemu wzrostowi (podwojeniu) ceny między 1987 r. i 1989 r. w porównaniu z ceną z początku 1985 r.

137 Roquette stwierdza jednak, że ceny ujęte we wspomnianych wykresach stanowią ceny stosowane przez nią, nie zaś ceny rynkowe. Choć wprawdzie wykresy te nie wskazują w żaden sposób, czy chodzi tu o ceny Roquette, czy ceny całego rynku glukonianu sodu, to należy jednak zauważyć, że w toku postępowania administracyjnego (motywy 355–362 decyzji) inne strony kartelu powołały się na te wykresy w ich argumentacji dotyczącej wzrostu cen między 1987 r. i 1989 r. Spółka ADM wskazuje więc na automatyczny powrót do poziomu cen stosowanych przed 1987 r., spółka Akro wskazuje natomiast na wahania kursowe (motywy 357 decyzji).

138 Fakt, że inni członkowie kartelu próbują usprawiedliwić ewolucję cen pokazanych na tych wykresach wskazuje na to, że ci inni członkowie kartelu uważają, że podane tam ceny glukonianu sodu odpowiadają również cenom przez nich stosowanym, nie zaś tylko cenom stosowanym przez Roquette. Ponieważ bezsporne jest, że członkowie kartelu posiadają łącznie udział w rynku przekraczający 90%, Komisja mogła słusznie oprzeć się na tych wykresach w celu udowodnienia wywołania przez kartel skutków na rynku glukonianu sodu.

- 139 Roquette ocenia jeszcze, że ceny zamieszczone na tych wykresach nie odpowiadają cenom wynikającym z danych przekazanych Komisji przez skarżącą w ramach współpracy.
- 140 Należy jednak zauważyć, że dane przekazane przez Roquette w ramach jej współpracy z Komisją nie zawsze obejmują okres od 1987 r. do 1989 r. Porównanie cen minimalnych ze średnimi cenami realnymi dokonane przez Roquette w skardze na podstawie tych danych obejmuje wyłącznie okres od 1989 r. do października 1994 r. i pomija w ten sposób okres, w którym według znalezionych wykresów wzrost cen był największy, czyli od początku 1987 r. do połowy 1989 r. Z pisma Roquette z dnia 12 października 1999 r. towarzyszącego przekazaniu niektórych z tych danych wynika zresztą, że dokument je zawierający przedstawia ewolucję cen sprzedaży glukonianu sodu, jakie stosowała Roquette między 1988 r. i 1997 r. w odniesieniu do pewnej liczby klientów reprezentujących około jednej trzeciej jej światowej sprzedaży.
- 141 Wreszcie należy w każdym razie przypomnieć, że rzeczywiste zachowanie utrzymywane przez dane przedsiębiorstwo jest bez znaczenia dla oceny wpływu kartelu na rynek, ponieważ należy uwzględnić jedynie skutki wynikające z naruszenia (zob. pkt 89 powyżej). Komisja nie miała zatem obowiązku zbadania w celu określenia wpływu kartelu na rynek glukonianu sodu zachowania samej spółki Roquette, ponieważ skutki, jakie należy wziąć pod uwagę w celu ustalenia ogólnego poziomu grzywien, wynikały z całości naruszenia, w którym spółka ta wzięła udział.
- 142 W odniesieniu do argumentu Roquette, według którego wahania i tendencja zniżkowa, zauważane w znalezionych wykresach od 1989 r., czyli w kluczowym okresie kartelu, nie charakteryzują pomyślnie wykonanego kartelu, należy odnotować, że o ile te dwa wykresy wskazują obniżkę w okresie od 1989 r. do 1991 r., to po

tej obniżce cen następuje podwyżka cen aż do 1992 r. Ponadto według jednego z tych wykresów po wspomnianej wyższej cenie do 1992 r. nastąpiła względna stabilizacja cen do 1995 r. Nie można zatem stwierdzić ogólnej tendencji zniżkowej.

143 Ponadto fakt, że ceny w ramach kartelu były poddane wahaniom w okresie jego trwania, nie pozwala na stwierdzenie, że kartel nie wywoływał skutków.

144 W konsekwencji zarzuty Roquette oparte na braku rzeczywistego wpływu kartelu na rynek w świetle wykresów znalezionych w pomieszczeniach tej spółki należy oddalić.

4. W przedmiocie zarzutów opartych na nieuwzględnieniu przez Komisję innych okoliczności w ramach oceny skutków kartelu

a) W odniesieniu do nieuwzględnienia specyfiki rynku

Argumenty stron

145 Roquette uważa, że Komisja powinna była wziąć pod uwagę cechy charakterystyczne spornego produktu, a mianowicie niezwykle ograniczony udział tego produktu w kosztach wytwarzania ponoszonych przez odbiorców, bardzo mały rozmiar rynku oraz niezwykle silną pozycję nabywców.

146 Komisja wnosi o oddalenie tych argumentów.

Ocena Sądu

147 W odniesieniu do uwzględnienia ograniczonego rozmiaru rynku, wartości produktu i pozycji nabywców w pierwszej kolejności należy przypomnieć, że na podstawie art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 kwota grzywny jest określana na podstawie wagi naruszenia i czasu jego trwania. Ponadto zgodnie z wytycznymi kwota wyjściowa grzywny ustalana jest w zależności od wagi naruszenia, przy uwzględnieniu charakteru naruszenia, jego rzeczywistego wpływu na rynek oraz rozmiaru rynku geograficznego.

148 Ramy prawne nie nakładają więc na Komisję wyraźnego obowiązku uwzględnienia ograniczonego rozmiaru rynku produktu, wartości tego produktu ani pozycji nabywców.

149 Jednakże zgodnie z orzecznictwem przy ocenie wagi naruszenia Komisja musi uwzględnić liczne elementy, których charakter i znaczenie różnią się w zależności od rodzaju spornego naruszenia i szczególnych okoliczności tego naruszenia (wymieniony w pkt 46 powyżej wyrok w sprawie *Musique diffusion française i in.* przeciwko Komisji, pkt 120). Nie można wykluczyć, że wśród wspomnianych elementów świadczących o wadze naruszenia może w pewnych przypadkach znajdować się wartość produktu będącego przedmiotem naruszenia, rozmiar właściwego rynku produktowego oraz pozycja nabywców.

- 150 W konsekwencji o ile rozmiar rynku, wartość produktu oraz pozycja nabywców mogą stanowić elementy, które należy wziąć pod uwagę w celu ustalenia wagi naruszenia, to ich znaczenie różni się w zależności od szczególnych okoliczności spornego naruszenia.
- 151 W niniejszym przypadku naruszenie dotyczy w szczególności porozumienia co do cen w ramach kartelu, które ze swojej natury jest bardzo poważnym naruszeniem. Ponadto przedsiębiorstwa będące uczestnikami kartelu zaopatrywały w całości ponad 90% rynku światowego i 95% rynku europejskiego (motywy 9 decyzji). Okazuje się wreszcie, że glukonian sodu jest surowcem wykorzystywanym w licznych i bardzo zróżnicowanych produktach końcowych, a więc ma on wpływ na wiele rynków (motywy 6 i 8 decyzji). W tym kontekście niewielki rozmiar właściwego rynku, ograniczona wartość produktu oraz pozycja nabywców, nawet przy założeniu, że zostałyby wykazane, miałyby pomniejsze znaczenie w porównaniu z całością innych elementów świadczących o wadze naruszenia.
- 152 W każdym razie należy wziąć pod uwagę to, że Komisja uznała naruszenie za bardzo poważne w rozumieniu wytycznych, które w takich przypadkach przewidują, że Komisja może „rozważyć” kwotę wyjściową grzywny w wysokości ponad 20 mln EUR. Jednak w niniejszym przypadku z motywu 385 decyzji wynika, że Komisja przyjęła kwotę wyjściową grzywny w wysokości 10 mln EUR wobec przedsiębiorstw należących do pierwszej kategorii oraz w wysokości 5 mln EUR wobec tych należących do drugiej kategorii, co stanowi połowę lub jedną czwartą kwoty, której nałożenie mogła ona „rozważyć” na podstawie wytycznych za bardzo poważne naruszenia.
- 153 Takie określenie kwoty wyjściowej potwierdza, że jak Komisja wskazała w motywie 377 decyzji w odniesieniu do rozmiaru rynku, uwzględniła ona w szczególności te elementy.

- 154 Z tych powodów zarzuty Roquette dotyczące nieuwzględnienia ograniczonego rozmiaru rynku, niewielkiej wartości spornego produktu oraz pozycji nabywców należy oddalić.

b) Nieuwzględnienie opinii nabywców

Argumenty stron

- 155 Roquette uważa, że w trakcie ustalania grzywny Komisja nie uwzględniła opinii nabywców, reprezentujących istotną część popytu w sektorze. Zdaniem Roquette skoro Komisja zapytała nabywców o wpływ kartelu na rynek, to znaczy że uznała ona, iż informacje wniesione przez to badanie były „konieczne” dla stwierdzenia tego wpływu. Tymczasem, w świetle wniosków Komisji sformułowanych w motywie 368 decyzji, opinia nabywców świadcząca o nieskuteczności kartelu nie została uwzględniona.
- 156 Zdaniem Roquette odpowiedzi odbiorców na kwestionariusz Komisji dowodzą, że nie zauważono żadnej podwyżki cen glukonianu sodu w okresie objętym ankietą, czyli od 1989 r. do października 1994 r. Wprost przeciwnie, niektórzy nabywcy stwierdzili spadek tej ceny. Ponadto, jak twierdzi skarżąca, żaden z nabywców nie stwierdził, że spotkał się z odmową sprzedaży glukonianu sodu. Wreszcie jedynie dwóch nabywców uznało, że na tym rynku nie miała miejsca silna konkurencja, dziewięciu, że miała miejsce normalna konkurencja, a pięciu nabywców uznało się za niezdolnych do wypowiedzenia się w tej kwestii.

- 157 Roquette podnosi posiłkowo, że dosyć neutralne odpowiedzi nabywców wynikały z faktu, że na właściwym rynku, jak na wielu rynkach surowcowych, nie występują znaczne różnice cen. Skarżąca stwierdza ponadto, że istnieją podmioty konkurencyjne, których znaczenia nie można pominąć na żadnym z rynków glukonianu sodu.
- 158 Komisja wnosi o oddalenie tych argumentów.

Ocena Sądu

- 159 W odniesieniu do argumentów Roquette dotyczących uwzględnienia opinii nabywców należy przypomnieć, że Komisja w pkt 368 decyzji uznała, po pierwsze, że odpowiedzi nabywców na żądanie udzielenia informacji nie pozwalały na wyciągnięcie jakichkolwiek wniosków co do skutków kartelu oraz po drugie, że odpowiedzi nabywców na pytanie dotyczące wystąpienia znacznych podwyżek cen od 1 stycznia 1992 r. były zgodne z wykresami znalezionymi w pomieszczeniach spółki Roquette, z których wynika, że w 1992 r. ceny nieznacznie spadły przed ich ustabilizowaniem się.
- 160 Należy następnie podkreślić, że ze względu na pytania zawarte w kwestionariuszu wspomniane odpowiedzi nabywców mają związek jedynie z okresem po 1 stycznia 1992 r. W konsekwencji nawet gdyby zarzuty Roquette były zasadne, nie umożliwiałyby one podważenia dokonanej przez Komisję oceny skutków kartelu wywołanych przed dniem 1 stycznia 1992 r.
- 161 Wreszcie należy również przypomnieć, że — jak wskazano w pkt 135 powyżej — z jednego z wykresów znalezionych w pomieszczeniach spółki Roquette wynika, że od 1992 r. cena glukonianu sodu została nieznacznie obniżona, a następnie pozostawała ustabilizowana aż do 1995 r.

- 162 W niniejszym przypadku z odpowiedzi nabywców biorących udział w ankiecie wynika, że znaczna większość z nich uznała, że na rynku glukonianu sodu istniała normalna lub niezbyt silna konkurencja. Jednakże względy te nie są w stanie osłabić stwierdzeń odnoszących się do ewolucji cen glukonianu sodu po 1992 r., ukazana na jednym z wykresów znalezionych w pomieszczeniach spółki Roquette. Normalna bądź niezbyt silna konkurencja może się bowiem wyrażać w obniżce cen, po której następuje względna stabilność cen rynkowych, jaka ukazana jest na jednym z wykresów znalezionych w pomieszczeniach spółki Roquette w odniesieniu do okresu po 1992 r. Jednak to nie wykazuje, że wspomniane ceny odpowiadają cenom, jakie byłyby stosowane na rynku konkurencyjnym. W istocie wspomniana obniżka, po której nastąpiła względna stabilizacja, była poprzedzona istotną podwyżką cen, jaka nastąpiła od wprowadzenia kartelu w życie.
- 163 W konsekwencji Komisja słusznie stwierdziła, że odpowiedzi nabywców były zgodne z wykresami znalezionymi w pomieszczeniach Roquette oraz że nie mogła z nich wyciągnąć szczególnych wniosków co do skutków kartelu.
- 164 Wniosku tego nie podważają inne argumenty podniesione w tym względzie przez Roquette.
- 165 Fakt, że nabywcy potwierdzili, że nie spotkali się z odmową sprzedaży niekoniecznie pozwala na stwierdzenie, że istniała skuteczna konkurencja. W odniesieniu do rozumowania opartego na tym, że w niektórych systemach prawnych odmowa sprzedaży stanowi naruszenie prawnokarne należy stwierdzić, że o ile odmowa taka może być poważną wskazówką słabej sytuacji konkurencyjnej na danym rynku, to jej brak niekoniecznie dowodzi, że dany rynek jest w pełni konkurencyjny.
- 166 Nie można także zgodzić się z argumentami wyciągniętymi przez Roquette ze znaczenia podmiotów konkurencyjnych na właściwym rynku oraz z faktu, że — jak na wielu rynkach surowcowych — nie można na nim stwierdzić znacznych różnic

cen. Roquette nie udowodniła bowiem, w jaki sposób wspomniane elementy faktycznie umożliwiły ograniczenie skutków kartelu ukazanych na wykresach znalezionych w pomieszczeniach Roquette.

- 167 W niniejszym przypadku nie można wreszcie przyjąć argumentu Roquette, zgodnie z którym postawienie przez Komisję pytań nabywcom na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17 wskazuje na to, że ich odpowiedzi były konieczne do ustalenia skutków kartelu. Argument ten zakłada, że Komisja nie uwzględniła odpowiedzi nabywców. Tymczasem, jak wskazano powyżej, odpowiedzi udzielone przez nabywców nie osłabiają wniosków Komisji wyprowadzonych na podstawie wykresów znalezionych w pomieszczeniach Roquette, a zatem należy je uznać za należycie uwzględnione.
- 168 W tym względzie należy jeszcze podkreślić, że o ile art. 11 rozporządzenia nr 17 przewiduje, że Komisja może uzyskiwać od przedsiębiorstw wszystkie konieczne informacje w celu wykonania powierzonych jej zadań, to fakt, że Komisja postanawia uzyskać od przedsiębiorstw niektóre informacje, w żaden sposób nie przesądza o znaczeniu tych informacji dla udowodnienia skutków naruszenia.
- 169 Z powyższych powodów argumenty Roquette oparte na nieuwzględnieniu odpowiedzi nabywców należy oddalić.

c) Nieuwzględnienie klimatu nieufności

Argumenty stron

- 170 Roquette uważa, że przy ustalaniu kwoty grzywien Komisja nie wzięła pod uwagę ogólnego klimatu nieufności mającego wpływ na funkcjonowanie kartelu

i w konsekwencji ograniczającego skutki wywołane na rynku. Jednak w opinii Roquette wspomniany ogólny klimat nieufności wynika wyraźnie z motywów 100, 187–197, 208, 214, 216, 225, 227 i 232 decyzji.

171 Komisja wnosi o oddalenie tych argumentów.

Ocena Sądu

172 W odniesieniu do nieuwzględnienia klimatu nieufności należy przede wszystkim podkreślić, że niejawnym kartelom w istocie często towarzyszy klimat nieufności.

173 W niniejszym przypadku, biorąc pod uwagę, że uczestnicy kartelu są dawnymi konkurentami, którzy na podstawie jednostronnej decyzji mogli ponownie postępować swobodnie, i przy uwzględnieniu potencjalnie konkurencyjnego charakteru uczestników kartelu oraz obecnych tam interesów gospodarczych, oraz wreszcie biorąc pod uwagę w szczególności fakt, że chodziło tu o podział ograniczonego rynku między producentów, mających w niektórych przypadkach większą moc produkcyjną, można rozsądnie przyjąć, że kartel przebiegał w klimacie nieufności.

174 Jednakże istnienie klimatu nieufności niekoniecznie przekłada się na rzeczywisty wpływ kartelu na rynek. W niniejszym przypadku Roquette nie udowodniła, że wspomniany klimat nieufności podważył wpływ kartelu na rynek, jaki stwierdziła Komisja w swojej decyzji.

- 175 W konsekwencji argument Roquette oparty na nieuwzględnieniu klimatu nieufności należy oddalić.
- 176 Ze wszystkich wyżej przedstawionych powodów należy stwierdzić, że argumenty Roquette nie umożliwiają zakwestionowania rzeczywistego wpływu kartelu na rynek, stwierdzonego przez Komisję w decyzji.

D — W przedmiocie ograniczenia przez Roquette skutków kartelu

a) Argumenty stron

- 177 W odniesieniu do wagi naruszenia Roquette uważa ponadto, że Komisja nie uwzględniła jej zachowania, co pozwoliłoby ograniczyć niezgodne z regułami konkurencji skutki kartelu. Roquette twierdzi, że niewzięcie przez Komisję pod uwagę tych elementów pociągnęło za sobą naruszenie art. 15 rozporządzenia nr 17, zasady proporcjonalności oraz zasady równego traktowania.
- 178 Komisja wnosi o oddalenie tego argumentu.

b) Ocena Sądu

- 179 Argument Roquette dotyczący błędnej oceny wagi naruszenia i oparty na własnym zachowaniu spółki w czasie trwania kartelu należy oddalić. W tym względzie

wystarczy przypomnieć orzecznictwo przywołane w pkt 89 powyżej, zgodnie z którym Sąd nie ma obowiązku badania własnych zachowań przedsiębiorstw przy rozstrzygnięciu kwestii uwzględnienia skutków naruszenia, ponieważ skutki, które należy wziąć pod uwagę w celu ustalenia ogólnego poziomu grzywien, nie wynikają z utrzymywanego przez dane przedsiębiorstwo jego faktycznego zachowania, lecz z całości naruszenia, w którym wzięło ono udział.

II — *W przedmiocie czasu trwania naruszenia*

A —

Argumenty stron

- 180 Roquette twierdzi w istocie, że Komisja naruszyła art. 15 rozporządzenia nr 17 oraz zasady równego traktowania i proporcjonalności, ustalając czas trwania naruszenia popełnionego przez Roquette na osiem lat i dwa miesiące zamiast siedmiu lat i siedmiu miesięcy.
- 181 W przeciwieństwie do Komisji, która w odniesieniu do Roquette ustaliła zakończenie naruszenia na czerwiec 1995 r., Roquette twierdzi, że zakończyła swoje uczestnictwo w kartelu w maju 1994 r., kiedy przestała przedstawiać swoje statystyki rynkowe, lub ewentualnie w październiku 1994 r., kiedy wyraziła odmowę dalszego uczestnictwa w kartelu podczas spotkania w Londynie.
- 182 W celu wsparcia tego stanowiska Roquette wskazuje, po pierwsze, na serię dokumentów świadczących o zakończeniu kartelu przed czerwcem 1995 r. Przypomina więc ona, że w porozumieniu z dnia 23 kwietnia 1999 r. spółka Jungbunzlauer uznała, że „od maja 1994 r. nie istniały już statystyki rynkowe” oraz że „[w]raz ze złożonym w dniu 4 października 1994 r. w Londynie oświadczeniem Roquette o zaprzestaniu stosowania się do wszystkich porozumień porozumienia te stały się nieważne”. Roquette stwierdza ponadto, że spółka Fujisawa oświadczyła

w piśmie z dnia 12 marca 1998 r., dotyczącym systemu wymiany danych statystycznych, iż „od systemu tego odstąpi[ono] w tym momencie, [w] końcu [roku] 1993 lub [na] początku [roku] 1994”, podczas gdy Komisja w pkt 91 decyzji przyznała tym wymianom danych statystycznych główne znaczenie. Roquette wskazuje również na swoje pismo z dnia 22 lipca 1999 r. skierowane do Komisji oraz na dokumenty wykorzystane w trakcie postępowania przed władzami amerykańskimi, w ramach którego — jak przypomina — oświadczyła ona, że na spotkaniu w październiku 1994 r. rozwiązano kartel. Roquette odsyła również do motywów 226–229 decyzji, w których Komisja miała wyjaśnić, że tempo ekspansji na rynku było znacznie wolniejsze od przewidywanego, co prowadziło do stopniowego pogarszania się stosunków między stronami, a punktem kulminacyjnym tego procesu było spotkanie w październiku 1994 r.

183 Roquette uznaje po drugie, że spotkanie z czerwca 1995 r. w Anaheim stanowiło jedynie „nieudaną próbę” zawiązania nowego kartelu. Wniosek ten skarżąca opiera na znacznej różnicy między częstotliwością wymiany danych statystycznych i regularnością wcześniejszych spotkań odpowiednio przed majem 1994 r. i czerwcem 1994 r. a brakiem wymiany danych statystycznych między majem 1994 r. a czerwcem 1995 r. oraz brakiem spotkań między październikiem 1994 r. a czerwcem 1995 r. Zdaniem skarżącej analizę tę potwierdza dokonane przez Komisję rozróżnienie między „pierwszym” kartelem, w latach 1981–1985, a „drugim” kartelem od 1987 r. Skarżąca dodaje, że pierwsze spotkanie drugiego kartelu nie zostało uznane przez Komisję za kontynuację pierwszego kartelu, lecz za próbę zawiązania drugiego kartelu. Wniosek ten miałby potwierdzać ponadto fakt, że spotkanie z czerwca 1995 r., zdaniem Roquette, nie przyniosło rezultatu, tak jak to wynika z dokumentu przekazanego władzom amerykańskim i przedstawionego przez Roquette Komisji. Roquette podkreśla wreszcie, że sam fakt prowadzenia przez strony w trakcie wspomnianego spotkania z czerwca 1995 r. rozmów w sprawie „wyrównań” czy „cen docelowych” nie pozwala na stwierdzenie ciągłości poprzedniego kartelu.

184 Roquette twierdzi, że w konsekwencji czas trwania naruszenia w odniesieniu do niej wynosił siedem lat i siedem miesięcy.

185 Mając na uwadze metodę obliczania przyjętą przez Komisję, która polega na zwiększeniu kwot wyjściowych grzywien na podstawie wagi naruszenia w stosunku 10% rocznie, Roquette uważa, że kwota powinna być zostać powiększona nie o 80%, lecz o 70%.

186 Ponadto zdaniem Roquette ostatnim rokiem naruszenia jest rok 1994, nie zaś rok 1995. Skarżąca twierdzi, że ponieważ Komisja w celu obliczenia grzywien przyjmuje ostatni rok naruszenia (motyw 381 decyzji), w celu określenia kwoty podstawowej powinien być uwzględniony obrót za 1994 r. w wysokości 62 204 098 FRF (z pominięciem „roztworów macierzystych”), a nie obrót za 1995 r., wynoszący 64 187 200 FRF.

187 Posiłkowo Roquette stwierdza, że nawet gdyby kartel zakończył się w czerwcu 1995 r., Komisja nie mogła wziąć pod uwagę obrotu za cały 1995 r. Zdaniem Roquette w celu ustalenia znaczenia tej spółki w ramach kartelu należało uwzględnić jedynie obrót z pierwszych sześciu miesięcy 1995 r.

o

188 Komisja wnosi o oddalenie powyższych argumentów.

B — Ocena Sądu

189 W odniesieniu do rzekomego zaprzestania uczestniczenia przez Roquette w kartelu w maju 1994 r. lub ewentualnie w trakcie spotkania z dnia 4 października 1994 r. należy przypomnieć, że w motywach 81–90 decyzji Komisja podkreśliła, że elementy składające się na kartel obejmowały złożony mechanizm mający na celu podział rynków, ustalanie cen oraz wymianę informacji o klientach. Sam fakt — zakładając

jego udowodnienie — że Roquette przestała przekazywać innym członkom kartelu dane o swojej sprzedaży w 1994 r. lub w następstwie spotkania z dnia 4 października 1994 r., nie umożliwia sam w sobie wykazania, że kartel już nie istniał lub że Roquette przestała do niego należeć.

- 190 Przeciwnie, z motywów 220–228 decyzji, które nie są kwestionowane przez Roquette, wynika, że spółka ta w dalszym ciągu uczestniczyła w kilku spotkaniach kartelu, a mianowicie w spotkaniach w dniach 26–27 czerwca 1994 r. w Atlancie, w dniach 31 sierpnia i 1 września 1994 r. w Zurychu oraz w dniu 4 października 1994 r. w Londynie.
- 191 Jeśli chodzi o spotkanie odbyte w Atlancie w dniach 26–27 czerwca 1994 r. z decyzji wynika, że „prowadzone w czasie niego dyskusje były porównywalne z prowadzonymi w poprzednich miesiącach i dotyczyły niekorzystnych zmian na rynku, cen oraz limitów”. Roquette nie kwestionowała powyższych motywów.
- 192 Jeśli chodzi o spotkanie odbyte w Londynie w dniu 4 października 1994 r. z decyzji wynika, że w czasie niego doszło do sporu między członkami kartelu w przedmiocie podziału limitów sprzedaży glukonianu sodu. Konflikt ten wskazuje na to, że w przeciwieństwie do twierdzeń Roquette, członkowie kartelu mieli przynajmniej zamiar dalszego poszukiwania kompromisu w kwestii limitów sprzedaży. Fakt, że z odpowiedzi Roquette na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 25 lipca 2000 r., zawartej w motywie 229 decyzji, wynika, iż w trakcie wspomnianego spotkania w dniu 4 października 1994 r. Roquette „wyraziła zamiar zakończenia uczestniczenia w kartelu”, nie może świadczyć o zakończeniu uczestniczenia Roquette w kartelu. Takie wyrażenie stanowiska przez Roquette w trakcie wspomnianego spotkania, biorąc pod uwagę jego kontekst, oznacza bowiem najwyżej to, że spółka podjęła wysiłki w celu zdystansowania się od kartelu. Tak samo okoliczność, że przedstawiciel Roquette przedwcześnie opuścił pomieszczenie, w którym wciąż odbywało się spotkanie, nie oznacza, że Roquette publicznie zdystansowała się od treści decyzji podjętych w czasie tego spotkania. W kontekście

konfliktu między stronami, towarzyszącego temu spotkaniu, takie zachowanie mogło być słusznie zakwalifikowane przez Komisję jako strategia obrona w celu uzyskania większych ustępstw od innych członków kartelu, a nie czyn oznaczający zakończenie uczestnictwa Roquette w tym kartelu.

- 193 W konsekwencji Komisja mogła uznać, że Roquette nie zakończyła swojego uczestnictwa w kartelu w maju 1994 r. ani w trakcie spotkania z dnia 4 października 1994 r.
- 194 W odniesieniu do charakteru spotkania odbytego w dniach 3–5 czerwca 1995 r. w Anaheim należy zauważyć w pierwszej kolejności, że Roquette nie kwestionuje, jak zaznaczyła Komisja w motywie 232 decyzji, iż podczas tego spotkania, na którym obecni byli wszyscy członkowie kartelu, uczestnicy dyskutowali kwestię wielkości sprzedaży glukonianu sodu zrealizowanej w 1994 r. Komisja podniosła w szczególności, czemu Roquette nie zaprzeczyła, że według twierdzeń ADM spółka Jungbunzlauer zażądała „przekazania łącznych obrotów ze sprzedaży glukonianu sodu, zrealizowanych przez ADM w 1994 r.” (motyw 232 decyzji).
- 195 Należy odnotować, że taki sposób postępowania zbiegał się w zasadzie z utrwaloną praktyką w ramach kartelu, która miała na celu zapewnienie przestrzegania przyznaných limitów sprzedaży i która, zgodnie z motywami 92 i 93 decyzji, polegała na tym, że przed każdym spotkaniem członkowie kartelu przekazywali dane dotyczące ich obrotu uzyskanego ze sprzedaży spółce Jungbunzlauer, która je zbierała i dystrybuowała w trakcie spotkań.
- 196 W drugiej kolejności Roquette nie kwestionuje opisu wydarzeń przedstawionego przez Komisję w motywie 232 decyzji, według którego w trakcie tego spotkania zaproponowano nowy system wymiany informacji dotyczących wielkości sprzedaży. System ten miałby umożliwić określenie w sposób anonimowy, czyli w sposób uniemożliwiający członkom kartelu zapoznanie się z obrotami innych członków,

całkowitej wielkości rynku glukonianu sodu w następujący sposób: „[P]rzedsiębiorstwo A napisałoby dowolną liczbę przedstawiającą część jej całkowitej wielkości sprzedaży; przedsiębiorstwo B przedstawiłoby przedsiębiorstwu C sumę liczb przedsiębiorstwa A i przedsiębiorstwa B; przedsiębiorstwo C dodałoby do tej sumy swoją całkowitą wielkość sprzedaży; w końcu przedsiębiorstwo A dodałoby do tego pozostałą część swojej łącznej wielkości sprzedaży i przedstawiłoby grupie wynik końcowy” (motyw 233 decyzji).

- 197 Z uwagi na ten element należy uznać, że Komisja słusznie mogła oceniać, że stanowił on nową próbę „odbudowania porządku na rynku” przez członków kartelu i kontynuowania praktyk antykonkurencyjnych wprowadzonych w życie w latach poprzednich, mających na celu utrzymanie kontroli nad rynkiem za pomocą wspólnego działania, choć w tym przypadku w innej formie i za pomocą innych metod. Okoliczność, że członkowie kartelu próbowali wprowadzić opisany powyżej system „anonimowej” wymiany informacji, mógł być rozsądnie interpretowany przez Komisję jako naturalne następstwo zachowań przedsiębiorstw w ramach kartelu, które jak wynika w szczególności z motywu 93 decyzji, charakteryzowały się „klimatem wzrastającej wzajemnej nieufności”, lecz których celem był jednak podział rynku. Pod tym kątem Komisja mogła słusznie uznać, że wprowadzając nowy system wymiany informacji, członkowie kartelu wykazywali, że „w dalszym ciągu [chcieli] znaleźć rozwiązanie umożliwiające im kontynuowanie praktyk antykonkurencyjnych” (motyw 322 decyzji) oraz „utrzymać kontrolę nad rynkiem poprzez wspólne działanie” (motyw 232 decyzji).

- 198 W trzeciej kolejności okoliczność, że okres między spotkaniem z dnia 4 października 1994 r. a spotkaniem z czerwca 1995 r. był dłuższy niż okres dzielący poprzednie spotkania, podkreśla jeszcze bardziej głęboki konflikt między członkami kartelu, lecz nie może osłabić stwierdzenia Komisji, zgodnie z którym w trakcie spotkania w czerwcu 1995 r. strony te podjęły nową próbę utrzymania praktyk antykonkurencyjnych.

- 199 W czwartej kolejności krótka notatka sporządzona przez Roquette w trakcie tego zebrania, na którą Komisja wskazała w motywach 233 i 322 decyzji („6.95 Anaheim: Dyskusja: wyrównania; 44 000 mt produkcja docelowa na poziomie światowym; cena”) może rozsądnie być uznana za potwierdzenie tezy bronionej przez Komisję, chociaż wspomniana notatka, uwzględniona samodzielnie i w oderwaniu od kontekstu, umożliwia uzyskanie jedynie nieprecyzyjnego wyobrażenia o treści dyskusji odbytych w trakcie spotkania w dniach 3, 4 i 5 czerwca 1995 r.
- 200 W piątej kolejności oświadczenie pracownika Roquette, załączone do pisma tej spółki z dnia 22 lipca 1999 r., zgodnie z którym spotkanie to „nie doprowadziło do niczego i niczemu nie służyło”, zbiegające się z oświadczeniem Jungbunzlauer zawartym w piśmie tej spółki z dnia 30 kwietnia 1999 r., jest bez znaczenia, ponieważ potwierdza ono, że spotkanie to nie zmieniło funkcjonowania jednolitego i ciągłego naruszenia (motyw 254 decyzji). Pismo to nie wykazuje więc braku zamiaru utrzymania ich zachowania o znamionach naruszenia po stronie członków kartelu, chociażby w innej postaci i za pomocą innych metod.
- 201 W tym kontekście należy przypomnieć, że w celu zbadania zastosowania art. 81 ust. 1 WE do porozumienia lub uzgodnionej praktyki, uwzględnienie rzeczywistych skutków porozumienia jest zbędne, jeżeli okazuje się, że jego celem jest zapobieżenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku, jej ograniczenie lub zakłócenie (wyroki Trybunału z dnia 13 lipca 1966 r. w sprawach połączonych 56/64 i 58/64 Consten i Grundig przeciwko Komisji, Rec. str. 429, 496; wymieniony w pkt 89 powyżej wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, pkt 99; wyrok z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-199/92 P Hüls przeciwko Komisji, Rec. str. I-4287, pkt 178; wyrok Sądu z dnia 23 lutego 1994 r. w sprawach połączonych T-39/92 i T-40/92 CB i Europay przeciwko Komisji, Rec. str. II-49, pkt 87).
- 202 W konsekwencji Komisja mogła słusznie uznać, że kartel trwał do czerwca 1995 r.

III — *W przedmiocie okoliczności łagodzących*A — *Argumenty stron*

- 203 Roquette twierdzi zasadniczo, że nawet zakładając, iż Komisja nie popełniła błędów w ocenie wagi naruszenia, to przy ustalaniu kwoty grzywny na podstawie okoliczności łagodzących miała ona obowiązek uwzględnić wyłącznie bierną rolę Roquette lub pójście w ślad za liderem w trakcie naruszenia, niewykonanie przez Roquette praktyk ograniczających kartelu oraz pełnioną przez tę spółkę „rolę hamulca” w naruszeniu. W tej kwestii Roquette odwołuje się do argumentów przedstawionych przez nią w odniesieniu do wagi naruszenia.
- 204 Zdaniem Roquette braki te stanowią naruszenie wytycznych i stoją w sprzeczności z zasadami ustalonymi w orzecznictwie (wyroki Sądu: z dnia 24 października 1991 r. w sprawie T-2/89 Petrofina przeciwko Komisji, Rec. str. II-1087, pkt 173; z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-308/94 Cascades przeciwko Komisji, Rec. str. II-925, pkt 230 i 231).
- 205 Roquette sprecyzowała w replice, w odniesieniu do nieuwzględnionych przez Komisję okoliczności łagodzących, że powołuje się na okoliczności świadczące o pełnionej przez nią w ramach kartelu „roli hamulca”. W szczególności wskazuje ona, po pierwsze, na fakt, że zapoczątkowała ona wyłączenie spod zasad kartelu „roztworów macierzystych”. Po drugie skarżąca stwierdza, że funkcjonowanie systemu nadzoru, który był podstawą kartelu, zostało osłabione wskutek jej odmowy wystarczająco częstej wymiany danych statystycznych. Po trzecie Roquette uważa, że odmówienie przez nią finansowania zewnętrznego systemu nadzoru stanowiło przeszkodę w prawidłowym funkcjonowaniu kartelu, ponieważ niemożliwe było sprawdzenie wiarygodności danych przedstawianych przez strony kartelu, co z kolei umożliwiło naruszanie zasad rządzących kartelem i było przyczyną wytworzenia klimatu nieufności prowadzącego do rozwiązania kartelu. Po czwarte wskazuje ona

na to, że zawsze prowadziła niezależną politykę handlową, o czym świadczy fakt, iż ceny przez nią stosowane prawie nigdy nie pokrywały się z cenami minimalnymi lub docelowymi ustalonymi w ramach kartelu. Wreszcie po piąte skarżąca stwierdza, że jako pierwsza zakończyła udział w kartelu.

206 Komisja wnosi o oddalenie tych argumentów.

B — Ocena Sądu

207 Ze skargi wynika, że Roquette zarzuca Komisji odmowę uwzględnienia z okoliczności łagodzących, wynikających z pełnionej przez Roquette w ramach kartelu wyłącznej biernej roli lub pójsia w ślad za liderem w danym naruszeniu, z niewykonania przez nią praktyk ograniczających oraz z pełnionej przez nią w ramach kartelu „roli hamulca”. W tym względzie Roquette odsyła w sposób ogólny do okoliczności przedstawionych już w ramach zarzutów odnoszących się do wagi naruszenia, uściślając, że skoro elementy te nie zostały uwzględnione w celu określenia podstawowej kwoty grzywny, oczywiście znajdą one zastosowanie w ramach oceny okoliczności łagodzących.

208 W odniesieniu do tych argumentów należy przypomnieć, że na podstawie art. 44 § 1 lit. c) i d) regulaminu Sądu skarga powinna zawierać w szczególności zwięzłe przedstawienie stawianych zarzutów. Ponadto zgodnie z orzecznictwem niezależnie od kwestii terminologicznych, przedstawienie zarzutów musi być wystarczająco jasne i precyzyjne, tak by umożliwiło stronie pozwanej przygotowanie obrony, a Sądowi rozstrzygnięcie w przedmiocie skargi, w stosownym wypadku bez potrzeby żądania innych informacji. Aby skarga była dopuszczalna, konieczne jest bowiem, by istotne okoliczności faktyczne i prawne, na których się ona opiera, wynikały przynajmniej skrótowo, lecz w sposób spójny i zrozumiały, z treści samej skargi, tak

by gwarantowały pewność prawa i dobre administrowanie wymiarem sprawiedliwości (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 7 listopada 1997 r. w sprawie T-84/96 Cipeke przeciwko Komisji, Rec. str. II-2081, pkt 31; postanowienie Sądu z dnia 21 maja 1999 r. w sprawie T-154/98 Asia Motor France i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-1703, pkt 49).

209 W niniejszym przypadku ogólne odesłanie do okoliczności przedstawionych w ramach zarzutów dotyczących wagi naruszenia w celu wykazania istnienia wskazanych okoliczności łagodzących nie pozwala Sądowi na precyzyjne określenie zakresu zarzutu opartego na istnieniu okoliczności łagodzących. O ile bowiem nie można wykluczyć, że istotne okoliczności faktyczne i prawne, na których Roquette się oparła, zostały opisane w skardze, to jednak do skarżącej należy przedstawienie ich w sposób spójny i zrozumiały. Sąd w szczególności nie ma obowiązku rozważenia, czy wśród wszystkich okoliczności przywołanych na poparcie zarzutu pierwszego są takie, które można wykorzystać również dla poparcia zarzutu drugiego, oraz w tym przypadku które z tych okoliczności mogą zostać wykorzystane dla danego rodzaju okoliczności łagodzącej. Twierdzenia tego nie podważa fakt podjęcia przez Komisję szczególnej próby zidentyfikowania, mimo rażącej nieprecyzyjności tego zarzutu, możliwych zarzutów skarżącej przywołanych w ramach argumentacji dotyczącej zarzutu opartego na wadze naruszenia, które w razie konieczności mogły zostać powtórzone dla poparcia zarzutu opartego na istnieniu okoliczności łagodzących, jak również udzielenia na nie w tym kontekście odpowiedzi. To stanowisko Komisji stanowi bowiem jedynie hipotezę dotyczącą dokładnego zakresu zarzutu podniesionego przez Roquette. Nie umożliwia ono pewnego określenia dokładnego zakresu zarzutu Roquette opartego na istnieniu okoliczności łagodzących.

210 Z tego powodu zarzuty dotyczące błędów popełnionych przez Komisję w ramach dokonanej przez nią analizy okoliczności łagodzących należy odrzucić jako niedopuszczalne na podstawie art. 44 § 1 lit. c) i d) regulaminu.

IV — *W przedmiocie współpracy Roquette w trakcie postępowania administracyjnego*

A —
Wstęp

- 211 Roquette twierdzi, że Komisja popełniła błędy w ocenie także przy stosowaniu komunikatu w sprawie współpracy.
- 212 Roquette uważa, że Komisja powinna była przyznać jej obniżkę w wysokości między 50% a 75% grzywny, na podstawie pkt C komunikatu w sprawie współpracy, nie zaś w wysokości 40% kwoty grzywny, na podstawie pkt D tego komunikatu.
- 213 Na poparcie tego stanowiska Roquette podnosi, że dokonana przez Komisję ocena charakteru i treści elementów przez nią przedstawionych jest błędna z dwóch powodów. Po pierwsze, w przeciwieństwie do twierdzeń Komisji zawartych w decyzji, skarżąca była pierwszym i jedynym członkiem kartelu, który przedstawił jej rozstrzygające dla przygotowania decyzji środki dowodowe. Po drugie Roquette uznaje, że Komisja niesłusznie potraktowała jako względne znaczenie jej współpracy w trakcie postępowania administracyjnego, wskazując, że skarżąca przedstawiła sporne dokumenty jedynie w swojej odpowiedzi na formalne pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wystosowane przez Komisję w dniu 2 marca 1999 r., oparte na art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 17.
- 214 Skarżąca wnosi więc do Sądu o ponowne rozważenie oceny Komisji w ramach przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania (wyrok Trybunału z dnia 9 listopada 1983 r. w sprawie 322/81 Michelin przeciwko Komisji, Rec. str. 3461, pkt 111).

B — W odniesieniu do okoliczności, że Roquette była pierwszym i jedynym członkiem kartelu, który dostarczył Komisji rozstrzygające dla przygotowania decyzji środki dowodowe

1. Uwagi ogólne

- 215 Roquette uważa, że Komisja niesłusznie stwierdziła w motywie 415 decyzji, że „Fujisawa jako pierwsza dostarczyła dowodów przesądzających o istnieniu kartelu”. W tym względzie Roquette podnosi dwa zarzuty. Po pierwsze podnosi ona, że informacje uzyskane przez Komisję przed podjęciem przez nią współpracy z Roquette były niewystarczające do udowodnienia istnienia kartelu. Po drugie, zdaniem Roquette, dopiero z powodu współpracy jej samej z Komisją ta ostatnia uzyskała informacje decydujące dla przygotowania decyzji. Powyższe argumenty poprzedzone są uwagami ogólnymi w przedmiocie zasad, jakie Komisja powinna zastosować w niniejszym przypadku w celu oceny współpracy stron w trakcie postępowania administracyjnego.

2. Uwagi ogólne w przedmiocie zasad znajdujących zastosowanie w niniejszym przypadku dla oceny współpracy stron w trakcie postępowania administracyjnego

a) Argumenty stron

- 216 Zdaniem Roquette w szczególnych okolicznościach niniejszego przypadku Komisja powinna była określić wysokość obniżki kwoty grzywny przyznanej z tytułu współpracy nie w zależności od kolejności, w jakiej strony podjęły współpracę

w trakcie postępowania administracyjnego, lecz przede wszystkim w zależności od treści i wartości środków dowodowych dostarczonych przez te strony w celu przygotowania zarzutów zawartych w decyzji.

217 Na podstawie szczególnych okoliczności niniejszego przypadku Roquette utrzymuje, że Komisja rozpoczęła własne dochodzenie prowadzące do wydania decyzji dopiero po uzyskaniu informacji dotyczących dochodzeń prowadzonych w Stanach Zjednoczonych. Roquette przypomina bowiem, że z motywu 53 decyzji wynika, iż w marcu 1997 r. amerykańskie ministerstwo sprawiedliwości poinformowało Komisję o dochodzeniu prowadzonym na rynku glukonianu sodu. W opinii Roquette wynika z tego również, że w październiku 1997 r. Komisja została poinformowana o tym, że spółki Akzo, Avebe i Glucona przyznały się do uczestniczenia w międzynarodowym kartelu dotyczącym tego produktu, mającym na celu ustalanie cen i podział udziałów w rynku „w Stanach Zjednoczonych i w innych miejscach” oraz że odpowiednio w grudniu 1997 r. i w lutym 1998 r. spółki Roquette i Fujisawa te fakty potwierdziły. Roquette dodaje, że nawet gdyby Komisja w decyzji nie wskazała precyzyjnie charakteru informacji, które posiadała i tak ze względu na postępowanie wszczęte w Stanach Zjednoczonych, to uzasadnione byłoby założenie, że Komisja dysponowała przynajmniej różnymi komunikatami prasowymi z dnia 24 września i 17 grudnia 1997 r. relacjonującymi zakończenie dochodzeń prowadzonych w Stanach Zjednoczonych, które były powszechnie dostępne w Internecie.

218 Roquette wnioskuje z tego, że skoro — jak wynika z motywu 54 decyzji — Komisja „[z]imą 1997–1998” na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17 wysłała pierwsze żądania udzielenia informacji do „głównych producentów, importerów/eksporterów i nabywców glukonianu sodu w Europie”, miała ona informacje dotyczące istnienia kartelu na rynku glukonianu sodu o zasięgu światowym, tożsamości uczestników oraz faktów, że każdy z tych uczestników uznał naruszenie przed władzami amerykańskimi oraz tego, że naruszenia zaprzestano w czerwcu 1995 r.

219 W tak szczególnych okolicznościach niewłaściwe byłoby, zdaniem Roquette, przyznanie maksymalnej obniżki stronie, która jako pierwsza rozpoczęła współpracę

z Komisją, lecz tej, która dostarczyła istotnych informacji i dokumentów, a więc która rzeczywiście umożliwiła Komisji łatwiejsze stwierdzenie naruszenia.

220 Stanowisko to miało ponadto zgadzać się z podejściem przedstawionym przez samą Komisję w projekcie nowego komunikatu w sprawie obniżenia grzywnien, opublikowanego w lipcu 2001 r. (zwanego dalej „projektem nowego komunikatu”) oraz w nowym obwieszczeniu w sprawie zwolnienia z grzywnien w przypadkach karteli, opublikowanego w 2002 r. (Dz.U. 2002, C 45, str. 3; zwanego dalej „nowym komunikatem”). Roquette twierdzi, że Komisja miała więc obowiązek stosować się do tej nowej polityki. Na poparcie powyższych argumentów Roquette wskazuje w replice na, po pierwsze, charakter prawny tego rodzaju komunikatu, który powoduje powstanie uzasadnionych oczekiwań po stronie zainteresowanych przedsiębiorstw oraz, po drugie, na ogólną zasadę prawa karnego, według której należy zastosować najłagodniejsze przepisy prawnokarne (*lex retro agit in mitius*) [wyrok Trybunału z dnia 29 października 1998 r. w sprawie C-230/97 *Awoyemi*, Rec. str. I-6781; decyzja Komisji 1999/210/WE z dnia 14 października 1998 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 85 traktatu WE (IV/F-3/33.70 — *British Sugar plc i in.*) (Dz.U. 1999, L 76, str. 1)].

221 Komisja jest zdania, że Roquette nie może powoływać się na projekt nowego komunikatu. Komisja kwestionuje dopuszczalność zarzutu Roquette, według którego stosowanie nowego komunikatu uzasadnione jest zasadą zastosowania najłagodniejszego przepisu prawnokarne. Komisja uznaje ten zarzut za niedopuszczalny, ponieważ został on podniesiony po raz pierwszy w stadium repliki. Posiłkowo Komisja stwierdza w istocie, że Roquette zaprzecza sama sobie, z jednej strony zarzucając Komisji nieprawidłowe zastosowanie komunikatu w sprawie współpracy, a z drugiej strony żądając zastosowania wstecz nowego komunikatu, który zastąpił komunikat w sprawie współpracy.

b) Ocena Sądu

222 Należy wskazać, że w komunikacie w sprawie współpracy Komisja określiła warunki, na jakich przedsiębiorstwa z nią współpracujące w trakcie dochodzenia w sprawie

kartelu będą mogły zostać zwolnione z grzywny lub skorzystać z obniżenia kwoty grzywny, która w przeciwnym razie zostałaaby na nie nałożona (zob. pkt A 3 komunikatu w sprawie współpracy).

223 Treść wspomnianego komunikatu w sprawie współpracy wypływa z wykonywania przez Komisję przysługującego jej uznania i pociąga za sobą jedynie samoograniczenie uprawnień Komisji zgodnie z zasadą równego traktowania (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 30 kwietnia 1998 r. w sprawie T-214/95 Vlaams Gewest przeciwko Komisji, Rec. str. II-717, pkt 89). Ponadto, jak zresztą wyraźnie stwierdza pkt D 3 tego komunikatu, stwarza on uzasadnione oczekiwania, na których opierają się przedsiębiorstwa pragnące poinformować Komisję o istnieniu kartelu. Biorąc pod uwagę poszanowanie zasady równego traktowania i ochronę uzasadnionych oczekiwań, które przedsiębiorstwa pragnące współpracować z Komisją mogły wywnioskować z tego komunikatu, Komisja była więc zobowiązana do dostosowania się do niego podczas oceny współpracy Roquette w ramach określania kwoty grzywny nałożonej na tę spółkę.

224 Roquette niesłusznie zatem twierdzi, że w niniejszym przypadku Komisja powinna była zastosować zasady wyrażone nie w komunikacie w sprawie współpracy, ale w projekcie nowego komunikatu lub w samym nowym komunikacie. W odniesieniu do projektu nowego komunikatu należy bowiem stwierdzić, że chociaż dokument ten został opublikowany w lipcu 2001 r., czyli przed wydaniem decyzji, Roquette nie kwestionuje, że Komisja opublikowała go jedynie w celu umożliwienia stronom zainteresowanym przedstawienia uwag na ten temat. W odniesieniu do nowego komunikatu należy odnotować, że dokument ten został opublikowany po wydaniu decyzji. Ani projekt nowego komunikatu, ani nowy komunikat nie mogły więc doprowadzić do skutku samoograniczenia w wykonywaniu uznania przez Komisję w niniejszym przypadku (zob. podobnie wyroki Sądu z dnia 11 września 2002 r. w sprawie T-13/99 Pfizer Animal Health przeciwko Radzie, Rec. str. II-3305, pkt 121; w sprawie T-70/99 Alpharma przeciwko Radzie, Rec. str. II-3495, pkt 142).

- 225 W konsekwencji Roquette niesłusznie wskazuje na zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań oraz — zakładając, że taka zasada ogólna istnieje w prawie wspólnotowym — na zasadę zastosowania najłagodniejszego przepisu prawnokarnego w celu poparcia twierdzenia, że w niniejszym przypadku Komisja powinna była zastosować projekt nowego komunikatu lub nowy komunikat czy też zasady zawarte w tych dokumentach.
- 226 Następnie stwierdzić należy, że — jak słusznie podkreśla Roquette — w przeciwieństwie do niektórych innych dochodzeń prowadzonych przez Komisję w przeszłości, w niniejszym przypadku dysponowała już ona pewnymi informacjami w kwestii istnienia światowego kartelu na rynku glukonianu sodu oraz tożsamości niektórych z jego uczestników przed wszczęciem własnego dochodzenia na podstawie rozporządzenia nr 17, co też wynika z motywu 53 decyzji.
- 227 Jednakże okoliczność ta nie może skutkować obowiązkiem odrzucenia przez Komisję zasad z dziedziny współpracy przedsiębiorstw, które określiła w komunikacie w sprawie współpracy.
- 228 Należy wreszcie podkreślić, że Roquette nie kwestionuje faktu, iż Fujisawa była pierwszym członkiem kartelu, który zawiadomił o jego istnieniu i poinformował Komisję o tożsamości jego uczestników oraz przedmiocie naruszenia. Roquette również przyznaje, że komunikat w sprawie współpracy zawiera zasadę, zgodnie z którą jedynie przedsiębiorstwo, które „jako pierwsze dostarczyło dowodów przesądających o istnieniu kartelu” może uzyskać bardzo istotne obniżenie (przynajmniej 75%) lub istotne obniżenie (50–75%) kwoty grzywny, którą by nałożono na nie w braku współpracy [zob. pkt B lit. b) oraz pkt C komunikatu w sprawie współpracy].
- 229 W niniejszym przypadku dopiero po uzyskaniu informacji od spółki Fujisawa Komisja przystąpiła do nakazanej w drodze decyzji weryfikacji przedsiębiorstw

uczestniczących w kartelu w rozumieniu pkt B lit. a) tego komunikatu. Informacje uzyskane w przedmiocie dochodzenia prowadzonego w Stanach Zjednoczonych nie mogły więc w rozumieniu tego przepisu przeszkodzić w zastosowaniu traktowania przewidzianego w pkt B wspomnianego komunikatu względem spółki Fujisawa.

230 W konsekwencji, w przeciwieństwie do twierdzeń Roquette, Komisja słusznie zastosowała w niniejszym przypadku zasady określone przez nią w komunikacie w sprawie współpracy z 1996 r.

3. W odniesieniu do kwestii, że informacje uzyskane przez Komisję przed podjęciem współpracy przez Roquette były niewystarczające w celu udowodnienia istnienia kartelu

a) Argumenty stron

231 Roquette uważa, że informacje uzyskane przez Komisję przed podjęciem współpracy z nią przez spółkę nie stanowiły niepodważalnego dowodu przedmiotu kartelu oraz jego funkcjonowania.

232 Roquette stwierdza, po pierwsze, że przed podjęciem przez nią współpracy z Komisją informacje posiadane przez Komisję nie wykraczały poza treść informacji uzyskanych już przez nią od władz amerykańskich lub publicznie dostępnych. Informacje te miały wskazywać jedynie, że spółki Akzo, Avebe, Glucona, Roquette i Fujisawa spotykały się od sierpnia 1993 r. do czerwca 1995 r., w szczególności w celu porozumienia się co do cen oraz podziału rynku glukonianu sodu.

- 233 Po drugie, zdaniem Roquette, wspomniane informacje były niewystarczające dla stwierdzenia istnienia kartelu, ponieważ zasadniczo chodziło tu o zwykłe oświadczenia. Jedynymi dostarczonymi dokumentami dowodowymi były bilety za przewóz. Roquette dodaje, że Komisja uznała ponadto za konieczne wysłanie żądań informacji oraz przeprowadzenie weryfikacji u stron, ponieważ nie była usatysfakcjonowana informacjami uzyskanymi za pośrednictwem władz amerykańskich oraz pierwszymi dowodami dostarczonymi przez spółkę Fujisawa w dniu 12 maja 1998 r. oraz przez spółkę ADM w dniu 21 stycznia 1999 r.
- 234 Komisja utrzymuje, że właśnie Fujisawa była pierwszą spółką, która dostarczyła dowodów przesądzających o istnieniu kartelu.

b) Ocena Sądu

- 235 Stwierdzając, że informacje uzyskane przez Komisję przed podjęciem przez Roquette współpracy były niewystarczające dla udowodnienia istnienia kartelu, skarżąca w istocie chce wykazać, że Komisja niesłusznie uznała, że spółka Fujisawa była przedsiębiorstwem, które „jako pierwsze dostarcz[ył]o dane, które m[iały] decydujące znaczenie dla udowodnienia istnienia tego kartelu” w rozumieniu pkt C w związku z pkt B lit. b) komunikatu w sprawie współpracy.
- 236 Punkt C komunikatu w sprawie współpracy, zatytułowany „Istotne obniżenie kwoty grzywny” stanowi:

„Przedsiębiorstwo, które spełnia przesłanki wymienione w pkt B lit. b)–e) i zawiadania o tajnym porozumieniu po podjęciu przez Komisję na podstawie

decyzji kontroli w przedsiębiorstwach uczestniczących w kartelu, która nie dostarczyła wystarczających podstaw do wszczęcia postępowania w celu wydania decyzji, korzysta z obniżenia w wysokości 50–75% kwoty grzywny”.

237 Przesłanki określone w pkt B lit. b)–e), do których odsyła pkt C, dotyczą przedsiębiorstwa, które:

„b) jako pierwsze dostarcza dane, które mają decydujące znaczenie dla udowodnienia istnienia tego kartelu;

c) zakończyło swoje uczestnictwo w niedozwolonej działalności nie później niż w momencie, w którym zawiadamia o kartelu;

d) dostarcza Komisji wszelkich odpowiednich informacji, jak również wszelkich dostępnych mu dokumentów i środków dowodowych dotyczących kartelu i zapewnia nieprzerwaną i pełną współpracę w trakcie całego dochodzenia;

e) nie zmuszało innego przedsiębiorstwa do udziału w kartelu i nie było inicjatorem niedozwolonej działalności ani nie pełniło w niej decydującej roli”.

238 Z powyższych przepisów wynika przede wszystkim, że w przeciwieństwie do twierdzeń Roquette, aby można było skorzystać z obniżenia kwoty grzywny na podstawie pkt B lub C komunikatu w sprawie współpracy, nie wymaga on, by strona ujawniająca istnienie kartelu dostarczyła Komisji „niepodważalnego dowodu co do przedmiotu kartelu i jego funkcjonowania”.

239 Zgodnie bowiem z komunikatem w sprawie współpracy przesłanka przewidziana w pkt B lit. b) jest już spełniona w chwili, gdy przedsiębiorstwo, które ujawnia istnienie tajnego kartelu, „jako pierwsze” dostarczy „dane, które mają decydujące znaczenie dla udowodnienia istnienia tego kartelu”.

240 Okoliczność, że po ujawnieniu istnienia kartelu przez jedną ze stron Komisja wysłała żądania udzielenia informacji i przystępuje do kontroli innych stron, nie udowadnia więc w żaden sposób, że informacje dostarczone przez członka kartelu, który ujawnił jego istnienie, były niewystarczające w świetle pkt B lub C komunikatu w sprawie współpracy.

241 Następnie w odniesieniu do zasadniczych twierdzeń Roquette, że informacje dostarczone przez spółkę Fujisawa nie wykroczyły poza informacje, które Komisja otrzymała lub przynajmniej powinna otrzymać od władz amerykańskich, należy przypomnieć, że nawet zakładając prawidłowość tego założenia, zasada autonomii kompetencji Wspólnoty w dziedzinie prawa konkurencji pociąga za sobą brak związania Komisji z urzędu argumentami władz państwa trzeciego przy ustalaniu dowodów umożliwiających jej wydanie decyzji na podstawie art. 81 WE.

242 Wreszcie w każdym wypadku należy uznać, że w przeciwieństwie do twierdzeń Roquette, informacje dostarczone przez spółkę Fujisawa wykroczyły poza te zawarte w komunikatach prasowych władz amerykańskich, które Roquette przedstawiła Sądowi. Okazuje się bowiem, po pierwsze, że wspomniane komunikaty nie obejmowały nazw wszystkich członków biorących udział w kartelu. Po drugie, komunikaty te ograniczały się do zwięzłego opisu różnych zawartych porozumień. Jak słusznie zaznaczyła Komisja w motywie 415 decyzji, spółka Fujisawa w piśmie z dnia 12 maja 1998 r., ujawniającym istnienie kartelu, ujawniła tożsamość członków kartelu i przedstawiła opis podstawowych porozumień między nimi zawartych,

precyzując okres, na który zostały one zawarte, mechanizmy stosowania i funkcjonowanie kartelu oraz wykaz, chociaż niezupełny, spotkań kartelu wraz ze streszczeniem treści niektórych z nich.

243 Należy ponadto zauważyć, że z motywu 414 decyzji wynika, iż stosując względem spółki Fujisawa pkt B komunikatu w sprawie współpracy, Komisja w pewnym stopniu uwzględniła, że kiedy Fujisawa ujawniła istnienie kartelu, „wiedziała ona o dochodzeniu prowadzonym przez [amerykańskie] ministerstwo [...] sprawiedliwości na rynku glukonianu sodu oraz o tym, że spółki Akzo, Avebe i Glucona przyznały się do uczestniczenia w międzynarodowej zмовie mającej na celu ustalanie cen oraz podział rynku »w Stanach Zjednoczonych i w innych miejscach«”.

244 Z powyższego wynika, że Roquette niesłusznie podnosi, że Fujisawa nie była pierwszym członkiem kartelu, który dostarczył Komisji dowodów przesądających o istnieniu kartelu w rozumieniu pkt B lit. b) komunikatu w sprawie współpracy. W konsekwencji pierwszy zarzut Roquette, oparty na twierdzeniu, że informacje uzyskane przez Komisję przed rozpoczęciem przez skarżącą współpracy były niewystarczające, należy oddalić.

4. W odniesieniu do twierdzenia, że jedynie dowody dostarczone przez Roquette przesądzały o przygotowaniu decyzji

a) Argumenty stron

245 Roquette podnosi, że to z powodu jej współpracy w trakcie postępowania administracyjnego Komisja uzyskała informacje zawarte w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, a następnie w decyzji.

246 Roquette uznaje bowiem po pierwsze w odniesieniu do pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, że wśród trzynastu załączników dziesięć zawierało dokumenty dobrowolnie złożone przez strony, z czego osiem przez nią samą. Ponadto w części obejmującej historię kartelu na niemal każdej stronie poczyniono odniesienie do odrębnych notatek dostarczonych przez Roquette.

247 Po drugie — w odniesieniu do samej decyzji — Roquette wskazuje na dwa elementy wykazujące decydujący charakter dostarczonych przez nią informacji. Skarżąca twierdzi w pierwszym rzędzie, że to dzięki pochodzącym od niej informacjom Komisja mogła ustalić podstawowe zasady organizacji, system wymiany informacji o klientach, wykonanie porozumień oraz cel spotkań odbytych między lutym 1987 r. a czerwcem 1995 r. W drugim rzędzie, zdaniem skarżącej, w decyzji widoczny jest pewien kontrast, jeżeli chodzi o precyzyjność zawartych w niej opisów, w zależności od tego, czy oparte są one na informacjach dostarczonych przez Roquette, czy też nie mogą one zostać oparte na żadnej z informacji pochodzących od Roquette.

248 Decydujący charakter informacji Roquette, jeżeli chodzi o podstawowe zasady organizacji, wypływa zdaniem skarżącej z przypisów w części decyzji związanej ze wspomnianymi podstawowymi zasadami. Spośród dwunastu przypisów osiem miało być opartych na dowodach przedstawionych przez Roquette. Skarżąca zauważa, że motyw 83 decyzji, opisujący system przyznawania limitów, odsyła w szczególności do odrębnych notatek przedstawionych przez Roquette w trakcie współpracy spółki z Komisją. Roquette dodaje, że w motywie 88 decyzji, w celu wyjaśnienia systemu ustalania cen minimalnych lub docelowych, Komisja oparła się wyłącznie na dokumentach dostarczonych przez Roquette.

- 249 W odniesieniu do ustalenia przez Komisję systemu wymiany informacji o klientach decydujący charakter informacji dostarczonych przez Roquette wynika jej zdaniem z motywu 90 oraz przypisów nr 46 i 47 decyzji. Roquette stwierdza, że Komisja cytuje tam wyłącznie informacje przedstawione przez Roquette w ramach jej współpracy z Komisją.
- 250 W odniesieniu do wykonania porozumień, a w szczególności do istnienia systemu nadzoru, wydaje się zdaniem Roquette, że Komisja wykorzystuje, bez wyraźnego sprecyzowania tego faktu, dowody przedstawione przez Roquette (motyw 172 decyzji).
- 251 Wreszcie — w odniesieniu do dokonanego przez Komisję opisu przedmiotu spotkań między stronami kartelu od lutego 1987 r. do czerwca 1995 r. — skarżąca stwierdza, że rozstrzygające były tu odrębne notatki dostarczone przez Roquette. Komisja miała to przyznać w motywie 121 decyzji, wskazującym, że „[t]reść każdego ze spotkań jest znana lepiej jeśli chodzi o okres 1989–1990, ponieważ oświadczenia przedsiębiorstw są poparte dokumentami z tamtego okresu”. Roquette podkreśla, że wspomniane dokumenty pokrywały się z notatkami ze spotkań sporządzanymi przez Roquette poczynawszy od spotkania w Göteborgu w dniu 11 maja 1989 r. do spotkania w Zurychu w dniu 3 września 1991 r. Roquette jest zdania, że przedstawione przez nią wspomniane notatki wraz z dotyczącymi ich objaśnieniami (zob. porozumienie z dnia 22 lipca 1999 r.) umożliwiły Komisji zrozumienie sposobu funkcjonowania kartelu, przedmiotu dyskusji między uczestnikami oraz ról pełnionych przez każdego z nich, jak również odszyfrować kody używane przez przedsiębiorstwa dla określenia każdego z nich. Roquette twierdzi, że wspomniane odrębne notatki były w odniesieniu do niektórych spotkań jedynymi dokumentami, jakimi dysponowała Komisja w celu przedstawienia ich przebiegu (zob. spotkania wymienione w motywach 131, 132–138 i 139–149 decyzji oraz wizyta przedstawiciela spółki Fujisawa w jednej z fabryk Roquette w dniu 22 stycznia 1990 r., spotkanie między spółką Jungbunzlauer i Roquette w dniu 2 lutego 1990 r., spotkanie w dniach 21 i 22 maja 1990 r. w Zurychu, spotkanie w dniach 10 i 11 czerwca 1991 r. w Genewie, spotkanie w dniu 24 lipca 1991 r. w Zurychu oraz spotkanie w dniach 2 i 3 września 1991 r. w Zurychu). Odrębne notatki dostarczone przez Roquette miały również umożliwić Komisji stwierdzenie antykonkurencyjnego charakteru dyskusji,

które miały miejsce między z jednej strony spółką ADM a z drugiej strony spółką Glucona oraz innymi producentami europejskimi (motyw 155 decyzji).

252 Przesądającą rolę wkładu Roquette wykazuje również jej zdaniem fakt, że na 175 dokonanych przez Komisję w przypisach decyzji odniesień do dokumentów i oświadczeń zainteresowanych przedsiębiorstw prawie połowa uzyskana została dzięki współpracy ze skarżącą. Ponadto wszystkie namacalne dowody pozwalające na ustalenie przedmiotu i szczegółowych zasad kartelu miały zostać dostarczone przez Roquette. Roquette twierdzi, że Komisja przyznała to zresztą w motywie 426 decyzji, przypominając, iż „Roquette [była] jedynym członkiem kartelu, który przedstawił dokumenty odnoszące się do treści i wniosków ze spotkań kartelu”.

253 Roquette wskazuje ponadto na brak w decyzji precyzyjnych opisów treści spotkań, co do których Komisja nie otrzymała od Roquette odrębnych notatek, w porównaniu z tymi, w odniesieniu do których Komisja mogła oprzeć się na takich informacjach.

254 Skarżąca twierdzi zatem, że w odniesieniu do okresu poprzedzającego pierwsze spotkanie zrelacjonowane w notatkach Roquette Komisja ograniczyła się do niejasnych i nieprecyzyjnych opisów (zob. motyw 121 decyzji, w którym Komisja wspomina o „dużej liczbie spotkań wielostronnych”, które miały miejsce „między kwietniem a majem 1990 r.” oraz opisy spotkań zawarte w motywach 122–128 decyzji).

- 255 Skarżąca uważa, że niewystarczalność dowodów posiadanych przez Komisję widoczna jest również w opisach wydarzeń późniejszych lub nieopisanych w odrębnych notatkach przedstawionych przez Roquette. Skarżąca zwraca uwagę na liczne sprzeczności i odsyła do motywów 129 i 164 decyzji. Dodaje ona, że jak udowadniają motywy 201 i 214 decyzji, dokumenty i oświadczenia Roquette dotyczące tego okresu kartelu były bardzo przydatne dla Komisji.
- 256 Roquette uważa, że jako jedyna dostarczyła tak dużej ilości informacji o tak znacznej mocy dowodowej, w tym dowodów na piśmie, dokumentów z okresu trwania naruszenia oraz dokumentów mających bezpośredni związek z zachowaniami przedsiębiorstw. Skarżąca uznaje więc, że zgodnie z orzecznictwem (wyrok Sądu z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-13/89 ICI przeciwko Komisji, Rec. str. II-1021) oraz projektem nowego komunikatu, w celu określenia obniżki kwoty grzywny Komisja powinna była w większym stopniu uwzględnić przesądzający charakter informacji dostarczonych przez Roquette.
- 257 Roquette stwierdza w replice, że przesądzający charakter informacji przez nią dostarczonych nie może zostać podważony przez dowody dostarczone przez spółkę Fujisawa. Zdaniem Roquette, ujawniając istnienie kartelu, tożsamość jego uczestników oraz przedmiot naruszenia, spółka Fujisawa przedstawiła jedynie informacje, które Komisja już posiadała ze strony internetowej amerykańskich organów do spraw konkurencji. Skarżąca dodaje, że większość dokumentów przedstawionych przez spółkę Fujisawa stanowiły jedynie rachunki kosztów podróży mające związek z różnymi miejscami odbywania się spotkań kartelu. Informacje przekazane przez Roquette miały natomiast daleko wykraczać poza ten zakres.
- 258 Komisja kwestionuje znaczenie powyższych okoliczności i podkreśla, że w pełni uwzględniła współpracę Roquette, przyznając jej obniżkę w wysokości 40% kwoty grzywny na podstawie pkt D komunikatu w sprawie współpracy.

b) Ocena Sądu

- 259 W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że Roquette nie jest pierwszym członkiem kartelu, który ujawnił Komisji fakt jego istnienia, bowiem to Fujisawa jako pierwsza dostarczyła Komisji przesądzających dowodów w dochodzeniu naruszenia, w którym brała udział sama spółka ujawniająca jego istnienie (zob. pkt 244 powyżej). Jedynie w przypadku gdyby Roquette była pierwszym członkiem kartelu ujawniającym Komisji jego istnienie poprzez dostarczenie przesądzających dowodów, Komisja mogłaby po spełnieniu przez tę spółkę pozostałych warunków, przyznać jej większą obniżkę na podstawie pkt B lub C komunikatu w sprawie współpracy, jak tego żąda Roquette.
- 260 W niniejszym przypadku Komisja przyznała Roquette obniżkę kwoty grzywny na podstawie pkt D komunikatu w sprawie współpracy. W ten sposób, jak słusznie zaznaczyła Komisja, w pełni uwzględniła współpracę ze strony spółki Roquette.
- 261 W konsekwencji należy oddalić zarzut oparty na tym, że jedynie dowody dostarczone przez Roquette były przesądzające dla przygotowania decyzji.
- 262 Argument Roquette, zgodnie z którym Komisja powinna była przyznać jej przynajmniej maksymalną obniżkę przewidzianą w pkt D wspomnianego komunikatu, wiąże się z zakwestionowaniem przez Roquette dokonanej przez Komisję oceny znaczenia jej współpracy, której wynikiem była obniżka o 40% kwoty grzywny, która nałożona zostałaby na nią w innym przypadku. W konsekwencji argumenty te zostaną rozważone łącznie w dalszej kolejności.

C — W odniesieniu do niesłusznego wskazania przez Komisję na fakt, że Roquette przedstawiła sporne dokumenty dopiero w odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji

1. Argumenty stron

263 Roquette podnosi, że Komisja stwierdziła, iż istotne dokumenty zostały jej przekazane dopiero w odpowiedzi na formalne żądanie udzielenia informacji z dnia 2 marca 1999 r. oparte na art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 17, aby zakwalifikować jej zachowanie jako podlegające pkt D komunikatu w sprawie współpracy. Roquette twierdzi natomiast, że formalne żądanie udzielenia informacji z dnia 2 marca 1999 r. zawierało pytania nakłaniające do wzięcia na siebie odpowiedzialności, stanowiące naruszenie prawa do obrony, uzasadniające prawo do wstrzymania się od udzielenia odpowiedzi na te pytania oraz uzasadniające to, że w konsekwencji skarżąca udzieliła na nie odpowiedzi dopiero w ramach współpracy z Komisją. Mając na uwadze brak czysto faktycznego charakteru postawionych pytań oraz informacje będące już w posiadaniu Komisji, Roquette uważa, że celem wspomnianych pytań było zmuszenie jej do przyznania się do uczestnictwa w kartelu. Zdaniem skarżącej stanowiło to naruszenie prawa do obrony (wyrok Sądu z dnia 20 lutego 2001 r. w sprawie T-112/98 Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, Rec. str. II-729, pkt 66, 67, 71, 73 i 78), którego przeciwwagą jest prawo do wstrzymania się od udzielenia odpowiedzi na takie pytania. Według Roquette, z tego ewentualnego naruszenia prawa do obrony wynikało, że odpowiedzi na postawione przez Komisję pytania zostały udzielone dopiero po podjęciu przez skarżącą decyzji o współpracy z Komisją.

264 Komisja podnosi, że formalne żądanie udzielenia informacji z dnia 2 marca 1999 r. zostało przedstawione na podstawie art. 11 ust. 5 rozporządzenia nr 17 oraz że żadne z pytań zawartych we wspomnianym żądaniu udzielenia informacji nie miało charakteru zmuszającego Roquette do przyznania się do uczestniczenia w nielegalnym porozumieniu. Komisja uważa ponadto, że jeżeli pytania skłaniały do przyznania się do popełnienia naruszenia, Roquette była uprawniona do odmowy odpowiedzi na nie. Komisja uznaje, że z uwagi na brak odmowy przez Roquette udzielenia odpowiedzi na te pytania przedstawione przez nią odpowiedzi nie stanowiły przyznania się do popełnienia naruszenia i zostały udzielone w ramach żądania udzielenia informacji, nie zaś w ramach komunikatu w sprawie współpracy.

2. Ocena Sądu

265 Należy przede wszystkim podkreślić, że w przeciwieństwie do twierdzeń Roquette, Komisja stwierdziła, iż istotne dokumenty zostały jej przekazane dopiero w odpowiedzi na formalne żądanie udzielenia informacji z dnia 2 marca 1999 r. oparte na art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 17, nie w celu zakwalifikowania zachowania Roquette jako podlegającego pkt D komunikatu w sprawie współpracy. Z lektury motywu 426 decyzji wynika bowiem, że Komisja uwzględniła tę okoliczność jedynie w celu ustalenia procentu obniżki kwoty grzywny w ramach uznania pozostawionego Komisji w pkt D wspomnianego komunikatu.

266 Należy następnie zauważyć, i to bez konieczności zbadania, czy zgodnie z twierdzeniem Roquette niektóre pytania postawione przez Komisję w ramach jej żądań informacji naruszały prawa do obrony, że — jak podkreśla sama Roquette — samodzielnie zdecydowała się ona na udzielenie odpowiedzi na postawione pytania w ramach swojej współpracy z Komisją. Roquette mogła bowiem w razie konieczności odmówić udzielenia odpowiedzi na te pytania, narażając się oczywiście na niezastosowanie względem niej obniżki grzywny na podstawie komunikatu w sprawie współpracy. W związku z tym należy uznać, że odpowiedzi Roquette niekoniecznie świadczą o spontaniczności współpracy w ramach spornego postępowania, biorąc pod uwagę fakt, że Roquette udzieliła informacji dopiero w następstwie żądania udzielenia informacji, nie zaś z własnej inicjatywy. Roquette nie może więc zarzucać Komisji uwzględnienia w ramach ustalania procentu obniżki kwoty grzywny faktu, że skarżąca podjęła współpracę dopiero w następstwie żądania udzielenia informacji skierowanego do niej przez Komisję.

- 267 Wreszcie w odniesieniu do argumentu, że Komisja powinna była udzielić Roquette przynajmniej maksymalnej obniżki przewidzianej w pkt D komunikatu w sprawie współpracy, Sąd uznaje, że w świetle całości powyższych rozważań, a w szczególności faktu, iż Roquette udzieliła informacji dopiero w odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji, obniżka w wysokości 40% jest właściwa.
- 268 W konsekwencji należy oddalić zarzut drugi, oparty na niesłusznym stwierdzeniu Komisji, że Roquette przedstawiła właściwe dokumenty dopiero w odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji.
- 269 Przez wzgląd na całość powyższych rozważań zarzuty oparte na błędach popełnionych przez Komisję w związku z oceną współpracy Roquette w ramach postępowania administracyjnego należy w całości oddalić. W związku z tym że nie stwierdzono niezgodności z prawem oceny współpracy Roquette w toku postępowania administracyjnego, nie ma konieczności zmiany decyzji na tej podstawie.

V — *W przedmiocie naruszenia zasady ne bis in idem*

A — *Argumenty uczestników*

- 270 W zarzucie pierwszym Roquette podnosi w istocie naruszenie zasady ne bis in idem oraz zasady proporcjonalności ze względu na to, że Komisja nie uwzględniła faktu

ukarania Roquette z tytułu uczestnictwa w tym samym kartelu również przez amerykańskie organy do spraw konkurencji.

- 271 Na poparcie ostatniego z przedstawionych zarzutów Roquette powołuje się na wyrok Trybunału z dnia 14 grudnia 1972 r. w sprawie 7/72 Boehringer przeciwko Komisji, Rec. str. 1281, który ma wskazywać, że „kwestię, czy Komisja może być również zobowiązana do zaliczenia kary nałożonej przez władze państwa trzeciego, należy rozstrzygnąć jedynie w sytuacji, gdy okoliczności faktyczne obciążające w danym przypadku skarżącą z punktu widzenia Komisji oraz władz amerykańskich są identyczne”.
- 272 Roquette twierdzi, że w postępowaniu prowadzonym przez amerykańskie organy do spraw konkurencji oraz tym prowadzonym przez Komisję pojawia się kwestia nie tylko tego samego rodzaju kartelu i tych samych podmiotów popełniających naruszenie, lecz także identycznego sposobu wprowadzenia kartelu w życie oraz identycznego zachowania stron.
- 273 W celu wykazania identyczności przedmiotu postępowań toczących się przed europejskimi i amerykańskimi organami do spraw konkurencji, którym był wymierzony w konkurencję światowy kartel, Roquette odsyła do zawartej przez nią ugody sądowej (Plea Agreement). Zdaniem skarżącej ugoda ta świadczy o tym, że grzywna nałożona w Stanach Zjednoczonych dotyczy nie tylko zachowania Roquette w Stanach Zjednoczonych, lecz także jej zachowania na rynku europejskim, a to z powodu faktu, że wspomniane zachowanie miało odzwierciedlać funkcjonowanie kartelu na poziomie światowym. Sporna ugoda miała stwierdzać, że „[g]łówne zasady tego kartelu polegały na przydzielaniu udziałów w rynku dużym przedsiębiorstwom produkującym glukonian sodu w Stanach Zjednoczonych i poza nimi oraz na ustalaniu i utrzymywaniu cen glukonaniu sodu sprzedawanego

w Stanach Zjednoczonych i poza nimi”. Roquette jest więc zdania, że grzywna nałożona w Stanach Zjednoczonych jest sankcją nie tylko za skutki jej zachowania dla rynku amerykańskiego, lecz dotyczy również jej uczestniczenia w wykonaniu kartelu na poziomie światowym, a więc również na poziomie europejskim.

274 Roquette uważa, że geograficzne określenie kartelu na poziomie światowym wynika również z celów kartelu, takich jak wymiana informacji o klientach oraz przyznawanie limitów sprzedaży na poziomie światowym, jak również z faktu odbywanie spotkań na całym świecie.

275 Roquette stwierdza wreszcie, że przy ocenie kwoty grzywny zarówno amerykańskie organy do spraw konkurencji, jak i Komisja, wzięły pod uwagę światowy obrót Roquette. Fakt dwukrotnego uwzględnienia tego obrotu w celu ukarania za to samo naruszenie jest, zdaniem Roquette, sprzeczny z zasadą *ne bis in idem* oraz zasadą proporcjonalności.

276 Komisja uważa, że zarzut Roquette należy oddalić.

B — Ocena Sądu

277 Z orzecznictwa wynika, że zasada *non bis in idem*, której został poświęcony art. 4 protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., stanowi ogólną zasadę prawa wspólnotowego, której przestrzeganie jest zapewnione przez sądy (wyroki Trybunału z dnia 5 maja 1966 r. w sprawach połączonych 18/65 i 35/65 Gutmann przeciwko Komisji EWEA, Rec. str. 149, 172; z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P,

od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-8375, pkt 59; zob. podobnie wymieniony w pkt 271 powyżej wyrok w sprawie Boehringer przeciwko Komisji, pkt 3).

- 278 Zasada *ne bis in idem* zakazuje ponownego karania tego samego podmiotu za to samo bezprawne zachowanie i w celu ochrony tego samego interesu prawnego. Stosowanie tej zasady wymaga kumulatywnego spełnienia następujących trzech przesłanek: identyczność okoliczności faktycznych, identyczność podmiotu popełniającego naruszenie oraz identyczność chronionego interesu prawnego (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-123, pkt 338).
- 279 Orzecznictwo dopuściło także możliwość zbiegu kar, wspólnotowej i krajowej, będących następstwem prowadzenia dwóch równoległych postępowań, zmierzających do odmiennych celów, a ich dopuszczalność wynika ze szczególnego systemu podziału pomiędzy Wspólnotę i państwa członkowskie kompetencji w zakresie postępowania w przedmiocie karteli. Jednakże ogólna zasada słuszności wymaga, by Komisja przy ustalaniu kwoty grzywny obowiązkowo uwzględniła kary poniesione już przez to samo przedsiębiorstwo za ten sam czyn, jeżeli chodzi o kary nałożone za naruszenie prawa kartelowego danego państwa członkowskiego, a więc w konsekwencji popełnione na terytorium Wspólnoty (wyrok Trybunału z dnia 13 lutego 1969 r. w sprawie 14/86 Wilhelm i in., Rec. str. 1, pkt 11; wymieniony w pkt 271 powyżej wyrok w sprawie Boehringer przeciwko Komisji, pkt 3; wyroki Sądu z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie T-141/89 Tréfileurope przeciwko Komisji, Rec. str. II-791, pkt 191; w sprawie T-149/89 Sotralentz przeciwko Komisji, Rec. str. II-1127, pkt 29).
- 280 W odniesieniu do twierdzenia Roquette, że Komisja, nakładając na skarżącą grzywnę z tytułu uczestnictwa w kartelu, ukaranego już przez władze amerykańskie, naruszyła zasadę *ne bis in idem*, zgodnie z którą nie można wymierzyć drugiej kary temu samemu podmiotowi za to samo zabronione zachowanie, należy przypomnieć, że sądy wspólnotowe przyznały, iż w stosunku do przedsiębiorstwa mogą toczyć się równoległe dwa postępowania z powodu tego samego bezprawnego zachowania, a zatem mogą zostać na nie nałożone dwie sankcje, jedna — przez właściwe władze

zainteresowanego państwa członkowskiego, a druga — przez władze wspólnotowe, w zakresie, w jakim te postępowania realizują odrębne cele, a naruszone normy nie są identyczne (wymienione w pkt 279 powyżej wyroki: w sprawach *Wilhelm i in.*, pkt 11, *Tréfileurope* przeciwko Komisji, pkt 191; *Sotralentz* przeciwko Komisji, pkt 29).

281 Wynika z tego, że zasada *ne bis in idem* tym bardziej nie może znaleźć zastosowania w przypadku takim jak w niniejszej sprawie, w której z jednej strony cele postępowania przeprowadzonego przez Komisję i kar przez nią nałożonych i z drugiej strony cele postępowań przeprowadzonych przez władze amerykańskie, oraz kar przez nie nałożonych w oczywisty sposób nie są identyczne. O ile bowiem w tym pierwszym przypadku chodzi o ochronę niezakłóconej konkurencji na terytorium Unii Europejskiej czy EOG, o tyle w drugim przypadku celem jest ochrona rynku amerykańskiego (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 44/69 *Buchler* przeciwko Komisji, Rec. str. 733, pkt 52 i 53; wyrok Sądu z dnia 25 marca 1999 r. w sprawie T-102/96 *Gencor* przeciwko Komisji, Rec. str. II-753, pkt 103–106). Warunek identyczności chronionego interesu prawnego, który jest konieczny dla zastosowania zasady *ne bis in idem*, nie został więc spełniony.

282 Należy zresztą podkreślić, że *Roquette* nie wskazuje ani nie udowadnia istnienia zasady prawa czy też reguły lub umowy z zakresu międzynarodowego prawa publicznego, zakazujących władzom czy sądom różnych państw ścigania i karania danej osoby z powodu identycznych czynów wywołujących skutki na ich terytorium lub w zakresie ich właściwości. W braku dowodu istnienia takiej reguły lub umowy wiążącej Wspólnotę i państwa trzecie, takie jak Stany Zjednoczone, i przewidującej taki zakaz nie można zobowiązać Komisji do ich przestrzegania.

283 Z powyższego wynika, że należy oddalić argument *Roquette* oparty na naruszeniu zasady *ne bis in idem* z powodu tego, że sporny kartel został poddany karom również poza terytorium wspólnotowym lub że Komisja uwzględniła w decyzji

światowe obroty Roquette, uwzględnione już przez władze amerykańskie w celu ustalenia grzywien.

- 284 W odniesieniu do stwierdzenia przez Roquette, że Komisja nienależycie oceniła wymieniony w pkt 271 powyżej wyrok w sprawie Boehringer przeciwko Komisji, zgodnie z którym Komisja miała być zobowiązana do zaliczenia kary nałożonej przez władze państwa trzeciego, jeżeli okoliczności faktyczne przypisane skarżącemu przedsiębiorstwu przez Komisję oraz przez władze amerykańskie są identyczne, należy przypomnieć, że w pkt 3 wspomnianego wyroku Trybunał stwierdził:

„[...] kwestię, czy Komisja może być również zobowiązana do zaliczenia kary nałożonej przez władze państwa trzeciego, należy rozstrzygnąć jedynie w sytuacji, gdy okoliczności faktyczne obciążające w danym przypadku skarżącą z punktu widzenia Komisji oraz władz amerykańskich są identyczne”.

- 285 Z tego fragmentu Roquette wnioskuje a contrario, że Komisja miała obowiązek uwzględnić sankcje nałożone na skarżącą przez władze amerykańskie za uczestniczenie w światowym kartelu dotyczącym glukonianu sodu, które, zdaniem skarżącej, były tego samego rodzaju, były w jednakowy sposób wykonywane oraz dotyczyły identycznego zachowania stron, zarówno z punktu widzenia jego przedmiotu, jak i lokalizacji, co zachowanie opisane przez Komisję w decyzji nakładającej na skarżącą grzywnę w wysokości 10,8 mln EUR.

- 286 W pierwszej kolejności należy jednak zauważyć, że z fragmentu wymienionego w pkt 271 powyżej wyroku w sprawie Boehringer przeciwko Komisji wynika, że Trybunał nie rozstrzygnął kwestii, czy Komisja jest zobowiązana do uwzględnienia kary nałożonej przez władze państwa trzeciego, w sytuacji gdy okoliczności faktyczne przypisane przedsiębiorstwu przez tę instytucję i przez te władze są identyczne, lecz że uczynił on z identyczności zarzucanych przez Komisję i te władze okoliczności faktycznych wstępny warunek przeprowadzenia tego postępowania.

- 287 W drugiej kolejności należy jeszcze podkreślić, że uwzględniając szczególną sytuację, która wynika, z jednej strony, ze ścisłej wzajemnej zależności krajowych rynków państw członkowskich i wspólnego rynku oraz, z drugiej strony, ze szczególnego systemu podziału pomiędzy Wspólnotę i państwa członkowskie kompetencji w zakresie postępowania w przedmiocie karteli na tym samym terytorium — tj. wspólnego rynku — Trybunał, uznając możliwość prowadzenia podwójnego ścigania, uznał za konieczne, mając na względzie wynikającą zeń możliwość podwójnego ukarania, wzięcie pod uwagę pierwszej decyzji o nałożeniu kary zgodnie z wymogiem słuszności (wymieniony w pkt 279 powyżej wyrok w sprawie *Wilhelm i in.*, pkt 11; opinia rzecznika generalnego H. Mayrasa w wymienionej w pkt 271 powyżej sprawie *Boehringer przeciwko Komisji*, Rec. str. 1293, 1301–1303).
- 288 Taka sytuacja z pewnością nie ma jednak miejsca w niniejszym przypadku. W konsekwencji w braku przytoczenia wyraźnego przepisu prawa międzynarodowego nakładającego na Komisję, gdy ustala ona kwotę grzywny, obowiązek uwzględnienia kar już nałożonych na to samo przedsiębiorstwo za ten sam czyn przez władze lub sądy krajów trzecich, takich jak Stany Zjednoczone, *Roquette* nie może skutecznie zarzucać Komisji naruszenia w niniejszym przypadku tego rzekomego obowiązku.
- 289 W każdym razie nawet gdyby na podstawie wymienionego w pkt 271 powyżej wyroku w sprawie *Boehringer przeciwko Komisji* należało uznać, że zasada słuszności nakazuje Komisji uwzględnienie kar nałożonych przez władze państw trzecich w przypadku identyczności okoliczności faktycznych przypisanych temu samemu przedsiębiorstwu przez Komisję oraz przez władze państwa trzeciego, należy stwierdzić, że *Roquette* nie udowodniła, że w niniejszym przypadku postępowanie prowadzone przez władze amerykańskie obejmowało praktyki i skutki kartelu inne niż te, które dotyczyły ich terytorium.
- 290 W odniesieniu bowiem do nałożenia na *Roquette* kar w Stanach Zjednoczonych z ugody zawartej między amerykańskim ministerstwem sprawiedliwości i *Roquette*, przedłożonej *United States District Court for the Northern District Court of*

California wynika, że na Roquette nałożono grzywnę w wysokości 2,5 mln dolarów amerykańskich (USD). Chociaż w ugodzie tej wymienia się fakt, że celem kartelu dotyczącego glukonianu sodu było usunięcie konkurencji poprzez ustalenie i utrzymanie cen oraz poprzez rozdzielenie udziałów w rynku glukonianu sodu sprzedawanego „w Stanach Zjednoczonych i poza nimi”, w żaden sposób nie zostało stwierdzone, że ugoda ta, zatwierdzona przez amerykański sąd, dotyczyła praktyk i skutków kartelu innych niż te, które miały miejsce w tym państwie (zob. podobnie wymieniony w pkt 271 powyżej wyrok w sprawie Boehringer przeciwko Komisji, pkt 6), a w szczególności tych stwierdzonych w EOG, co zresztą w sposób oczywisty wkraczałoby w zakres terytorialnej właściwości Komisji. Bezsporne jest zresztą, że Komisja prowadziła własne dochodzenie (motywy 54–64 decyzji) i dokonała własnej oceny przedstawionych jej środków dowodowych.

- 291 W tych okolicznościach należy oddalić zarzut oparty na naruszeniu przez Komisję rzekomego obowiązku zaliczenia kar nałożonych wcześniej przez władze państw trzecich, jak również wynikający z niego i incydentalnie przywołany przez Roquette zarzut naruszenia zasady proporcjonalności.
- 292 Przez wzgląd na powyższe można uwzględnić jedynie zarzut oparty na błędnym określeniu obrotu, jaki należy wziąć pod uwagę w celu obliczenia kwoty wyjściowej grzywny nałożonej na Roquette. Do sądu należy zatem, na podstawie nieograniczonego prawa orzekania, ustalenie konsekwencji tego błędu.

W przedmiocie nieograniczonego prawa orzekania

- 293 W pierwszej kolejności Sąd na podstawie nieograniczonego prawa orzekania uznaje, że nawet gdyby błąd polegający na uwzględnieniu obrotów uzyskanych ze sprzedaży

„roztworów macierzystych” Roquette w celu określenia kwoty wyjściowej nałożonej na nią grzywny (zob. pkt 55 powyżej) można było przypisać Roquette, okoliczność ta nie może uzasadniać uwzględnienia tego błędnie obliczonego obrotu przy określaniu kwoty wyjściowej grzywny (zob. podobnie wymieniony w pkt 43 powyżej wyrok w sprawie Aristrain przeciwko Komisji, pkt 586).

294 Z powyższego wynika, że światowy obrót uwzględniony w celu określenia kwoty wyjściowej grzywny nałożonej na Roquette wynosi 9 820 600 EUR, nie zaś 12 293 620 EUR, a jej udział w rynku wyniósł 17,4%, nie zaś 20,96%.

295 W odniesieniu do konsekwencji tego obniżenia Sąd przypomina, że jeśli dla potrzeb określenia kwoty grzywien Komisja dzieli przedsiębiorstwa naruszające art. 81 ust. 1 WE na kategorie, określenie progów dla poszczególnych kategorii powinno być spójne i obiektywnie uzasadnione (zob. podobnie wyroki Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-23/99 LR AF 1998 przeciwko Komisji, Rec. str. II-1705, pkt 298; z dnia 19 marca 2003 r. w sprawie T-213/00 CMA CGM i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-913, pkt 416; z dnia 30 września 2003 r. w sprawach połączonych T-191/98 i od T-212/98 do T-214/98 Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-3275, pkt 1541).

296 W niniejszym przypadku podział członków kartelu na dwie kategorie został uzasadniony w decyzji ich względnemu znaczeniu na rynku właściwym, wyrażonemu w obrotach i udziałach w rynku. Na tej podstawie spółki Jungbunzlauer, Fujisawa i Roquette zostały zaliczone do pierwszej kategorii, ponieważ spółki te były trzema głównymi producentami glukonianu sodu, a ich udziały w rynku światowym przekraczały 20%. Spółki Glucona i ADM, których udziały w rynku właściwym nie przekraczały 10%, zostały zaliczone do drugiej kategorii (motywy 380 i 382 decyzji).

297 Sąd uważa, że względne znaczenie przedsiębiorstw, o których mowa, wyrażone w obrotach i udziałach w rynku, jest właściwym kryterium dla dokonania ich

podziału na poszczególne kategorie. Stosowanie tego kryterium musi mieć jednak miejsce w poszanowaniu zasad proporcjonalności i równego traktowania.

298 W świetle tych zasadniczych rozważań Sąd stwierdza, że skarżąca znalazła się w pierwszej kategorii z powodu błędu popełnionego przy uwzględnieniu właściwego obrotu i nie może tam pozostać. Sąd uznaje bowiem w niniejszym przypadku za niezgodne z zasadami równego traktowania i proporcjonalności nałożenie w następstwie podziału poszczególnych zainteresowanych przedsiębiorstw na kategorie w oparciu o kryterium ich względnego znaczenia [na rynku] na Roquette, której udział w rynku — po korekcie — wynosi 17,4%, a wysokość obrotów 9 820 600 EUR, kwoty wyjściowej grzywny w wysokości 10 mln EUR, takiej samej jak na spółkę Fujisawa, której udział w rynku wynosi — po korekcie udziału rynkowego Roquette — 37,1%, a obroty 20 843 500 EUR, podczas gdy na spółkę ADM, której udział w rynku po korekcie udziału rynkowego Roquette wynosi 9,7%, a obroty — 5 485 810 EUR, nakłada się grzywnę w kwocie wyjściowej w wysokości 5 mln EUR.

299 Wniosku tego nie podważają argumenty Komisji, według których grzywna nie została obliczona na podstawie obrotów. Jeżeli bowiem kwota grzywny nie została ustalona bezpośrednio w stosunku do obrotów zainteresowanych przedsiębiorstw, to jednak obrót ten decyduje o kwocie wyjściowej grzywny, która jest rozstrzygająca dla określenia ostatecznej kwoty grzywny. Wniosku tego nie podważa także argument Komisji, zgodnie z którym przedsiębiorstwa zostały podzielone na kategorie w zależności od tego, czy były głównymi producentami, nie zaś w zależności od tego, czy ich udział w rynku był wyższy bądź niższy niż 20%. Komisja niesłusznie bowiem uważa, z jednej strony, że utworzenie w decyzji dwóch kategorii wynika wyłącznie z zastosowania kryterium trzech głównych producentów (zob. pkt 296 powyżej), a z drugiej strony, że zaliczenie do kategorii na podstawie tego jedyne kryterium nie może w niniejszym przypadku być uzasadnione zasadami proporcjonalności i równego traktowania. W odniesieniu do wymienionego w pkt 49 powyżej wyroku w sprawie Acerinox przeciwko Komisji, na który wskazała Komisja, Sąd uznaje, że w tym przypadku nie można się na niego

skutecznie powołać, ponieważ w wyroku w tej sprawie udziały zainteresowanych przedsiębiorstw w rynku były w niewielkim stopniu rozbieżne i mieściły się w przedziale od 11% do 18%, podczas gdy w niniejszym przypadku — po korekcie obrotów Roquette — udziały w rynku mieściły się w przedziale od 9,1% do 37,1%.

300 W świetle powyższego Sąd uznaje, na podstawie nieograniczonego prawa orzekania, że spółkę Roquette należy zaliczyć do kategorii pośredniej między dwiema kategoriami określonymi przez Komisję, w ramach której kwota wyjściowa grzywny zostaje określona na 7,5 mln EUR. Przy zastosowaniu metodologii i innych czynników przyjętych przez Komisję w niniejszym przypadku, grzywna Roquette powinna więc wynosić 8,1 mln EUR.

301 Jednakże Sąd uważa, że o ile przypisanie Roquette odpowiedzialności za sporny błąd nie może przeszkodzić w sprostowaniu tego błędu i jego skutków (zob. pkt 293 powyżej), to nie wynika z tego, że odpowiedzialność ta nie może być w żadnym przypadku uwzględniona przez Sąd w celu oceny skutków tego błędu w ramach nieograniczonego prawa orzekania.

302 W tym względzie Sąd zwraca uwagę na to, że Roquette w skierowanym do Komisji piśmie z dnia 19 listopada 1999 r. podkreśliła niejasność pojęcia glukonianu sodu w postaci ciekłej czy „ciekłego glukonianu sodu”. W piśmie tym Roquette wskazała bowiem, że „[n]azwa „ciekły” glukonian sodu odpowiada[ła] albo »roztworom macierzystym«, uzyskiwanym jako produkt uboczny przy krystalizacji »stałego« glukonianu sodu, albo roztworowi »stałego« glukonianu sodu”.

303 Z tego samego pisma wynika następnie, że Roquette sprecyzowała szczególny charakter produkowanego przez nią glukonianu sodu w ciekłej postaci w następujący sposób:

„[...] Roquette pragnie zwrócić uwagę również na szczególny charakter jej produktu pod nazwą »ciekły« glukonian sodu w porównaniu z tym produkowanym przez jej konkurentów. Roquette wykorzystuje bowiem technikę krystalizacji glukonianu sodu »stałego«, której osobliwością jest, z powodu tylko jednej fazy w procesie krystalizacji, wytwarzanie »roztworów macierzystych« (»ciekłego« glukonianu sodu):

- w bardzo dużej ilości;
- o jakości umożliwiającej wprowadzenie do obrotu,
- o niskich kosztach własnych.

W przeciwieństwie do tego, zgodnie z wiedzą Roquette, procesy produkcji jej konkurentów z powodu kilku faz w procesie krystalizacji prowadzą do wytworzenia jedynie niewielkiej ilości »roztworów macierzystych« o niższej jakości, które nie mogą wcale lub mogą w bardzo niewielkim stopniu być wprowadzone do obrotu w sektorze przemysłu. Glukonian sodu »ciekły« produkowany przez konkurentów Roquette odpowiada więc raczej roztworowi glukonianu sodu »stałego«, czyli produktowi o znacznie wyższych kosztach własnych.

Proces produkcji Roquette stanowi tajemnicę handlową, podobnie jak wynikające z niego uboczne uzyskiwanie »ciekłego« glukonianu sodu, którego przebieg w chwili zdarzeń leżących u podstaw sporu nie był znany jej konkurentom. Uściślenie to ma duże znaczenie, ponieważ to właśnie z powodu tych szczególnych cech swojego

procesu produkcji Roquette stale sprzeciwiała się temu, by spotkania organizowane z jej konkurentami obejmowały »ciekły« glukonian sodu, mimo nacisków z ich strony”.

304 W piśmie z dnia 3 maja 1999 r. Roquette zaznaczyła, że spotkania wymienione w załączniku do tego pisma dotyczyły „w odniesieniu do Roquette wyłącznie skryształizowanego glukonianu sodu (stałego), a nie ciekłego glukonianu sodu”. W odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 25 lipca 2000 r. Roquette wskazuje również, że „z powodu stosowanego procesu produkcji glukonianu sodu produkuje [ona] znaczną ilość ciekłego glukonianu (czy »roztworów macierzystych«)” oraz że „zawsze sprzeciwiała się temu, by ciekły glukonian podlegał limitom i, bardziej ogólnie, zasadom ustanawianym w trakcie spotkań”.

305 Ponadto w piśmie w sprawie współpracy spółki Fujisawa z dnia 12 maja 1998 r. spółka ta stwierdziła, że „roztwory macierzyste” nie stanowiły produktu końcowego, a zatem nie wchodziły one w zakres kartelu.

306 Wreszcie w pismach z dnia 3 maja 1999 r. oraz z dnia 21 maja 2001 r. spółka Roquette podała do wiadomości Komisji obroty uzyskiwane ze sprzedaży „ciekłego glukonianu sodu”, w następstwie żądań informacji z dnia 2 marca 1999 r. oraz 11 maja 2001 r.

307 Z uwagi na powyższe Sąd zauważa, że wyjaśnienia przedstawione przez tę spółkę Komisji w piśmie z dnia 19 listopada 1999 r. nie umożliwiają stwierdzenia identyczności glukonianu sodu produkowanego przez Roquette i „roztworów macierzystych”. W piśmie tym Roquette podkreśla oczywiście, że pojęcie glukonianu sodu w ciekłej postaci lub „ciekłego glukonianu sodu” może odpowiadać albo „roztworom macierzystym” pozyskiwanym jako produkt uboczny w procesie

krystalizacji „stałego glukonianu sodu” albo też roztworom „stałego glukonianu sodu”, oraz że dysponuje ona techniką krystalizacji „stałego glukonianu sodu”, której osobliwością jest, dzięki jednej tylko fazie krystalizacji, pozyskiwanie „roztworów macierzystych” w bardzo dużej ilości, o jakości umożliwiającej wprowadzenie do obrotu oraz o niskich kosztach własnych, jednak w żaden sposób nie wydaje się, by produkt Roquette w ciekłej postaci, wymieniany pod nazwą „glukonian sodu w postaci ciekłej”, odpowiadał wyłącznie „roztworom macierzystym”.

308 Fakt, że Roquette w pismach z dnia 3 maja 1999 r. i 25 lipca 2000 r. wskazała Komisji, że spotkania kartelu dotyczyły w odniesieniu do skarżącej wyłącznie skryształizowanego glukonianu sodu (stałego), nie zaś ciekłego glukonianu sodu, jak również że skarżąca stale sprzeciwiała się temu, by ciekły glukonian podlegał zasadom ustalonym podczas spotkań, również nie wskazuje wyraźnie, że produkowany przez Roquette glukonian sodu w ciekłej postaci stanowił wyłącznie „roztwory macierzyste”.

309 W braku precyzji w kwestii całkowitej identyczności ciekłego glukonianu sodu produkowanego przez Roquette i „roztworów macierzystych” Komisja mogła słusznie uznać, że Roquette produkowała, poza „roztworami macierzystymi”, ciekły glukonian sodu podobny do tego produkowanego przez jej konkurentów. W konsekwencji Komisja mogła słusznie żądać od Roquette przedstawienia danych dotyczących obrotów uzyskiwanych w szczególności ze sprzedaży ciekłego glukonianu sodu.

310 Ponadto w odpowiedziach z dnia 3 maja 1999 r. oraz 21 maja 2001 r. na żądania udzielenia informacji wystosowane przez Komisję, dotyczące w szczególności obrotów Roquette uzyskanych ze sprzedaży ciekłego glukonianu sodu, skarżąca nie sprecyzowała, że produkowany przez nią ciekły glukonian sodu odpowiadał wyłącznie „roztworom macierzystym”. Wskazywany przez Roquette fakt, że Komisja zażądała od skarżącej dostosowania się do formularzy żądań informacji, w żaden sposób nie przeszkadzał skarżącej w czuwaniu nad tym, by nie wprowadzić Komisji w błąd i nad tym, by sprecyzować, że jej obrót z ciekłego glukonianu sodu odpowiadał wyłącznie obrotowi z „roztworów macierzystych”. Wniosek ten nasuwa się tym bardziej, że mając na uwadze sposób produkcji i wprowadzania do obrotu glukonianu sodu przez Roquette, spółka ta musiała wiedzieć, że istniała możliwość popełnienia pomyłki przez Komisję.

- 311 Ponadto w związku z tym że Roquette mogła zostać uznana za przedsiębiorstwo o dużej wielkości, należy domniemywać, że dysponowała ona wiedzą i infrastrukturą prawno-ekonomiczną, które pozwalały jej na zdobycie wiedzy o tym, że informacje o tych obrotach mogły być wykorzystane w celu obliczenia kwoty nałożonej na nią grzywny.
- 312 W konsekwencji Komisja mogła oprzeć się obrotach przedstawionych przez Roquette pod określeniem „ciekły glukonian sodu” w celu obliczenia grzywny. Oświadczenie spółki Fujisawa w piśmie w sprawie współpracy z dnia 12 maja 1998 r., zgodnie z którym „roztwory macierzyste” nie były produktami końcowymi i nie były przedmiotem kartelu, potwierdzało tylko jego zakres. W przeciwieństwie do twierdzeń Roquette, kwestia ta jest bez znaczenia dla określenia, czy Komisja powinna była wiedzieć, że ciekły glukonian sodu Roquette odpowiadał „roztworom macierzystym”.
- 313 Okazuje się więc, że w trakcie postępowania administracyjnego, a w szczególności w odpowiedzi na precyzyjne pytania Komisji, Roquette dopuściła się poważnego zaniedbania poprzez zaniechanie poinformowania w sposób wystarczająco jasny i jednoznaczny o identyczności produkowanego przez nią ciekłego glukonianu sodu i „roztworów macierzystych”.
- 314 Sąd zauważa w szczególności, że Roquette przedstawiła swoje obroty w sposób błędny w następstwie żądania udzielenia informacji Komisji z dnia 11 maja 2001 r., przedstawionego na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17, w którym Komisja zwróciła uwagę adresatów tego żądania na art. 15 rozporządzenia nr 17. Na podstawie tego ostatniego przepisu Komisja może w drodze decyzji nałożyć na przedsiębiorstwo grzywnę w wysokości między 100 EUR a 5000 EUR, jeżeli wskutek niedbalstwa przedsiębiorstwo to podawało niedokładne informacje w odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji przewidziane w art. 11 rozporządzenia nr 17.

- 315 Sąd stwierdza w konsekwencji, że z uwagi na poważne zaniedbanie Roquette, należy na podstawie nieograniczonego prawa orzekania zwiększyć kwotę grzywny o 5000 EUR.
- 316 Sąd uznaje więc, że grzywna nałożona na Roquette powinna wynosić 8 105 000 EUR.

W przedmiocie wniosków o zastosowanie środków organizacji postępowania

- 317 W następstwie cofnięcia w odniesieniu do spółki Jungbunzlauer decyzji nakładającej na nią grzywnę w wysokości 20,4 mln EUR za uczestniczenie w kartelu w sektorze glukonianu sodu oraz wydania w dniu 29 września 2004 r. decyzji dotyczącej spółki Jungbunzlauer i trzech innych spółek należących do grupy Jungbunzlauer, nakładającej na nie grzywnę w wysokości 19,04 mln EUR za uczestniczenie w kartelu w sektorze glukonianu sodu, Roquette uznała, że pojawiły się nowe okoliczności faktyczne uzasadniające nowy zarzut oraz środki organizacji postępowania.
- 318 Roquette stwierdza zasadniczo, że ponieważ decyzja z dnia 29 września 2004 r. nakłada na spółkę Jungbunzlauer i trzy inne spółki należące do grupy Jungbunzlauer grzywnę w niższej kwocie niż grzywna, która zostałaby na tę spółkę nałożona w zaskarżonej decyzji, spółce Jungbunzlauer dano „kolejną możliwość” obrony i przedstawienia nowych argumentów. Roquette uważa, że ona sama nie miała takiej „kolejnej możliwości”. Skarżąca przedstawia więc nowy zarzut, oparty na naruszeniu zasady dobrej administracji, zasady równego traktowania oraz zasady poszanowania prawa do obrony.

- 319 W celu uwzględnienia tej nowej okoliczności faktycznej Roquette wnosi tytułem żądania głównego, w ramach jednego ze środków organizacji postępowania przyjętego na podstawie art. 64 § 4 regulaminu, o wezwanie Komisji do zajęcia stanowiska w przedmiocie tego nowego zarzutu podniesionego przez Roquette oraz stwierdzenie nieważności decyzji na podstawie tego nowego zarzutu. Tytułem żądania ewentualnego Roquette wnosi do Sądu o zastosowanie jakiegokolwiek innego właściwego środka dopuszczalnego na podstawie regulaminu, jak ponowne otwarcie obrad lub połączenie.
- 320 Komisja kwestionuje wszystkie powyższe żądania Roquette.
- 321 Sąd przypomina, że zarówno z celów, jak i przedmiotu środków organizacji postępowania, przedstawionych w art. 64 § 1 i 2 regulaminu wynika, że wpisują się one w ramy różnych etapów postępowania przed Sądem i mają za zadanie usprawnienie jego przebiegu. Wynika z tego, że po zakończeniu procedury ustnej strona może żądać zastosowania środków organizacji postępowania tylko wtedy, gdy Sąd zadecyduje o otwarciu procedury ustnej na nowo (wyrok Trybunału z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-227/92 P Hoechst przeciwko Komisji, Rec. str. I-4443, pkt 102 i 103).
- 322 W konsekwencji, mimo sformułowania przez Roquette żądań, należy najpierw rozstrzygnąć kwestię, czy w niniejszej sprawie właściwe jest otwarcie procedury ustnej na nowo.
- 323 W orzecnictwie przyznano, że Sąd ma obowiązek przychylić się do wniosku o otwarcie procedury ustnej na nowo w celu uwzględnienia wskazanych nowych okoliczności faktycznych, jedynie w przypadku gdy zainteresowana strona opiera się na okolicznościach faktycznych mogących mieć decydujący wpływ na rozstrzygnięcie sporu, na które nie mogła się ona przywołać przed zamknięciem procedury ustnej (wyrok Trybunału z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-200/92 P ICI przeciwko Komisji, Rec. str. I-4399, pkt 60 i 61; wyrok Sądu z dnia 25 czerwca 2002 r.

w sprawie T-311/00 British American Tobacco (Investments) przeciwko Komisji, Rec. str. II-2781, pkt 53].

- 324 W tym względzie Sąd stwierdza, że w niniejszym przypadku spór ma związek ze zgodnością z prawem decyzji wydanej przez Komisję w odniesieniu do Roquette. Spółka Roquette wnosi bowiem o stwierdzenie nieważności decyzji, w zakresie w jakim nakłada ona na tę spółkę grzywnę w wysokości 10,8 mln EUR. Sąd zaznacza ponadto, że decyzja z dnia 29 września 2004 r. jest oczywiście późniejsza niż zaskarżona decyzja.
- 325 Jak przyznano w orzecznictwie, zgodność aktu wspólnotowego z prawem należy oceniać na podstawie stanu faktycznego i prawnego istniejących w chwili wydania tego aktu (wyrok Trybunału z dnia 7 lutego 1979 r. w sprawach połączonych 15/76 i 16/76 Francja przeciwko Komisji, Rec. str. 321, pkt 7 i 8; wyrok Sądu z dnia 12 grudnia 1996 r. w sprawach połączonych T-177/94 i T-377/94 Altmann i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-2041, pkt 119). W konsekwencji przy ocenie zgodności tego aktu z prawem wyłączona jest możliwość uwzględnienia okoliczności późniejszych w stosunku do daty wydania aktu wspólnotowego (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 21 października 1997 r. w sprawie T-229/94 Deutsche Bahn przeciwko Komisji, Rec. str. II-1689, pkt 102 wraz z cytowanym tam orzecznictwem). Badanie zgodności danej decyzji z prawem musi zresztą w zasadzie opierać się na okolicznościach faktycznych i prawnych wymienionych przez strony w trakcie postępowania administracyjnego lub zawartych w tej decyzji. Przeciwnie rozwiązanie podważałoby równoległość postępowań: wcześniejszego — administracyjnego — i późniejszego postępowania kontrolnego, czyli sądowego, opierających się na identyczności okoliczności faktycznych i prawnych.
- 326 W konsekwencji, ponieważ przywołana przez Roquette nowa okoliczność faktyczna jest w sposób oczywisty późniejsza od wydania decyzji, nie może ona mieć wpływu na zgodność tej decyzji z prawem (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 16 września 1998 r. w sprawach połączonych T-133/95 i T-204/95 IECC przeciwko Komisji, Rec. str. II-3645, pkt 37). Decyzja z dnia 29 września 2004 r., wydana w stosunku do spółki Jungbunzlauer i jej trzech spółek zależnych, nie stanowi zatem nowej

okoliczności faktycznej mogącej mieć decydujący wpływ na rozstrzygnięcie sporu. Nie należy więc na tej podstawie otwierać procedury ustnej na nowo.

327 Wniosku tego nie podważa fakt, że Roquette wnosi również o zmianę decyzji. Sąd może oczywiście, na podstawie nieograniczonego prawa orzekania, uwzględnić dodatkowe informacje, które nie zostały wymienione w zaskarżonej decyzji przy ocenie kwoty grzywny w świetle zarzutów przywołanych przez skarżącą (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-230/00 Daesangi i Sewon Europe przeciwko Komisji, Rec. str. II-2733, pkt 61). Jednakże w świetle zasady pewności prawa możliwość ta powinna co do zasady być ograniczona do uwzględnienia informacji wcześniejszych od zaskarżonej decyzji, które Komisja mogła znać w chwili wydania decyzji. Odmiennie podejście prowadziłoby do zastąpienia administracji przez Sąd w dokonywaniu oceny kwestii, której jej jeszcze nie przedstawiono do zbadania, co spowodowałoby wkroczenie w zakres jej kompetencji oraz bardziej ogólnie naruszenie podziału zadań i równowagi instytucjonalnej między władzami sądowniczymi i administracyjnymi. Wydanie decyzji z dnia 29 września 2004 r. nie może uzasadniać wyjątku od tych zasad. Roquette w żaden sposób nie wykazała zresztą, że wspomniana decyzja ma jakikolwiek szczególny charakter. W konsekwencji ponieważ decyzja z dnia 29 września 2004 r. jest późniejsza niż zaskarżona decyzja i nie może uzasadniać wyjątku od zasady, zgodnie z którą można uwzględnić jedynie nowe informacje, które pojawiły się wcześniej niż zaskarżona decyzja, wniosek o otwarciu procedury na nowo, a zatem i wnioski o zastosowanie środków organizacji postępowania, należy oddalić.

328 Okoliczność, że Sąd w ramach badania zaskarżonej decyzji nie może uwzględnić wspomnianych faktów późniejszych nie podważa zresztą w żaden sposób możliwości dochodzenia przez skarżącą swych praw przed Komisją. Nic nie stoi bowiem na przeszkodzie temu, aby skarżąca formalnie domagała się od Komisji ponownego wszczęcia postępowania administracyjnego w celu dokonania zmiany początkowej

decyzji i ewentualnie aby wniosła do Sądu skargę na odmowną odpowiedź Komisji na ten wniosek.

- 329 Tytułem uzupełnienia Sąd uznaje, że nawet przy założeniu, że wydanie decyzji z dnia 29 września 2004 r. mogło uzasadniać wyjątek od zakazu uwzględnienia dodatkowych informacji, które pojawiły się później niż zaskarżona decyzja, to w niniejszym przypadku nie jest spełniony warunek, według którego nowa okoliczność faktyczna musi mieć charakter umożliwiający wywarcie decydującego wpływu na rozstrzygnięcie sporu, by uzasadniała otwarcie procedury na nowo (zob. orzecznictwo cytowane w pkt 323 powyżej).
- 330 Wydanie decyzji z dnia 29 września 2004 r. nie może bowiem w żadnym razie stanowić naruszenia zasad dobrej administracji, poszanowania prawa do obrony i równego traktowania, zarzucanego Komisji przez Roquette.
- 331 W odniesieniu do rzekomego naruszenia zasady dobrej administracji wystarczy stwierdzić, że wydanie nowej decyzji względem spółki Jungbunzlauer i trzech innych spółek należących do grupy Jungbunzlauer nie mogło naruszyć wymogu dobrej administracji, jakim miała obowiązek kierować się Komisja przy wydawaniu decyzji względem spółki Roquette. Gdyby należało uwzględnić naruszenie zasady dobrej administracji w związku z wydaniem decyzji z dnia 29 września 2004 r., mogłaby się na nie powołać jedynie spółka Jungbunzlauer. Roquette wskazuje na okoliczność, którą mogłaby posłużyć się w danym przypadku jedynie spółka Jungbunzlauer, i to w celu podniesienia właściwego zarzutu. Nie można się więc do takiego zarzutu przychylić.
- 332 Również w odniesieniu do zarzucanego naruszenia prawa do obrony poprzez wydanie nowej decyzji względem spółki Jungbunzlauer Roquette wskazuje jedynie we własnym imieniu zarzut rzekomo przywołany przez podmiot trzeci. W tym

względzie należy przypomnieć, że poszanowanie prawa do obrony wymaga, by zainteresowane przedsiębiorstwa miały możliwość wypowiedzenia się we właściwy sposób w kwestii prawdziwości i znaczenia dla sprawy dowodów, zarzutów i okoliczności stwierdzonych przez Komisję (wyrok Sądu z dnia 16 grudnia 2003 r. w sprawach połączonych T-5/00 i T-6/00 *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* przeciwko Komisji, Rec. str. II-5761, pkt 32 i 33). W niniejszym przypadku nie przedstawiono żadnego dowodu na to, że decyzja z dnia 29 września 2004 r. miała wpływ na zaskarżoną decyzję wydaną w stosunku do spółki Roquette. Roquette nie wskazała na żadną okoliczność wskazującą na to, że w następstwie wydania decyzji z dnia 29 września 2004 r. zarzucono jej nowe okoliczności faktyczne, zmieniające decyzję jej dotyczącą. Z tych powodów wydanie decyzji z dnia 29 września 2004 r. nie narusza w żaden sposób prawa do obrony Roquette.

333 Wreszcie w odniesieniu do naruszenia zasady równego traktowania przez wzgląd na fakt, że spółka Jungbunzlauer mogła po raz drugi zająć stanowisko w przedmiocie zarzucanych jej okoliczności faktycznych, podczas gdy spółka Roquette nie miała takiej możliwości, należy przypomnieć, że akty instytucji korzystają w zasadzie z domniemania zgodności z prawem, a zatem wywołują skutki prawne do czasu stwierdzenia ich nieważności lub cofnięcia (wymieniony w pkt 323 powyżej wyrok w sprawie ICI przeciwko Komisji, pkt 69). W ten sposób domniemywa się zgodność z prawem decyzji nakładającej grzywnę na daną stronę, a decyzja ta wywołuje skutki prawne od chwili jej wydania. Z kolei cofnięcie decyzji nakładającej grzywnę powoduje w konsekwencji usunięcie skutków prawnych tej decyzji.

334 Z powyższego wynika, że zaskarżona decyzja, dotycząca początkowo spółki Jungbunzlauer, oraz nowa decyzja z dnia 29 września 2004 r., wydana względem spółki Jungbunzlauer oraz trzech innych spółek należących do grupy Jungbunzlauer, nie przyniosły w konsekwencji możliwości zajęcia „po raz drugi” przez Jungbunzlauer stanowiska w przedmiocie faktów zarzucanych tej spółce. Spółka Jungbunzlauer miała wypowiedzieć się w przedmiocie nowej decyzji, która została wydana w następstwie cofnięcia pierwszej decyzji, którego skutkiem było uznanie jej za niebyłą. Sąd jest więc zdania, że wydanie decyzji z dnia 29 września 2004 r. nie może pociągać za sobą naruszenia zasady równego traktowania w stosunku do Roquette.

- 335 W konsekwencji wniosek Roquette o otwarcie procedury na nowo, a więc i wnioski o zastosowanie środków organizacji postępowania, należy również oddalić z tych powodów.
- 336 W odniesieniu do wniosku Roquette o połączenie niniejszej sprawy ze sprawą T-492/04 Jungbunzlauer i in. przeciwko Komisji, Sąd uznaje, że wniosek ten również należy oddalić, ponieważ niniejsza sprawa została już rozstrzygnięta.

W przedmiocie kosztów

- 337 Zgodnie z art. 87 § 2 regulaminu Sądu kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Na podstawie art. 87 § 3 akapit pierwszy w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron Sąd może postanowić, że koszty zostaną rozdzielone.
- 338 W niniejszym przypadku Komisja przegrała jedynie w odniesieniu do kwestii uwzględnienia obrotu ze sprzedaży glukonianu sodu Roquette przy obliczaniu kwoty grzywny nałożonej na Roquette. Jednakże Komisja uwzględniła błędny obrót jedynie z powodu rażącego niedbalstwa Roquette. Roquette przegrała sprawę w zakresie wszystkich pozostałych żądań.
- 339 W tej sytuacji słuszna ocena okoliczności sprawy wymaga zobowiązania spółki Roquette do pokrycia w całości własnych kosztów oraz kosztów poniesionych przez Komisję.

Z powyższych względów

SĄD (trzecia izba)

orzeka, co następuje:

- 1) Kwota grzywny nałożonej na **Roquette Frères SA** zostaje ustalona na **8 105 000 EUR**.
- 2) Decyzja C(2001) 2931 wersja ostateczna z dnia 2 października 2001 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia o EOG (COMP/E-1/36.756 — Glukonian sodu) zostaje zmieniona w zakresie, w jakim jest sprzeczna z pkt 1 niniejszej sentencji.
- 3) W pozostałym zakresie skarga zostaje oddalona.
- 4) **Roquette Frères SA** pokrywa koszty postępowania w całości.

Azizi

Jaeger

Dehousse

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 27 września 2006 r.

Sekretarz

Prezes

E. Coulon

J. Azizi

Spis treści

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu	II - 3146
Przebieg postępowania i żądania stron	II - 3153
Co do prawa	II - 3155
I — W przedmiocie wagi naruszenia	II - 3156
A — Wstęp	II - 3156
B — W przedmiocie określenia obrotu	II - 3158
1. Argumenty stron	II - 3158
2. Ocena Sądu	II - 3162
C — W przedmiocie rzeczywistego wpływu kartelu na rynek	II - 3164
1. Uwagi wstępne	II - 3164
2. W przedmiocie błędnego podejścia Komisji zastosowanego w celu wykazania rzeczywistego wpływu kartelu na rynek	II - 3169
a) Argumenty stron	II - 3169
b) Ocena Sądu	II - 3170
3. W przedmiocie zarzutów opartych na uwzględnionych przez Komisję okolicznościach świadczących o wykonaniu i wpływie kartelu na rynek	II - 3173
a) W odniesieniu do różnych faz kartelu	II - 3173
Argumenty stron	II - 3173
Ocena Sądu	II - 3174
b) W odniesieniu do niezrealizowania celów kartelu w okresie operacyjnym	II - 3176
Wstęp	II - 3176
	II - 3251

System nadzoru	II - 3177
— Argumenty stron	II - 3177
— Ocena Sądu	II - 3178
Limity	II - 3179
— Argumenty stron	II - 3179
— Ocena Sądu	II - 3180
Ceny	II - 3183
— Argumenty stron	II - 3183
— Ocena Sądu	II - 3184
Podział klientów	II - 3186
— Argumenty stron	II - 3186
— Ocena Sądu	II - 3186
c) W przedmiocie zarzutów opartych na ustaleniu skutków kartelu na podstawie wykresów znalezionych w pomieszczeniach spółki Roquette	II - 3187
Argumenty stron	II - 3187
Ocena Sądu	II - 3188
4. W przedmiocie zarzutów opartych na nieuwzględnieniu przez Komisję innych okoliczności w ramach oceny skutków kartelu ...	II - 3191
a) W odniesieniu do nieuwzględnienia specyfiki rynku	II - 3191
Argumenty stron	II - 3191
Ocena Sądu	II - 3192
b) Nieuwzględnienie opinii nabywców	II - 3194
Argumenty stron	II - 3194
Ocena Sądu	II - 3195

ROQUETTE FRÈRES PRZECIWKO KOMISJI

c)	Nieuwzględnienie klimatu nieufności	II - 3197
	Argumenty stron	II - 3197
	Ocena Sądu	II - 3198
D —	W przedmiocie ograniczenia przez Roquette skutków kartelu	II - 3199
	a) Argumenty stron	II - 3199
	b) Ocena Sądu	II - 3199
II —	W przedmiocie czasu trwania naruszenia	II - 3200
	A — Argumenty stron	II - 3200
	B — Ocena Sądu	II - 3202
III —	W przedmiocie okoliczności łagodzących	II - 3207
	A — Argumenty stron	II - 3207
	B — Ocena Sądu	II - 3208
IV —	W przedmiocie współpracy Roquette w trakcie postępowania administracyjnego	II - 3210
	A — Wstęp	II - 3210
	B — W odniesieniu do okoliczności, że Roquette była pierwszym i jedynym członkiem kartelu, który dostarczył Komisji rozstrzygające dla przygotowania decyzji środki dowodowe	II - 3211
	1. Uwagi ogólne	II - 3211
	2. Uwagi ogólne w przedmiocie zasad znajdujących zastosowanie w niniejszym przypadku dla oceny współpracy stron w trakcie postępowania administracyjnego	II - 3211
	a) Argumenty stron	II - 3211
	b) Ocena Sądu	II - 3213
		II - 3253

3. W odniesieniu do kwestii, że informacje uzyskane przez Komisję przed podjęciem współpracy przez Roquette były niewystarczające w celu udowodnienia istnienia kartelu	II - 3216
a) Argumenty stron	II - 3216
b) Ocena Sądu	II - 3217
4. W odniesieniu do twierdzenia, że jedynie dowody dostarczone przez Roquette przesądzały o przygotowaniu decyzji	II - 3220
a) Argumenty stron	II - 3220
b) Ocena Sądu	II - 3225
C — W odniesieniu do niesłusznego wskazania przez Komisję na fakt, że Roquette przedstawiła sporne dokumenty dopiero w odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji	II - 3226
1. Argumenty stron	II - 3226
2. Ocena Sądu	II - 3227
V — W przedmiocie naruszenia zasady ne bis in idem	II - 3228
A — Argumenty uczestników	II - 3228
B — Ocena Sądu	II - 3230
W przedmiocie nieograniczonego prawa orzekania	II - 3235
W przedmiocie wniosków o zastosowanie środków organizacji postępowania	II - 3243
W przedmiocie kosztów	II - 3249